

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2009

**LIVSMEDELS
VERKET**

NATIONAL FOOD
ADMINISTRATION

GENERALDIREKTÖREN
DIRECTOR GENERAL

BESLUT

1 (2)

2010-06-24

Dnr 1427/2010

Saknr 60

Beslut om fastställande av rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2009

Beslut

Livsmedelsverket beslutar att fastställa rapport om kontrollen i livsmedelskedjan 2009, enligt bilaga.

Bakgrund och skäl för beslutet

Enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd, ska varje medlemsstat i Europeiska Unionen överlämna en årlig rapport till Kommissionen. Enligt 7 § förordning (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket skall en sådan rapport utarbetas av Livsmedelsverket efter samråd med Jordbruksverket.

Livsmedelsverket fastställer här rapporten för kontrollen i livsmedelskedjan, 2009. Rapporten är framtagen i samarbete med Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, länsstyrelser och Sveriges Kommuner och Landsting. Generalläkaren och Tullverket har bidragit med material från sina verksamheter. Livsmedelsverket har samordnat arbetet.

Rapporten omfattar de kontrollområden som ingår i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. Dessa är kontroll av livsmedel, foder och animaliska biprodukter, djurhälsa, djurskydd och växtskydd.

Beslutet har fattats efter samråd med generaldirektören för Jordbruksverket samt generaldirektören för Statens Veterinärmedicinska Anstalt.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Inger Andersson.

Inger Andersson

Postadress

Postal address

Box 622

SE-751 26 UPPSALA

SWEDEN

Besöksadress

Office address

Hammesplanaden 5

UPPSALA

Telefon

Telephone

Nat 018-17 55 00

Int +46 18 17 55 00

Telefax

Nat 018-10 58 48

Int +46 18 10 58 48

E-post

livsmedelsverket@slv.se

Webbplats

www.slv.se

Postgiro

1 56 20-8

2010-06-24

Dnr 1427/2010

Saknr 60

Bilaga

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2009

För kännedomFredrik Alfer, Anders Wannberg, Regeringskansliet,
Jordbruksdepartementet

Harald Svensson, Tony Nilsson, Malin Engdahl, Jordbruksverket

Marianne Elvander, Statens Veterinärmedicinska Anstalt

Henrik Ericsson, Länsstyrelsen i Uppsala län

Tone Lindvåg, Länsstyrelsen i Kronobergs län

Cecilia Fröberg, Länsstyrelsen Dalarna

Nils Alesund, Sveriges Kommuner och Landsting

Annika Boström, Tullverket

Karin Granath, Generalläkaren

Innehållsförteckning

Definitioner och begrepp.....	9
Definitioner	9
Begrepp	13
1. Inledning.....	14
1.1 Bakgrund	14
1.2 Medverkande i att utforma rapporten.....	14
1.3 Rapporteringen utvecklas	14
1.4 Förändring av ansvaret för kontroll av livsmedel, foder och djurskydd i primärproduktionen	15
1.5 Regelförenklingsarbete.....	15
1.6 Utredning om myndighetsstrukturen.....	16
1.7 Sverige ordförande i EU:s ministerråd.....	16
1.8 Rapportens struktur och innehåll.....	17
1.9 Underlag till rapporten	17
2. Samlad bedömning	19
2.1 Gemensamma aktiviteter enligt kontrollplanen	19
2.2 Bedömning av kontrollresultat från olika kontrollområden	21
3. Förändringar av den fleråriga nationella kontrollplanen.....	23
4. Kontroll i livsmedelskedjan	24
4.1 Inledning.....	24
4.2 Kontroll av livsmedel	24
4.2.1 Sammanfattning	24
4.2.2 Livsmedel och livsmedelshygien	27
4.2.2.1 Kontrollens omfattning och resultat	27
4.2.2.2 Måluppfyllelse.....	31
4.2.2.3 Efterlevnaden hos företag.....	34
4.2.2.4 Antal och typ av bristande efterlevnad.....	35
4.2.2.5 Beslut om åtgärder mot företag (exkl. primärproduktion)	35
4.2.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	36
4.2.3 Kontroll av dricksvatten	42
4.2.3.1 Kontrollens omfattning	43
4.2.3.2 Antal och typ av bristande efterlevnad.....	44
4.2.3.3 Beslut om åtgärder mot företagaren	45
4.2.3.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	45
4.2.3.5. Nationell samordning dricksvatten.....	46
4.2.4 Importkontroll från tredje land	47
4.2.4.1. Definitioner och begrepp.....	47
4.2.4.2. Kontrollens omfattning och resultat	48
4.2.4.3 Antal och typ av bristande efterlevnad.....	48
4.2.4.4 Beslut om åtgärder mot företag och produkter.....	48
4.2.4.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	49
4.2.5 Kontrollprogram för livsmedel.....	50

4.2.5.1	Restsubstanser	50
4.2.5.2	Dioxiner/furaner och dioxinlika PCBer	51
4.2.5.3	Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)	53
4.2.5.4	Bekämpningsmedel i vegetabilier	55
4.2.5.5	Nitrat i vissa vegetabilier	57
4.2.5.6	Mykotoxiner i vegetabilier	58
4.2.5.7	Tungmetaller i vegetabilier	58
4.2.5.8	Salmonella.....	59
4.2.5.9	Cesium	60
4.2.5.10	Kontroll av tvåskaliga blötdjur.....	62
4.2.6	Övriga områden för kontroll	63
4.2.6.1	Bestrålning	63
4.2.6.2	GMO	64
4.2.6.3	Livsmedel för särskilda näringsändamål.....	64
4.2.6.4	Kontrollprojekt om transfetter.....	65
4.2.6.5	Kampanj om vilseledande märkning med produkters innehåll av socker.....	66
4.2.6.6	Hantverksmässig tillverkning av ost.....	66
4.2.6.7	Patogener i importerat grönt	66
4.2.6.8	Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel.....	67
4.2.6.9	Projekt om kosttillskott	67
4.2.6.10	Märkning av importerad fisk.....	67
4.3	Kontroll av foder	68
4.3.1	Sammanfattning	68
4.3.2	Foder och foderhygien	69
4.3.2.1	Kontrollens omfattning och resultat.....	70
4.3.2.2	Måluppfyllelse.....	75
4.3.2.3	Ej planerad kontroll.....	78
4.3.2.4	Efterlevnaden hos företag och produkter	78
4.3.2.5	Beslut om åtgärder mot företagen	82
4.3.2.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	82
4.3.3	Importkontroll av foder från tredje land	83
4.4	Kontroll av animaliska biprodukter	84
4.4.1	Sammanfattning	84
4.4.2	Kontrollens omfattning och resultat.....	84
4.4.2.1	Ej planerad kontroll.....	85
4.4.3	Måluppfyllelse.....	86
4.4.4	Efterlevnaden hos företag	86
4.4.5	Antal och typ av bristande efterlevnad.....	86
4.4.6	Beslut om åtgärder mot företagen	86
4.4.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	87
4.5	Kontroll av djurhälsa.....	87
4.5.1	Sammanfattning	87
4.5.2	Obligatoriska kontroller - djurhälsa	88

4.5.2.1 Kontrollens omfattning	88
4.5.2.2 Måluppfyllelse.....	89
4.5.2.3. Åtgärder hos kontrollmyndigheter	89
4.5.3 Kontroll av seminverksamheten.....	90
4.5.3.1 Kontrollens omfattning och måluppfyllelse.....	90
4.5.3.2 Antal och typ av bristande efterlevnad.....	90
4.5.4 Detaljreglerad EU-övervakning och undersökning.....	90
4.5.5 Registrering och märkning av djur.....	90
4.5.5.1 Kontrollens omfattning	90
4.5.5.2 Måluppfyllelse.....	91
4.5.5.3 Antal och typ av bristande efterlevnad.....	91
4.5.5.4 Beslut om åtgärder mot företag	91
4.5.5.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	92
4.5.6 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat	92
4.5.6.1 Sammanfattning	92
4.5.6.2 Kontrollen omfattning och resultat	92
4.5.6.3 Måluppfyllelse.....	92
4.5.6.4 Efterlevanden hos veterinärer och andra som hanterar veterinära läkemedel	93
4.5.6.5 Beslut om åtgärder mot veterinärer	93
4.5.6.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	93
4.5.7 Importkontroll från tredje land	93
4.5.7.1 Kontrollens omfattning	93
4.5.7.2 Antal och typ av bristande efterlevnad.....	94
4.5.7.3 Beslut om åtgärder	94
4.5.7.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheten.....	94
4.6 Kontroll av djurskydd.....	95
4.6.1 Sammanfattning	95
4.6.2 Kontrollens omfattning och resultat	95
4.6.3. Kontrollobjekt och kontrollresurser	96
4.6.4 Måluppfyllelse.....	96
4.6.5 Ej normal kontrollverksamhet	97
4.6.6 Efterlevnaden hos djurhållare.....	97
4.6.7 Beslut om åtgärder mot företagaren	97
4.6.8 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	97
4.6.9 Djurskyddskontroll vid slakterier.....	98
4.6.9.1 Kontrollens omfattning	98
4.6.9.2 Måluppfyllelse.....	99
4.6.9.3 Efterlevnad hos företag och beslut om åtgärder.....	99
4.6.9.4 Kontrollprojekt om djurskydd vid slakt	100
4.7 Kontroll av växtskydd (fytosanitära området).....	100
4.7.1 Sammanfattning	100
4.7.2 Kontroll av växtskadegörare - generellt	101
4.7.2.1 Definitioner och begrepp - generellt	101

4.7.3	Importkontrollens omfattning	102
4.7.3.1	Efterlevnaden hos företag och produkter	103
4.7.3.2	Beslut om åtgärder mot företagaren	103
4.7.3.3	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	104
4.7.4	Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass	104
4.7.4.1	Definitioner och begrepp	104
4.7.4.2	Kontrollens omfattning	104
4.7.4.3	Måluppfyllelse	105
4.7.4.4	Efterlevnaden hos företag och produkter	105
4.7.4.5	Beslut om åtgärder mot företagaren	105
4.7.4.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	105
4.7.5	Kontroll av företag som gets tillstånd att märka sågade trävaror (sågverk värmebehandlingsföretag och tillverkare av träemballage).....	106
4.7.5.1	Definitioner och begrepp	106
4.7.5.2	Kontrollens omfattning	106
4.7.5.3	Måluppfyllelse	107
4.7.5.4	Efterlevnaden hos företag och produkter	107
4.7.5.5	Beslut om åtgärder mot företagaren	107
4.7.5.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	107
4.7.6	Ej planerad kontroller	107
4.8	Kontroll av ekologisk produktion och ekologiska livsmedel som utförs av kontrollorgan	108
4.8.1	Förkortningar	108
4.8.2	Kontrollens omfattning	108
4.8.3	Måluppfyllnad för revisionen	109
4.8.4	Kontrollresultat	109
4.9	Generalläkaren	110
4.9.1	Kontrollens omfattning och resultat	110
4.9.2	Måluppfyllelse	111
4.9.3	Efterlevnaden hos företag och/eller produkter	111
4.10	Tullverket	111
5.	Revisioner	113
5.1	Inledning	113
5.2	Livsmedelskontrollen	113
5.2.1	Livsmedelsverket	113
5.2.1.1	Internrevision vid Tillsynsavdelningen	114
5.2.2	Kommunrevisioner	114
5.2.3	Normerande kontroller	117
5.2.3.1	Normerande kontroll inom sakområdena kött och fisk	117
5.2.3.2	Normerande kontroller utförda inom dricksvattenområdet och området naturligt mineralvatten	119
5.2.4	Revision av Länsstyrelsens revision av kommunernas livsmedelskontroll	120

5.3 Jordbruksverket	120
5.3.1 Internrevisionsenheten på Jordbruksverket	120
5.4 Revision av kontrollorgan	124
5.5 Statens Veterinärmedicinska Anstalt	124
5.5.1 Internrevision	124
5.5.2 Externa revisioner	124
6. Nationella referenslaboratorier	125
6.1 Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens Veterinärmedicinska Anstalt.....	125
6.2 Livsmedelsverkets NRL-funktioner	127
6.3 Statens Veterinärmedicinska Anstalts NRL-funktioner	131
7. Beredningsplaner	135
Bilaga 1	136

Definitioner och begrepp

Definitioner

Behörig myndighet: (artikel 2.4 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Den centrala myndigheten i en medlemsstat som har behörighet att genomföra offentlig kontroll eller varje annan myndighet som tilldelats sådan behörighet. Hit ska även i tillämpliga fall räknas motsvarande myndighet i tredje land.

Kommentar:

I den svenska lagstiftningen använder man begreppet ”kontrollmyndighet”. Med samverkande kontrollmyndigheter menas samtliga behöriga myndigheter och kontrollorgan som utför offentlig kontroll i syfte att kontrollera efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen, samt bestämmelserna om djurhälsa, djurskydd och växtskydd. Var och en ansvarar för sin del av den offentliga kontrollen i livsmedelskedjan så att det tillsammans finns kontroll i hela kedjan.

Bristande efterlevnad: (artikel 2.10 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Bristande efterlevnad av foder- eller livsmedelslagstiftningen och av bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd.

Kommentar:

I de fall detta är reglerat i EG-lagstiftning följs dessa definitioner. Inom övriga kontrollområden avses med bristande efterlevnad när kontrollmyndigheten fattar beslut om åtgärd i enlighet med art. 54 i förordning (EG) nr 882/2004.

Dokumentkontroll: (artikel 2.17 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Undersökning av handelsdokument och i tillämpliga fall de med sändningen åtföljande dokument som krävs enligt foder- och livsmedelslagstiftningen.

Flerårig nationell kontrollplan: (artikel 41 i förordning (EG) nr 882/2004).

Samlad flerårig nationell kontrollplan som varje medlemsstat ska utforma, för att säkerställa att artikel 17.2 i förordning (EG) nr 178/2002, bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd, och artikel 45 i förordning (EG) nr 882/2004 genomförs effektivt.

Kommentar:

Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, kallas också för kontrollplanen.

Foderföretag: (artikel 3.5 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Varje privat eller offentligt företag som med eller utan vinstsyfte bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med produktion, framställning, bearbetning, lagring, transport eller distribution av foder, samt alla producenter som producerar eller lagrar foder för utfodring av djur på sin egen jordbruksanläggning.

Foderföretagare: (artikel 3.6 i förordning (EG) nr. 882/2004).

De fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i livsmedelslagstiftningen uppfylls i det foderföretag de driver.

Fysisk kontroll: (artikel 2.19 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Undersökning av foder eller livsmedel, eventuellt även kontroll av transportmedlet, förpackningen, märkningen och temperaturen samt provtagning för analys och laborietest och varje annan kontroll som krävs för att kontrollera att foder eller livsmedelslagstiftningen efterlevs.

Kommentar:

Det finns anledning att framöver skapa generella definitioner så långt möjligt är för samtliga kontrollområden som planen omfattar. Den fysiska inspektionen är inte definierad i direktivet 2000/29/EG men behandlas t.ex. i artiklarna 6 och 13a.

Identitetskontroll: (artikel 2.18 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Okulärbesiktning för att kontrollera att de intyg eller andra dokument som åtföljer sändningen överensstämmer med sändningens märkning och innehåll.

Inspektion: (artikel 2.7 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Undersökning av varje aspekt av foder, livsmedel, djurhälsa och djurskydd för att kontrollera efterlevnaden av de rättsliga kraven i foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna avseende djurhälsa och djurskydd.

Kommentar:

Inspektion är en kontrollmetod, som bör ske utan förvarning. Den kan vara planerad eller oplanerad. Vid en inspektion kan en viss detalj kontrolleras, t.ex. att utrustningen är rengjord, men den kan också vara mer omfattande. Inspektion kan vara en del av en revision.

Kartläggning: (artikel 2.8 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Planerad undersökning som görs för att få en överblick av hur foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd efterlevs.

Kontroll: (artikel 2.2 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Kontroll av om specificerade krav har uppfyllts, genom undersökning och bedömning av sakligt underlag.

Kontrollorgan: (artikel 2.5 i förordning (EG) nr. 882/2004).

En oberoende tredje part till vilken den behöriga myndigheten har delegerat vissa kontrolluppgifter.

Kontrollplan: (artikel 2.20 i förordning (EG) nr. 882/2004).

En av den behöriga myndigheten upprättad beskrivning med allmän information om hur dess offentliga kontrollsystem är uppbyggt och organiserat.

Livsmedelsföretag: (artikel 3.2 i förordning (EG) nr. 178/2002) .

Varje privat eller offentligt företag som med eller utan vinstsyfte bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med alla stadier i produktions-, bearbetnings-, och distributionskedjan av livsmedel.

Livsmedelsföretagare: (artikel 3.3 i förordning (EG) nr. 178/2002) .

De fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i livsmedelslagstiftningen uppfylls i de livsmedelsföretag de bedriver.

Offentlig kontroll: (artikel 2.1 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Varje form av kontroll som utförs av den behöriga myndigheten eller av gemenskapen i syfte att kontrollera efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen, samt bestämmelser om djurs hälsa och om djurskydd.

Kommentar:

Kontroll kan bestå av olika kontrollmetoder och kontrolltekniker, som kartläggning, övervakning, verifiering, revision, inspektion, provtagning och analys eller kombination av dessa (se artikel 10 i förordning (EG) nr 882/2004).

Primärproduktion: (artikel 3.17 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Produktion, uppfödning eller odling av primärprodukter inklusive skörd, mjölkning och produktion av livsmedelsproducerande djur före slakt. Jakt, fiske och insamling av vilda produkter omfattas också.

Provtagning för analys: (artikel 2.11 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Insamling av prov från foder eller livsmedel eller något annat ämne (inbegripet från miljön) som är relevant för produktion, bearbetning och

distribution av foder eller livsmedel eller djurhälsa för att genom analys kontrollera efterlevnaden av foder- eller livsmedelslagstiftningen och bestämmelser om djurhälsa.

Revision: (artikel 2.6 i förordning (EG) nr. 882/2004).

En systematisk och oberoende undersökning för att avgöra om verksamheter och resultat från dessa överensstämmer med planerade åtgärder och om åtgärderna har genomförts på ett effektivt sätt och är lämpliga för att nå målen.

Kommentar:

Revision kan användas antingen vid kontroll av myndigheter enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr. 882/2004 eller som kontrollmetod vid kontroll av livsmedels- eller foderföretagare enligt artikel 10 i denna förordning. Det framgår av sammanhanget vilken betydelse av revision som avses.

Riskanalys: (artikel 3.10 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Förfarande som består av tre sammanhängande delar, nämligen riskbedömning, riskhantering och riskkommunikation.

Riskkommunikation: (artikel 3.13 i förordning (EG) 178/2002).

Interaktivt utbyte under hela riskanalysförfarandet av information och synpunkter om faror och risker, riskrelaterade faktorer och riskuppfattning mellan riskvärderare, riskhanterare, konsumenter, foder- och livsmedelsföretag, universitet och andra berörda parter, inbegripet redogörelse för resultaten av riskbedömningen och grundvalen för riskhanteringsbeslut.

Slutkonsument: (artikel 3.18 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Den slutliga konsumenten av ett livsmedel som inte kommer att använda livsmedlet som en del i ett livsmedelsföretags verksamhet.

Kommentar:

Konsument används vanligen som benämning i stället för slutkonsument.

Säkra livsmedel: (artikel 14 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Livsmedel ska anses som icke säkra om de anses vara

- a) skadliga för hälsan (omedelbara, kortsiktiga, långsiktiga effekter på hälsan) och/eller
- b) otjänliga som människoföda (genom förorening, förruttelse, försämring eller nedbrytning).

Begrepp

Avvikelse:

En avvikelse från lagstiftningen, d.v.s. en av kontrollmyndighet skriftligt dokumenterad bedömning av att kraven i lagstiftningen inte uppfylls.

Intressenter:

Livsmedelsföretagare och foderföretagare som kan bli föremål för offentlig kontroll.

Kommun:

Genom bildande av gemensamma nämnder och/eller gemensamma förvaltningar samt flytt av nämnders uppgifter till kommunalförbund används benämningen ”kommun” på följande sätt:

Kommun används som benämning av kontrollmyndighet på lokal nivå. Kommunens uppgifter i den offentliga kontrollen ska fullgöras av den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet.

Redlighet:

Med redlighet menas att konsumenten inte blir vilseledd. Redlighet omfattar alla förfaranden från oavsiktligt misstag till medvetna bedrägerier inom alla moment av hanteringen .

Tillsyn:

De tidigare använda begreppen tillsyn och tillsynsmyndighet används inte i de nya EG-förordningarna. Där används begreppen kontroll och kontrollmyndighet. För definition av kontroll, se avsnittet ”Definitioner”. I begreppet tillsyn ingår dels de granskande åtgärder som genomförs med stöd av lag (kontroll) och myndighetens möjligheter att besluta om någon form av ingripande, dels andra verksamheter, såsom rådgivning, information och att underlätta för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter (livsmedelslagen). Motsvarande skyldigheter gäller även enligt förvaltningslagens princip om serviceskyldighet m.m.

Kommentar:

I denna rapport används benämningarna, kontroll och tillsyn. Eftersom det är kontrollen som är det centrala i rapporten används därför i huvudsak ordet, kontroll. I vissa sammanhang, där det är tydligt att verksamheten är vidare än kontroll, används begreppet tillsyn.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Detta är Sveriges rapport om kontrollen i livsmedelskedjan, 2009. Rapporten omfattar de kontrollområden som ingår i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, (benämns ofta endast som kontrollplanen eller planen i denna rapport)¹. Områdena är kontroll av livsmedel, foder och animaliska biprodukter, djurhälsa, djurskydd och växtskydd. Rapporten utgör det underlag som krävs enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. I rapporten har hänsyn tagits till Kommissionens beslut 2008/654/EG, om en vägledning för att bistå medlemsstaterna i utarbetandet av den årliga rapport om den samlade fleråriga nationella kontrollplanen som föreskrivs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004.

1.2 Medverkande i att utforma rapporten

Rapporten har utarbetats av Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, Länsstyrelser och Sveriges Kommuner och Landsting, i samarbete. Det är samma organisationer som tillsammans utarbetar kontrollplanen. Generalläkaren och Tullverket har bidragit med material från sina verksamheter. Livsmedelsverket har samordnat arbetet.

1.3 Rapporteringen utvecklas

Denna rapport bygger på hittills efterfrågade kontrolldata och utförda analyser. Vissa delar av rapporteringen utvecklas för att ta ytterligare hänsyn till Kommissionens beslut 2008/654/EG. Det innebär bl.a. att se över de system som finns för kommunala nämnder och länsstyrelser för rapportering till de centrala myndigheterna. Ett stort sådant arbete, Kontrollreda, har pågått under 2009 vid Livsmedelsverket, när det gäller livsmedelskontrollen och kontrollen av dricksvatten. Arbetet fortsätter under 2010.

---

¹

http://www.slv.se/upload/dokument/livsmedelskontroll/kontrollrapporter/Sv_flerariga_kontrollplan_2009_2012.pdf

För länsstyrelsernas och kommunernas rapportering av genomförda kontroller 2009 använde Jordbruksverket webbenkät. Utvärdering visade att det fungerade väl och systemet kommer att utvecklas vidare. För att registrera resultat av djurskyddskontrollen använder länsstyrelserna ett IT-system som förvaltas av Jordbruksverket. Vissa frågor kring hanteringen av dessa uppgifter kvarstår att lösa innan uppgifterna, i sammanställt format kan vara tillgängliga för länsstyrelserna och Jordbruksverket.

1.4 Förändring av ansvaret för kontroll av livsmedel, foder och djurskydd i primärproduktionen

Den 1 januari 2009 överfördes ansvaret för kontroll av djurskydd och kontroll av foder och livsmedel i primärproduktionen från kommunerna till länsstyrelserna. Under året har kontrollen varit i ett uppbyggnadsskede och länsstyrelsernas verksamhet har präglats av prioriteringar, etablering av en ny kontrollorganisation, utbildning av kontrollpersonal och registerutveckling och, inom framför allt djurskyddskontrollen, övertagande av pågående ärenden och hantering av anmälningsärenden.

1.5 Regelförenklingsarbete

Många centrala myndigheter, däribland Livsmedelsverket och Jordbruksverket, har fått i uppdrag av regeringen att komma med förslag som ska minska företagens administrativa börda med minst 25% till 2010. Det handlar både om regler och tillämpning av dessa, att utveckla myndigheternas service till företagen, samt att öka samarbetet mellan olika myndigheter. Beräkningar visar att företagens administrativa kostnader inom livsmedelsområdet uppgår till 8,4 miljarder kronor årligen. Livsmedelsverkets arbete har lett till att de uppskattade administrativa konstanderna för företag minskat med drygt tre miljarder kronor årligen, dvs. ca 36 % sedan 2008. En stor del av minskningen ligger i att förklara den minimnivå som gäller för spårbarhet och enklaste sättet att uppfylla den.

För lantbrukets del uppskattas den administrativa bördan inom Jordbruksverkets område uppgå till 330 miljoner kronor. Prognosen enligt Tillväxtverket är att den, med genomförda och planerade åtgärder, kommer att minska med 10 % till 2010 jämfört med 2006.

Resultatet av regelförenklingsarbetet redovisas inte separat i denna rapport utan ingår under det kontrollområde som berörs.

1.6 Utredning om myndighetsstrukturen

Regeringen gav i ett direktiv från november 2007 en utredare i uppdrag att göra en översyn av Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, Livsmedelsverket och Fiskeriverket. Syftet var att tydliggöra ansvarsfördelningen och effektivisera verksamheterna, samt pröva omfattningen av det offentliga åtagandet och konkurrensutsatt verksamhet vid dessa myndigheter. Uppdraget redovisades i början av februari 2009. Efter genomförd remissbehandling har regeringen i budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1, UO 23, sidan 55) meddelat att den inte avser gå vidare med utredarens förslag att inrätta en livsmedelssäkerhetsmyndighet.

1.7 Sverige ordförande i EU:s ministerråd

Sverige var ordförandeland i EU under andra halvåret 2009 och berörda myndigheter bistod regeringen med planering och genomförande av ordförandeskapet. Sverige var ordförande på rådets möten på alla nivåer. Ordförandelandet representerade också rådet gentemot de andra EU-institutionerna samt EU i relation med länder utanför EU och i internationella organisationer. Ett större antal möten än planerat genomfördes, bl.a. sju möten om informationsförordningen, som berör regler om märkning av livsmedel. En annan fråga som hanterats är förordningen om nya livsmedel, t.ex. frågan om kloning av djur. Insatser för att samordna EU inför och under möten inom Codex Alimentarius har gjorts. Sju Codexmöten och två Codexarbetsgruppsmöten har samordnats. Arbetet med rådsslutsatser om det fortsatta lagstiftningsarbetet om hygien och kontroll har gått snabbt framåt.

Ett möte med cheferna för EU:s livsmedelsmyndigheter har hållits i Stockholm med Livsmedelsverkets generaldirektör som ordförande. Tre andra möten har hållits i Sverige – mötet med Efsa:s rådgivande grupp och möten med Efsa:s arbetsgrupper för kommunikation respektive IT.

På djurhälsoområdet samordnade ordförandeskapet, med Jordbruksverket som ordföranden, också EU-koordineringen relaterad till världsorganisationen för djurhälsa (OIE), vars mandat nu även täcker vissa veterinära aspekter relaterade till livsmedelssäkerhet. Bland annat enades om EU-synpunkter som syftar till bättre smittskyddskrav för salmonella. Jordbruksverket agerade också ordföranden i Chefveterinärgruppen (CVO-gruppen), en arbetsgrupp under ministerrådet. CVO-gruppen behandlade en rad olika aktuella frågor rörande djurhälsa, djurskydd, livsmedelshygien m.m. Ordförandeskapet, med Jordbruksverket i en aktiv roll, satte särskilt fokus på EU:s nya djurhälsopolicy och framtida lagstiftning. Bland annat genomfördes enkäter och ett uppskattat seminarium, vilket resulterade i en överenskommelse i CVO-gruppen om vikten av en mer förebyggande, enkel

och tydlig EU-lagstiftning på djurområdet och hur man kan nå dit. Det är ett av de viktigaste resultaten på djurområdet under ordförandeskapet och kommer att utgöra en grund för kommissionens pågående arbete.

Jordbruksverket ansvarade, med stöd från Jordbruksdepartementet, för ordförandeskapet i Potsdamgruppen. Livsmedelsverket har bistått kommissionen med expertis inom områdena mjölk, musslor och kött i arbetet. Potsdamgruppen är en rådsarbetsgrupp som har till syfte att assistera, kontrollera och ge tekniskt stöd till, kommissionen vid förhandlingar om veterinära avtal med tredje länder. Ett tjugotal möten hölls under svenskt ordförandeskap. Ordförandeskapet medverkade även, inom ramen för arbetet med Potsdamgruppen, vid ett femtontal förhandlingar med tredjeländer på SPS-området, varav två möten i Stockholm.

1.8 Rapportens struktur och innehåll

I denna rapport sammanfattas resultat från olika kontrollområden. Utförligare rapporter finns inom flertalet kontrollområden, men dessa biläggs inte denna rapport. Rapporten ersätter inte de rapporter som sänds till Kommissionen enligt specifika regler. Information om hur den offentliga kontrollen är organiserad och genomförs upprepas inte här om det redan är beskrivet i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. För tillämplig lagstiftning hänvisas till bilaga i kontrollplanen.

En samlad bedömning över rapportens samtliga kontrollområden ges i kapitel 2. I kapitel 3 beskrivs förändringar som gjorts i Sveriges fleråriga kontrollplan. I kapitel 4 presenteras resultatet av den offentliga livsmedelskontrollen (4.2), kontroll av foder (4.3), kontroll av animaliska biprodukter (4.4), kontroll av djurhälsa (4.5), kontroll av djurskydd (4.6) respektive kontroll av växtskydd (4.7). Resultatet av revisioner, beskrivs i kapitel 5. Hur de nationella referenslaboratorierna (NRL) uppfyller förordningens krav redovisas i kapitel 6. Genomförda utbildningar och övningar inom beredskapsarbetet beskrivs i kapitel 7.

1.9 Underlag till rapporten

Livsmedelsverket är kontaktpunkt för kontrollplanen generellt och central behörig myndighet för kontrollområdet livsmedel. Livsmedelsverket har därför information om dessa delar av rapporten och som rapporterats in till verket. Vid Jordbruksverket finns information som inrapporterats om kontroll av foder och animaliska biprodukter, djurhälsa, djurskydd och

växtskydd (fytosanitära frågor). Vid Statens veterinärmedicinska anstalt och Livsmedelsverket, som är NRL för olika delar av kontrollen i livsmedelskedjan, finns information om NRL. Berörda organisationer har information om sina respektive delar av beredskapsarbetet.

2. Samlad bedömning

I Sveriges nationella kontrollplan finns dels gemensamma mål (avsnitt 2.2) och dels specifika mål (avsnitt 2.3). Kontrollen i livsmedelskedjan bedrivs med inriktning mot dessa mål.

De gemensamma målen är att:

- *Konsumenterna* har trygga livsmedel, förtroende för kontrollverksamheten och en god grund för val av produkt. Med trygga livsmedel menas säkra livsmedel och att konsumenterna inte blir lurade.
- *Intressenterna* har tilltro till kontrollen och upplever den som meningsfull. (Intressenter är de livsmedelsföretagare och foderföretagare som kan bli föremål för offentlig kontroll).
- *De samverkande kontrollmyndigheterna* har en optimal samverkan och förtroende för varandras sätt att ta ansvar för sin respektive del i livsmedelskedjan. Kontrollverksamheten är riskbaserad, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig.

2.1 Gemensamma aktiviteter enligt kontrollplanen

Särskilda aktiviteter pågår för att specifikt bidra till de gemensamma målen. Dessa aktiviteter presenteras i planens kapitel 8. En samordningsfunktion finns för att samordna genomförandet av de gemensamma aktiviteterna i kontrollplanen. Funktionen har under 2009 haft fyra möten, där gemensamma frågor för kontrollen diskuterats. Funktionen har ansvaret för att uppdatera kontrollplanen, att förankra gemensamma aktiviteter, samt följa de aktiviteter som pågått. Funktionen förvaltar också vissa av produkterna från avslutade gemensamma projekt. Samordningsfunktionen tar del av den samlade årliga rapporten, som en del i underlaget för förändringar i den nationella kontrollplanen.

Aktiviteten med att samordna synen på lagstiftningen och dess tillämpning avslutades under 2008. En för Livsmedelsverket och Jordbruksverket gemensam mall för vägledningar togs fram. Mallen har använts av Livsmedelsverket och Jordbruksverket under 2009.

Arbetet med att gemensamt utveckla offentliga kontrollen av intressenter (företag) har efter att påbörjats 2008, fortsatt under 2009. Det gäller att

utveckla metodik för offentlig kontroll, som är riskbaserad, utnyttjar gemensam metodik och gemensamma arbetsredskap på ett sätt som leder till att intressenterna förstår och tar sitt ansvar. Denna utveckling bedöms ta lång tid och arbetet måste ske i etapper. Elva olika områden för fortsatta gemensamma insatser identifierades i arbetet under 2008. Ett av förslagen till områden har genomförts under 2009; att identifiera kontrollområden med brister eller där kontroll saknas. En mall för att göra en kontrollplan för ett kontrollområde eller en kontrollmyndighet har tagits fram och testats. Mallen har börjat användas av Livsmedelsverket och Jordbruksverket för att beskriva vissa kontrollområden. Mallen har presenterats för länsstyrelser, representanter för kommunerna och för andra myndigheter som ingår i livsmedelskedjan. Den finns tillgänglig på Livsmedelsverkets webbplats livsteck.net samt på Ladan (Intranet gemensamt för länsstyrelserna och Jordbruksverket) hos Jordbruksverket. Mallen beskrivs som ett hjälpmedel för myndigheterna att använda för att ta fram underlag inför revisioner, i planering av kontrollen, göra en genomlysning av ett kontrollområde och som ett verktyg för att identifiera styrkor och svagheter i kontrollen. Naturligtvis behöver inte mallens struktur följas och motsvarande information kan finnas i annat format hos en myndighet.

Projektet har förutom mall för kontrollplan presenterat en lista över samtliga kontrollområden och en lista över områden med bristande eller ingen kontroll. Internethandel har bland andra områden identifierats som ett område med brister i kontrollen. Därför har Livsmedelsverket och Jordbruksverket gemensamt bjudit in till en inspirationsdag med internethandel som tema, i januari 2010.

Under 2008 påbörjades gemensamt arbete för utveckling av en gemensam syn på revisionssystem av kontrollverksamheten. Arbetet har fortsatt under 2009. Det gäller revision av kontrollverksamhet på central, regional och lokal nivå. Nuläget och förslag till fortsatta insatser har presenterats. Vid början av 2009 fanns en 15-punktslista med frågor att arbeta gemensamt med för samsyn, samt förslag att det bör finnas en gemensam samarbetsform för revision. Arbetet beräknas att pågå även hela 2010. Den fortsatta uppgiften innebär att ta fram gemensamma förslag till samarbetsformer för det praktiska revisionsarbetet, förslag till gemensam plan för revisioner, samt förslag på en gemensam syn när det gäller revision enl. art. 4.6 i förordning (EG) nr 882/2004.

De ovan beskrivna gemensamma aktiviteterna bedöms att bidra framförallt till målet för de samverkande kontrollmyndigheterna. Förslag till aktiviteter som i större utsträckning bidrar till att uppfylla målen mot konsumenter och intressenter, har inte påbörjats under 2009. Dessa är:

- Riskanalys inklusive riskkommunikation.

En myndighetsgemensam syn på riskanalys inklusive riskkommunikation mot allmänheten. Denna aktivitet kan ses som en del i de åtgärder som

föreslås i arbetet med att utveckla offentliga kontrollen av intressenter (se ovan) och har därför införlivats i det förslaget.

- Marknadsföring.

Marknadsföra kontrollen t.ex. genom att göra ett för de samverkande kontrollmyndigheterna gemensamt kontrollprojekt. En sådan aktivitet riktar sig samtidigt mot konsumenterna och intressenterna. Denna aktivitet prioriteras ej och har därmed utgått ur den gemensamma aktivitetslistan i nationella kontrollplanen.

2.2 Bedömning av kontrollresultat från olika kontrollområden

En generell bedömning är att målet ”Maten är säker” har uppnåtts och en stor del av de svenska konsumenterna, 89 %, upplever också att maten är mycket eller ganska säker, vilket man kan tolka som att man har förtroende för livsmedelskontrollen. Dock kvarstår faktum att antalet konsumenter som årligen drabbas av matförgiftning, i eller utanför hemmet, låg på samma höga nivå 2009 som för 15 år sedan. Däremot bedöms att målet ”livsmedelshanteringen är redlig” inte har uppnåtts. Detta framgår bl. a. av en konsumentundersökning, där över 40 procent av de tillfrågade ofta eller ibland känner sig lurade när de handlar mat.

Bedömningen är att det finns vissa brister i hur livsmedelskontrollen utförs. Den är inte riskbaserad och effektiv i den utsträckning som den skulle kunna vara på kommunal och regional nivå. Livsmedelskontrollen har dock utvecklats positivt men takten i utvecklingen är inte tillfredsställande. Avgörande ”flaskhalsar” är bristen på utbildade livsmedelsinspektörer och otillräckliga resurser hos länsstyrelserna för deras nya uppgifter.

Sammanfattningsvis kan konstateras att fodersäkerheten är fortsatt hög. Andelen avvikelser på genomförda säkerhetsanalyser är mycket låg. Spår av tillåten GMO hittas i allt större utsträckning i foder, men de allvarigare avvikelserna är få. Analyser som berör redlighet, bland annat korrekt märkning vad gäller näringsinnehåll, har inte kunnat utvärderas för 2009.

Under året påbörjades arbete med nya kontrollvägledningarna om animaliska biprodukter för berörda kontrollmyndigheter samt förändring av organisationen av den kontroll som utförs av Jordbruksverket. Detta med syfte att höja kvaliteten på den offentliga kontrollen av hantering av animaliska biprodukter. Rapporteringen för 2009 visar att mängden utförda kontroller och kvalitén på dessa samt uppföljning av konstaterade brister fortsatt behöver förbättras hos de olika kontrollmyndigheterna.

Djurhälsosituationen i landet är god. Arbetet med att förbättra och utveckla kontrollen inom området djurhälsa fortsätter.

Under året genomfördes ett omfattande arbete med att implementera kontrollvägledning, checklistor och IT-system som stöd för länsstyrelsernas djurskyddskontroll. Länsstyrelserna har under året hanterat en stor mängd ärenden som de fick överta från kommunerna. Detta har inneburit att den planerade riskbaserade kontrollen av framförallt livsmedelsproducerande djur har prioriterats ner och omfattningen av den har varit liten under 2009. En stor del av de kontroller som genomförts har gjorts med anledning av anmälningar om brister. Dessa svagheter i djurskyddskontrollen var väntade efter den omfattande förändring av organisation och arbetssätt som flytten av ansvaret för djurskyddskontrollen innebar. Nu finns väsentliga verktyg på plats för att genomföra en effektiv och ändamålsenlig kontroll. Arbetet med att utveckla kontrollverksamheten med fokus på kvalitet och likvärdighet kommer att fortsätta.

Kontrollen inom det fytosanitära området har utvecklats och bedöms vara tillfredställande.

Krisledningsförmågan inom livsmedelskedjan för landet som helhet bedöms som i huvudsak god.

3. Förändringar av den fleråriga nationella kontrollplanen

Detta kapitel behandlar de ändringar som införts vid senaste uppdateringen av Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. Kontrollplanen ses över vid behov och åtminstone årligen med hänsyn till bl.a. följande: ny lagstiftning, uppkomst av nya sjukdomar eller andra hälsorisker, omfattande förändringar av de behöriga myndigheternas uppbyggnad, ledning eller verksamhet, förändringar inom branscher, resultat från den offentliga kontrollen och från revision, samt resultat från FVO:s revisioner, inspektioner och uppföljningar.

En översyn av kontrollplanen genomfördes senast hösten 2009 och beslut om den uppdaterade planen togs i december 2009. Uppdateringen gjordes i samarbete mellan berörda organisationer; Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Information från Tullverket och Generalläkaren ingår också i planen. Planen har genom översynen anpassats enligt artikel 42.3 i förordning (EG) nr 882/2004. Förändringar av den fleråriga nationella kontrollplanen ska rapporteras enligt artikel 44.1.a) i förordningen. Nedan ges en sammanfattning av förändringarna.

De specifika målen för livsmedel i avsnitt 2.3.1 är utbytta mot Livsmedelsverkets inriktningsmål och nya mål. I avsnitt 3.4.2 resp. 3.5.2 har förändringar i Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets instruktioner lagts in. I avsnitt 4.2.5 har när det gäller livsmedelskontrollen avsnittet om dricksvatten kompletterats och ett avsnitt om besiktning före och efter slakt lagts till. Ett nytt avsnitt, 4.4.6, om kontrollen av veterinärmedicinska preparat på gårdar har införts. Beskrivningen av intern samordning vid Livsmedelsverket har utökats, och information om samordning av dricksvattenfrågor nationellt har lagts till. Ett nytt IT-system för livsmedelskontrollen, Kontrollreda, beskrivs under 4.2.2.2. Åtgärder som vidtagits m.a.a. FVO:s rekommendationer beskrivs, t.ex. kompetensförsörjningsarbetet inom livsmedelskontrollen. I kapitel 7 om revision har Jordbruksverket lagt in helt ny text om sin internrevision. Motsvarande beskrivning för Livsmedelsverket är uppdaterad.

Kontrollplanen har i övrigt uppdaterats för att informationen ska vara aktuell.

4. Kontroll i livsmedelskedjan

4.1 Inledning

I detta kapitel presenteras resultat från kontroll av livsmedel, foder, animaliska biprodukter, djurhälsa, djurskydd respektive växtskydd var för sig. Indelningen är den samma som i kontrollplanen. Inom vart och ett av dessa kontrollområden finns ytterligare uppdelning i områden för kontroll.

För de kontrollområden som är av större omfattning presenteras kontrollens omfattning och resultat inklusive måluppfyllelse, efterlevnaden hos företag och produkter och antal och typ av bristande efterlevnad, under separata rubriker. Därefter följer avsnitt om åtgärder mot företagaren samt åtgärder hos kontrollmyndigheterna. I kapitlet ges på så sätt underlag för att uppfylla kraven framförallt i artikel 44.1. b), c) och d) i förordningen.

4.2 Kontroll av livsmedel

4.2.1 Sammanfattning

Rapportens del om kontrollen av livsmedel har grupperats i olika kontrollområden: livsmedel och livsmedelshygien (avsnitt 4.2.2), kontroll av dricksvatten (avsnitt 4.2.3), importkontroll från tredje land (avsnitt 4.2.4) och kontrollprogram för livsmedel (avsnitt 4.2.5). Därefter följer under avsnitt 4.2.6 rapportering från övriga områden för kontroll dvs. vissa enskilda kontrollområden och från projekt.

Kontrollens omfattning inom olika kontrollområden är naturligtvis mycket varierande beroende på kontrollområde. Vissa områden är tydligt reglerade till sin omfattning och andra mindre.

Rapporteringen från lokala kontrollmyndigheterna är ofullständig, vilket gör att det ibland blir svårt att dra slutsatser om kontrollen. Livsmedelsverket har förelagt sex kommuner som underlåtit att rapportera in resultat om kontrollen av livsmedelshygien och elva om kontrollen av dricksvatten. Samtliga har därefter lämnat in rapport. Trots att antalet årsarbetskrafter ökat hos de lokala kontrollmyndigheterna fattas fortfarande inspektörer enligt den resursanalys som gjorts, samtidigt som det uppges vara svårt att rekrytera inspektörer. Antalet rapporterade livsmedelsanläggningar (exkl. primärproduktionen) har ökat med ca 3 800 till totalt 74 500. Det är stor

variation mellan kontrollmyndigheterna i hur många anläggningar varje inspektör har tillsyn över. Andelen besökta anläggningar har ökat jämfört med 2008 och det var anläggningar med störst kontrollbehov som också fick besök oftare. I riskklass 1 fick 93 procent besök, vilket är en ökning med 8 procent sedan 2008. Antalet rapporterade mikrobiologiska analyser har minskat med 1300 jämfört med 2008.

Under 2009 var antalet livsmedelskontroller i primärproduktionen något färre än år 2008. Kontrollen omfattade i likhet med tidigare år i huvudsak de kontrollområden som ingår i tvärvillkorskontrollen.

I samarbete mellan myndigheter har undersökning att digitalt samla in analysdata om dricksvatten gjorts. Redan under 2010 ska ett nytt system kunna ge bra underlag för sammanfattande bedömning och rapportering om dricksvattnets kvalitet.

Under 2009 ökade antalet sändningar i gränskontrollen av sammansatta produkter och vegetabilier. Bidragande orsak är vissa skyddsbeslut.

Som en del i att stärka kontrollen av redlighet genomfördes bl.a. konsumentundersökning, nya vägledningar togs fram, särskilda redlighetsteman infördes i Livsmedelsverkets kontroll, projekt med inriktning på märkning av GMO, fett, internetmarknaden för kosttillskott samt ursprung och märkning av fisk genomfördes. Dessutom genomförde Livsmedelsverket kurs i märkning och en indikator för redlighet redovisades.

Måluppfyllelse

För flertalet kontrollområden har planerad kontroll också genomförts i den mån det finns underlag att bedöma detta. När det gäller kontroll av livsmedel och livsmedelshygien samt kontroll av dricksvatten har sådana uppgifter inte inhämtats i rapporteringen från kommunerna. Resultatet från kommunrevisioner och normerande kontrollerna pekar dock på att fleråriga planer och uppföljning inte alltid finns för all verksamhet i kommunerna.

Efterlevnaden hos företag och deras produkter samt antal och typ av bristande efterlevnad

I avvaktan på ett nytt rapporteringssystem har ett flertal frågor till kontrollmyndigheterna strukits och därför är underlaget inte fullständigt för kontroll av livsmedel och livsmedelshygien.

Inom flera kontrollområden är bristande efterlevnad detsamma som överskridande av gränsvärde/åtgärdsnivå. Sådana överskridanden har noterats för kontroll av dricksvatten (31), importkontroll av animalier (9), importkontroll av vegetabilier (4), restsubstanskontrollen (2), dioxin/PCB (14), PAH (2), bekämpningsmedelsrester (115), mykotoxiner i vegetabilier (2), salmonellaförekomst i slakterier och styckningsanläggningar (14),

cesium (17), tvåskaliga blötdjur (64 positiva prov) och GMO (4 otillåten GMO och 20 felaktig märkning). Genom att rikta kontrollen mot särskilda områden i projektform noteras naturligtvis ökat antal brister inom just det område som projektet omfattar.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Fall av bristande efterlevnad har oftast resulterat i beslut om åtgärder mot ansvarig företagare. Besluten gäller saluförbud (251), återkallande av godkännande (34), åtalsanmälan (236), skriftliga åtgärdskrav (2134), avvisning eller återkallande av vara (36), utökad kontroll, kokningsrekommendationer för vatten (3 tillfällen), kostrekommendationer (dioxin i fisk), fortsatt kartläggning (PAH), samt stängning eller omklassning av produktionsområden för tvåskaliga blötdjur (25 tillfällen). Det är fortfarande stor variation mellan kontrollmyndigheterna i att ta beslut om åtgärder mot företag, men spridningen har minskat något. Antalet rapporterade beslut som kontrollmyndigheterna fattat på grund av bristande efterlevnad i primärproduktionen var 20 st.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Livsmedelsverket har vidtagit en hel rad åtgärder för att förbättra kontrollen. Särskilda undersökningar har genomförts mot konsumenter och mot andra kontrollmyndigheter. Flera vägledningar, branschriktlinjer, utbildningar och projekt har genomförts under 2009. En särskild satsning mot kontroll av redlighet har fortsatt under året. Rapporteringssystemet för att inhämta kontrollresultat har fortsatt att utvecklas, och kommer att börja användas för rapportering av 2010 års kontroll. Ett förslag till modell för kompetensförsörjning av kontrollpersonal togs fram 2009. Riskklassificeringen av livsmedelsföretag (exkl. primärproducenter) och vattenverk utvärderades under året. För vissa områden ges kostrekommendationer eller särskild information till allmänheten och branscher. Arbete att nationellt samordna dricksvattenområdet har påbörjats. Personalen har utbildats på olika områden. Analysmetoder har utvecklats.

Resultat av revision

Arbete med att utveckla en inom livsmedelskedjan gemensam syn på revisionssystem av kontrollen har pågått under året. Internrevisioner vid Livsmedelsverket har genomförts och intrycket är att det finns en stark vilja till utveckling och att endast smärre avvikelser från styrande dokument kan konstateras. Dock finns det brister i kommunikationen internt som resulterar i att all personal inte alltid vet vad och hur arbetsuppgifterna ska och bör utföras. Relevanta åtgärder har i stor utsträckning vidtagits/och kommer att vidtas under 2010. Utifrån resultatet från kommunrevisioner och normerande kontroller framgår att kontrollen är mindre jämfört med den som beräknats och som kontrollavgiften baseras på. Kommunerna förklarar detta med att det saknas kontrollpersonal. Noterade avvikelser följs inte

alltid upp och brister i planering, rapportskrivning, dokumenterade rutiner och kompetens förekommer. En femårig plan för revisioner har tagits fram.

4.2.2 Livsmedel och livsmedelshygien

Kommunerna har kontrollansvar för flertalet livsmedelsanläggningar och Livsmedelsverket för enbart ett fåtal. Länsstyrelserna har från och med 2009 kontrollansvar i primärproduktionen. Ansvarsfördelning och system för kontrollen framgår av avsnitt 4.2 i kontrollplanen. Systemet för inhämtande av kontrollresultat har under året utvecklats och anpassats till Kommissionens beslut 2008/654/EG. Det nya systemet är tänkt att börja fungera från och med 2010.

4.2.2.1 Kontrollens omfattning och resultat

Primärproduktion

En exakt siffra på antalet primärproducenter med livsmedelsproduktion går för närvarande inte att fastställa då befintlig statistik i många avseende överlappar varandra och register över livsmedelsanläggningar saknas eller är under uppbyggnad hos länsstyrelserna. Baserat på tillgänglig statistik finns uppskattningsvis ca 80 000 primärproducenter. Länsstyrelsen ansvarar för kontrollen av livsmedelsföretagare i primärproduktionen. Under året har 1725 st av dessa registrerats hos länsstyrelserna som livsmedelsanläggningar.

För att kunna genomföra en riskbaserad, ändamålsenlig och effektiv kontroll har en modell för riskklassificering av primärproducenter inom livsmedel och foder utarbetats. Riskklassificeringsmodellen kan användas för att prioritera och fördela resurser inom kontrollen och samtidigt underlätta en samordnad kontroll av livsmedel och foder. Från och med 2009 rapporteras vilken prioritetssklass och erfarenhetsklass som livsmedelsanläggningarna i primärproduktionen tillhör, vilket inte gjorts tidigare.

Riskklassificeringen utgår från tre olika frågeställningar

- Typ av verksamhet och livsmedel
- Eventuell anslutning till frivilligt kvalitetssäkringssystem
- Kategori eller kontrollprioritet enligt vägledningen.

Anläggningarna delades beroende på verksamhet och livsmedel in i prioritetssklass 1 – 4, där 1 bör ges högsta kontrollprioritet och 4 lägst. Baserat på verksamhetstyp, kvalitetssäkringssystem och resultat från tidigare kontroller delas branscher och enskilda anläggningar in i fem olika kategorier där röd bör ges högsta kontrollprioritet och grön lägst. I dagsläget

kan man inte från rapporteringen utläsa hur många primärproduktionsanläggningar totalt som finns i de olika kategorierna.

Samtliga länsstyrelser, med undantag för fem stycken, har lämnat in uppgifter för år 2009. Rapporteringen från länsstyrelserna är varierande, allt från att alla efterfrågade uppgifter lämnats till att ett fåtal uppgifter lämnats. Kompletterande uppgifter om resultat från utförd tvärvillkorskontroll i samtliga län har erhållits från Jordbruksverket, som är samordnande myndighet för tvärvillkorskontrollen.

Tvärvillkorskontroll av livsmedelsföretagare i primärproduktionen utfördes som en del av den offentliga kontrollen inom livsmedelsområdet. Under 2009 genomfördes 888 livsmedelskontroller, varav 791 omfattade de kontrollområden som omfattas av tvärvillkoren. Flertalet länsstyrelser genomförde tvärvillkorskontroll, men övriga krav i livsmedelslagstiftningen kontrollerades alltså endast i få fall. Rapportering från länsstyrelserna till Livsmedelsverket visar att få länsstyrelser har en kontrollplan för kontroll av livsmedel i primärproduktionen utanför tvärvillkorskontrollen.

Totalt gjordes 888 kontroller på 887 primärproduktionsanläggningar. Störst andel besök fick anläggningar med uppfödning av livsmedelsproducerande djur i prioriteringsklass 2, vilket inte är i enlighet med riskklassificeringsmodellen.

Andelen besökta anläggningar per prioriteringsklass (baserat på information från 507 kontrollbesök)

År	Prioriteringsklass 1		Prioriteringsklass 2		Prioriteringsklass 3		Prioriteringsklass 4		Okänt	
	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta
2009	91	18	306	60	82	16	24	5	4	1

Andelen besökta anläggningar per kategori (jfr prioriteringsfarenhetsmatrisen, baserat på information från 507 kontrollbesök)

År	Kategori röd		Kategori orange		Kategori gul		Kategori blå		Kategori grön		Okänt	
	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta
2009	67	13	298	59	117	23	19	4	0	0	4	1

Andelen besökta anläggningar uppdelat per verksamhetstyp

År	Livsmedelsproducerande djur	Animaliska livsmedel	Vegetabiliska livsmedel
	% av totalt besökta	% av totalt besökta	% av totalt besökta
2009	64,3	22,1	13,2

Totalt arbetar drygt 8 årsarbetskrafter med livsmedelskontrollen i primärproduktionen, varav ca 6 är inspektörsårsarbetskrafter. Inspektörernas utbildningsnivå och erfarenheter inom livsmedelsområdet varierar från djurskyddsinspektörer och miljöinspektörer till livsmedelsinspektörer, agronomer och veterinärer. Under 2009 utförde länsstyrelserna en kompetensinventering för att klarlägga befintlig kompetens och identifiera utbildningsbehov. Den kommer att sammanställas under 2010.

Identifiering och registrering av livsmedelsanläggningar i primärproduktionen pågår inom samtliga länsstyrelser. Livsmedelsverket kan baserat på 2009 års rapporterade uppgifter inte beräkna antalet årsarbetskrafter (åa) per anläggning. Inom primärproduktionen finns uppskattningsvis 80 000 livsmedelsanläggningar. Med nuvarande antal inspektörsårsarbetskrafter innebär det 1000 – 1300 anläggningar per årsarbetskraft. Kontrollen av djurskydd, foder och livsmedel i primärproduktionen är anslagsfinansierad. Extra kontroller som utförs på grund av bristande efterlevnad finanseras emellertid med avgifter. Den planerade årliga kontrollen av livsmedel och foder uppgår till ca 1 % av antalet kontroll-objekt, dvs. minst 800 primärproduktionsanläggningar bör kontrolleras årligen. Livsmedelsverkets bedömning är att de befintliga resurserna för livsmedelskontrollen i primärproduktionen är otillräckliga, för att bygga upp register och för att utföra en riskbaserad livsmedelskontroll som omfattar samtliga områden.

Leden efter primärproduktionen

Under 2009 inrapporterades ungefär 74 500 livsmedelsanläggningar. Detta är en ökning med ungefär 3 800 anläggningar jämfört med föregående år.

Från och med 2008 rapporteras vilken riskklass livsmedelsanläggningarna tillhör, vilket inte gjorts tidigare. Detta medför att det inte är möjligt att göra återkopplingar längre bakåt i tiden. Riskklassindelningen utgår från den vägledning som Livsmedelsverket skrivit för att stödja kontrollmyndigheterna.

Riskklassificeringen utgår från tre olika frågeställningar

- Typ av verksamhet och livsmedel
- Produktionens storlek
- Konsumentgrupper

I vägledningen tas upp var olika gränser går vid olika typer av anläggningar samt vad som är känsliga konsumentgrupper. Utifrån denna bedömning kommer man fram till vilken riskklass som livsmedelsanläggningen hamnar i och hur stor kontrolltid som anläggningen behöver. Därutöver klassas företagen i en erfarenhetsmodul och det påverkar kontrolltiden i olika grad.

Anläggningarna delades in i riskklass 1 – 5, där 1 är den med störst kontrollbehov och 5 den med lägst kontrollbehov. I dagsläget kan man inte från rapporteringen få fram vilka typer av livsmedelsanläggningar som finns i de olika riskklasserna.

- 238 anläggningar i riskklass 1
- 7 316 anläggningar i riskklass 2
- 29 225 anläggningar i riskklass 3
- 20 020 anläggningar i riskklass 4
- 17 690 anläggningar i riskklass 5

Riskklassificeringsmodellen av livsmedelsföretag som inte är primärproducenter har nu använts i drygt tre år. Livsmedelsverket har fått information från kontrollmyndigheterna om att modellen behöver korrigeras på vissa punkter. Därför har en utvärdering av riskklassificeringsmodellen gjorts under 2009, och en revidering kommer att ske under 2010.

Samtliga kontrollmyndigheter (kommunerna och Livsmedelsverket) har lämnat in uppgifter för år 2009. Rapporteringen från myndigheterna är varierande, allt från att alla efterfrågade uppgifter lämnats till att ett fåtal uppgifter har rapporterats. Livsmedelsverket har förelagt sex myndigheter att lämna uppgifter om livsmedelskontrollen. Efter att myndigheterna blivit förelagda inkom efterfrågade rapporter. Det är värt att notera att det finns 290 kommuner men genom att förvaltningar slås samman är antalet 268 lokala kontrollmyndigheter.

Totalt arbetade 600 inspektörsårsarbetskrafter med livsmedelskontroll. Antalet årsarbetskrafter har ökat år från år. Under 2009 tillkom drygt 27 inspektörsårsarbetskrafter. Ökningen blev möjlig när kontrollen blev självfinansierad, det vill säga kontrollmyndigheten kunde ta ut full kostnadstäckning för kontrollen. Siffran väntas stiga ytterligare eftersom kommunerna inte till fullo kunnat anställa det antal inspektörer som motsvarar den resursbehovsanalys som gjorts. En av anledningarna till detta är att det inte finns personer med relevant utbildning i tillräckligt stort antal. Bedömningen är att det finns behov av ytterligare drygt 100 årsarbetskrafter, vilket är mindre än både för 2008 och 2007.

Antalet anläggningar per inspektörsårsarbetskraft var ungefär densamma som föregående år det vill säga 124. Fyra år tidigare var motsvarande siffra 136. Variationen mellan myndigheterna är fortfarande stor och varierade mellan 18 till 411 anläggningar per heltidsarbetande inspektör.

Totalt gjordes 64 848 besök på 42 236 anläggningar. Andelen besökta (inspektioner/revisioner) anläggningar i procent har åter ökat efter en nergång 2006 på grund av ny lagstiftning. För 2007 var besöksfrekvensen totalt 42 procent mot 49 procent 2008 och för 2009 var siffran 57 procent. Störst andel besök fick anläggningar i riskklass 1. Hos de 93 procent av dessa som besöktes gjordes i medeltal 7,5 kontrollbesök. Detta är en ökning från 5,7 föregående år. Den anläggningar med minst kontrollbehov där har antalet besök minskat något. I medeltal gjordes 1,6 besök hos de anläggningar som kontrollerades vilket är densamma som föregående år.

Andelen besökta anläggningar i procent

År	Riskklass 1			Riskklass 2			Riskklass 3		
	Antal	Besökta	% besökta	Antal	Besökta	% besökta	Antal	Besökta	% besökta
2009	238	222	93	7 307	5 856	80	29 190	21 061	72
2008	406	344	85	7 165	4 969	69	28 331	18 064	64

År	Riskklass 4			Riskklass 5			Totalt		
	Antal	Besökta	% besökta	Antal	Besökta	% besökta	Antal	Besökta	% besökta
2009	19 985	9 736	49	17 660	5 361	30	74 380	42 236	57
2008	19 033	7 792	42	15 809	3 829	24	70 744	34 998	49

Antal besök per besökta anläggningar

År	Riskklass					Totalt besökta anläggningar
	1	2	3	4	5	
2009	7,5	1,8	1,6	1,3	1,2	1,6
2008	5,7	1,8	1,6	1,4	1,3	1,6

Det var 147 (en minskning med 31) myndigheter som rapporterade att totalt ca 7 700 (vilket är 1 300 färre) prov tagits ut för mikrobiologisk analys.

4.2.2.2 Måluppfyllelse

Primärproduktionen

Under 2009 genomfördes 830 kontroller hos livsmedelsföretag i primärproduktionen, främst som en del i tvärvillkorskontrollen. Målsättningen för kontrollen i primärproduktionen är att minst 1 % av alla anläggningar ska kontrolleras årligen, d.v.s. ca 800 kontrollbesök per år. Denna målsättning har uppnåtts under året.

Livsmedelskontroll förutom primärproduktionen

I det rapporteringssystem som använts för inhämtande av information från kommunerna och Livsmedelsverket finns inte frågor om hur mycket resurser som planerats användas för kontroll och om dessa planer uppnåtts. Frågorna handlar i stället om utfallet av kontrollen.

Tre olika indikatorer har utvecklats av Livsmedelsverket för att mäta måluppfyllelsen för livsmedelskontrollen; en mikrobiologisk, en kemisk och en indikator för redlighet. Därutöver har konsumentundersökningar om säker mat, märkning och matförgiftningar genomförts under året.

Indikator för mikrobiologiskt säker mat

Sedan 2005 har en indikator för mikrobiologiskt säker mat följts upp årligen som ett mått på livsmedelssäkerheten i landet. Indikatorn utgörs av andelen allvarliga avvikelser av det totala antalet av de viktigaste kontrollpunkterna från datorbaserade kontroller i detaljhandeln (restauranger och andra storköket och butiker). Från den senaste rapporteringsperioden 1 november 2008 till 31 oktober 2009 har 27 lokala kontrollmyndigheter skickat in resultat från 8 853 sådana inspektioner till Livsmedelsverket. Att rapportera är frivilligt och alla myndigheter har inte tekniska möjligheter att rapportera, vilket förklarar den låga svarsfrekvensen. Andelen allvarliga avvikelser var nio procent, vilket är något lägre än vid förra rapporteringen (2008). Liksom tidigare år var brister i dokumentationen av att olika rutiner följs vanliga, medan det var ovanligt med anmärkningar som rör smittorisk och sår, skadedjur eller allergener.

Indikator för akrylamidhalt

En långsiktig uppföljning av akrylamidhalter som indikator för verksamhetsområdet ”säkra livsmedel” påbörjades år 2005. Akrylamid klassas som ”trolig carcinogen hos människa” av Världshälsoorganisationens cancerforskningsinstitut IARC. Redan 2002, då upptäckten av akrylamid i upphettade livsmedel gjordes, uppmanades livsmedelsproducenterna att sträva efter att sänka halterna i sina produkter. Syftet med indextalet är att följa upp hur detta lyckas. Resultaten visar ännu inga tecken på någon generell nedgång av akrylamidhalten. De skillnader mellan olika år som syns i tabellen är inte större än att de kan bero på metodens osäkerhet och andra okontrollerbara variationskällor. Förmågan att bilda akrylamid kan variera påtagligt i potatis och cerealier från olika odlingsår. Det kan därför ta flera år innan effekten av förändringar i tillverkningsprocessen syns på indexvärdena. Eftersom indexvärdena baseras på ett stort antal produkter, kan det inte heller uteslutas att sänkningar har åstadkommit i vissa enskilda produkter.

Uppmätta indextal för akrylamid i svenska livsmedel

	2005	2006	2007	2008	2009
Vårprovtagning	–	20 µg	20 µg	22 µg	23 µg
Höstprovtagning	21 µg	18 µg	19 µg	20 µg	18 µg

Vid beräkning av indexvärdet multipliceras konsumtionen av olika livsmedelsgrupper med medelinnehållet av akrylamid i samma grupp och de erhållna värdena adderas. Eftersom samma konsumtionssiffror används hela tiden beror indexvärdets eventuella förändring bara på akrylamidhalten. Varje indexvärde baserar sig på akrylamidinnehållet i sammanlagt 132 livsmedelsprover uppdelade på sju olika livsmedelstyper: pommes frites, potatischips, kaffe, mjukt bröd, knäckebröd, kex och frukostflingor. Tillsammans står dessa produkter för merparten av den akrylamid vi får i oss via maten.

Från och med år 2007 analyseras också akrylamid i enlighet med Kommissionens rekommendation 2007/331/EG. Övervakningen omfattar samma livsmedel som indikatorstudien, med tillägg av olika typer av barnmat. Analyserna görs på enskilda produkter, till skillnad från indikatorstudien där flera produkter blandas i samlingsprov innan akrylamidhalten bestäms. Under 2007, 2008 och 2009 analyserades totalt 67 olika prover vardera året. Resultaten rapporteras årsvis till EFSA.

Indikator för redlighetskontroll

Sedan 2007 följs en indikator för redlig hantering av livsmedel. Den utgörs av avvikelser i de viktigaste kontrollpunkterna från kommunernas datorbaserade kontroller i detaljhandeln (restauranger och andra storhushåll och butiker). En kontrollpunkt kan till exempel vara utebliven allergimärkning, att produkterna felaktigt anges som laktos- eller glutenfria eller avse märkning som kan vilseleda konsumenten. Det totala antalet rapporterade kontroller 2009 varierar mellan cirka 950 och 4 700 beroende på vilken kontrollpunkt som avrapporterats. Andelen avvikelser av det totala antalet av de viktigaste kontrollpunkterna för redlighet var tre procent. Motsvarande siffror för 2007 och 2008 var fyra respektive åtta procent. Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser av detta.

Undersökning om matförgiftningar

En undersökning om magsjuka och matförgiftningar genomfördes av Livsmedelsverket under november. Tusen personer i åldrarna 16 till 85 år ingick i undersökningen. Totalt 92 personer uppgav att de misstänkt att de hade blivit matförgiftade det senaste året. Omräknat till hela Sveriges population motsvarar detta 685 000 matförgiftningar per år, varav 507 000 skett i Sverige. Samma fråga ställdes i en undersökning 1994 och resultaten i de båda undersökningarna är likvärdiga.

Undersökning om konsumenterna tycker att maten är säker

I november 2009 lät Livsmedelsverket göra en undersökning om huruvida konsumenterna tycker att maten i Sverige är säker. En mycket stor andel av konsumenterna, 89 procent, upplever att maten är mycket eller ganska säker, vilket man kan tolka som att man har förtroende för kontrollen.

Konsumentundersökning om märkning av livsmedel

En konsumentundersökning som Livsmedelsverket lät genomföra under oktober visade att över 40 procent av de tillfrågade ofta eller ibland känner sig lurade när de handlar mat. Två av tre tycker att matvaror ofta eller ibland har felaktiga eller vilseledande namn.

4.2.2.3 Efterlevnaden hos företag

Primärproduktion

Av de 791 primärproducenter som kontrollerades med avseende på livsmedel, inom tvärvillkorskontrollen, lämnades 102 avvikelser på totalt 69 gårdar. De mest frekventa avvikelserna avsåg:

- Dokumentation om användning av läkemedel eller annan behandling som djuren fått (36 st).
- Dokumentation om vilket foder som givits till djuren (13 st).
- Dokumentation över analyser som utförts på djuren eller andra analyser som utförts och som är betydelse för livsmedelssäkerheten (11 st).
- Rutiner för skadedjurskontroll och utformning av lokaler och utrustning i vid mjölkproduktionsanläggningar (14 st).

Antalet avvikelser avseende dokumentation över användning av växtskyddsmedel och biocider har minskat med 60% (från 10 till 4 st).

Livsmedelskontroll i leden efter primärproduktionen

I avvaktan på att ett nytt rapporteringssystem har Livsmedelsverket beslutat att under en övergångsperiod ta bort frågor från nuvarande rapportering som har besvarats bristfälligt av kontrollmyndigheterna. Frågan om vilka problem med efterlevnaden av lagstiftningen som företagen/produkterna har är en sådan. Antalet efterlevnadsproblem (i siffror) har varit mycket lägre än vad antalet avvikelser varit.

Resultaten från tidigare år har dock hela tiden varit desamma och man kan förvänta sig att det även gäller för 2009. Problemen uppstod vid brister i ”system för egenkontroll” och ”hygien” (lokaler, inredning, utrustning och kontroll). När sedan redligheten blev uppmärksammas som ett viktigt område ökade även andelen avvikelser på ”märkning och presentation”. Orsaken till ökningen tolkade Livsmedelsverket till att inspektörerna blivit mer uppmärksammade på denna frågeställning och kontrollerade detta mer än tidigare och inte att verksamhetsutövarna ”slarvar” mer med märkning.

4.2.2.4 Antal och typ av bristande efterlevnad

Primärproduktion

Vid 2009 års rapportering frågades för första gången efter bristande efterlevnad. Livsmedelsverket har i anvisningen till rapporteringen förklarat att med bristande efterlevnad menas när myndigheten gör ett myndighetsbeslut med stöd av t.ex. livsmedelslagen. Rapporteringen har inte varit helt enkel för länsstyrelserna och några myndigheter har rapporterat beslut om avdrag på jordbruksstöden på grund av tvärvillkorsöverträdelser som bristande efterlevnad. Antalet rapporterade beslut som kontrollmyndigheterna fattat på grund av bristande efterlevnad var 20 st.

Livsmedelskontroll förutom primärproduktionen

Vid 2008 års rapportering frågades för första gången efter bristande efterlevnad. Livsmedelsverket har i läsanvisningen förklarat att med bristande efterlevnad menas när myndigheten gör ett myndighetsbeslut det vill säga enbart en kontrollrapport med avvikelser är inte att se som bristande efterlevnad. Förändringen för kontrollmyndigheterna har inte varit helt enkel, några kontrollmyndigheter har fortsatt att ta upp avvikelser som bristande efterlevnad. I de fall kontrollmyndigheten inte uppgivit vilken typ av myndighetsåtgärd myndigheten tagit har Livsmedelsverket förutsatt att det inte är bristande efterlevnad och därmed tagit bort siffran. Antalet rapporterade bristande efterlevnad var drygt 2 400, vilket är knappt sex procent av de besökta anläggningarna. Detta är en liten minskning mot föregående år. Störst andel bristande efterlevnad finns fortsättningsvis i riskklass 3 och minst andel i riskklass 1.

4.2.2.5 Beslut om åtgärder mot företag (exkl. primärproduktion)

Bristande efterlevnad är uppdelad i riskklasser och även vilken typ av myndighetsbeslut som är gjord. Tyvärr går det inte i dagsläget att utläsa vilken typ av livsmedelsanläggning som varit föremål för bristande efterlevnad. Utav riskklassindelningen kan man endast utläsa kontrollbehovet. Uppdelning i olika livsmedelskategorier kommer att kunna redovisas när det nya rapporteringssystemet blir färdigt för rapporteringsåret 2010. Det var 99 av 269 kontrollmyndigheter som inte gjort något beslut om åtgärd mot företag eller inte svarat på frågeställningen. Av de myndigheter som använt sig av sådana beslut gjordes det för 0,3 till 72 procent av de besökta anläggningarna. Under 2008 var variationen större, mellan 0,2 till 91 procent. För att få en mer enhetlig tillämpning av lagstiftningen hos kontrollmyndigheterna har Livsmedelsverket under 2009 haft sex kurstillfällen om sanktioner för kontrollpersonal. Ytterligare två planeras under 2010.

Antal besökta anläggningar, anläggningar med bristande efterlevnad, samt antal bristande efterlevnad av olika slag per riskklass.

	Riskklass					Totalt
	1	2	3	4	5	
Besökta anläggningar	222	5 856	21 061	9 736	5 361	42 236
Anläggningar med bristande efterlevnad	9	309	1 402	451	264	2 435
- Förläggande/förbud	8	302	1 268	374	180	2 132
- Omhändertagande/återkallande av livsmedel			4	1	3	8
- Saluförbud		10	38	27	57	132
- Återkallande av godkännande		2	29	2	1	34
- Åtalsanmälan	1	5	114	68	48	236

4.2.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Livsmedelsverket har fortsatt ansvar att leda och samordna livsmedelskontrollen samt att verka för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll i hela landet. Under 2009 genomfördes en *undersökning* där kommuner, länsstyrelser och kommunalförbund lämnade synpunkter på Livsmedelsverkets verksamhet. Genomgående får Livsmedelsverket goda betyg. Livsmedelsverket uppfattas som en korrekt myndighet som är snabb och lättillgänglig. Kontrollmyndigheterna upplever även att Livsmedelsverket utmärks av enhetlighet och begriplighet. Undersökningen visar att kontrollmyndigheterna har stor nytta av Livsmedelsverkets kommunikationskanaler, men att verket kan bli ännu bättre på att tydligt ta ställning till hur regler ska tolkas. Webbplatserna livsteck.net och livsmedelsverket.se uppskattas. Verket behöver enligt undersökningen dock förbättra stödet via e-post och telefon. Samtliga dessa kanaler har fortsatt att utvecklas och bl.a. har en särskild informationssida om primärproduktion tillkommit på livsteck.net.

Länsstyrelserna anordnar *länsmöten* i sina regioner. Livsmedelsverket har deltagit i 39 länsmöten och då presenterat ett standardiserat informationsmaterial. Samtliga 21 län besöktes, men tre län ordnar endast en träff per år då verket bjuds in. Syftet är att alla inspektörer som deltar i länsmötena ska få samma information. Under hösten låg fokus på information och diskussion om avskaffandet av nationellt godkännandekrav för livsmedelsanläggningar, vilket i stället har ersatts av krav på registrering.

Under året gavs *kurser* i märkning (fortsättning från grundkurs, 43 deltagare), sanktioner på livsmedelsområdet (sju kurser med totalt

357 deltagare) och revisionskurs för länsstyrelserna. I samarbete med Jordbruksverket gavs också kurser i livsmedels- och foderkontroll i primärproduktionen (5 kurser med totalt 131 deltagare). Kontrollpersonal har deltagit i kurser som erbjuds inom EUs program. Sex personer deltog i HACCP-kursen.

Under 2009 fokuserade Livsmedelsverket på att utveckla kompetensen hos den egna kontrollpersonalen inom områdena köttbedömning och revision samt djurskydd. Utbildningsinsatser har genomförts för alla dessa områden. Ett viktigt sätt att öka kompetensen är att arbeta med gemensamma kontrollprojekt.

Följande större insatser genomfördes 2009:

- Ett kontrollprojekt om djurskydd genomfördes vid 23 slakterier. Resultaten kommer att sammanställas och presenteras under hösten 2010.
- Utbildning i djurskydd genomfördes i samband med Livsmedelsverkets årliga konferens för personal inom köttkontrollen, där cirka 135 medarbetare deltog.
- Kurser om slakt av tamboskap genomfördes för totalt cirka 160 deltagare.
- Kurser om slakt av fjäderfä genomfördes för totalt cirka 30 deltagare. Utbildningarna syftar till att bättre bedöma sjukliga förändringar på slaktkroppar samt utveckla sjukdomsregistrering.
- Fyradagarsutbildningar i grundläggande revisionsteknik genomfördes för totalt 57 deltagare.
- Totalt 15 medarbetare har genomgått utbildning i Roskilde, Danmark och därmed blivit behöriga som tillsynstekniker inom köttkontrollen.

Kompetensförsörjningen för livsmedelskontrollen i landet är inte effektiv eller ändamålsenlig. Därför utarbetade Livsmedelsverket under 2009 ett förslag till modell för kompetensförsörjning i samarbete med Sveriges kommuner och landsting och länsstyrelserna. Allmänna kompetenskrav för kontrollmyndigheterna har tagits fram. I modellen anges att Livsmedelsverket bör ta tydligare och större ansvar genom att bland annat specificera kraven på kontrollen, se till att verktyg, som kontrollhandböcker och checklistor, tas fram och arrangera specialiseringsutbildningar. En viktig del i modellen är att en professionsutbildning på högskolenivå tas fram, som vänder sig till personer med naturvetenskaplig eller yrkesteknisk högskoleutbildning. Utbildningen ska ge kunskaper och färdigheter man behöver i en kontrollsituation, som kontrollmetodik, lagstiftning, förvaltning och handläggning, liksom kunskap om yrkesrollen. Utöver professionsutbildningen kommer specialiseringsutbildning att erbjudas, för fördjupning inom olika områden.

Genom att Livsmedelsverket vid de normerande kontrollerna (se avsnitt 5.2.3) granskar den kommunala kontrollmyndigheten ges också information till kommunerna i sakfrågor. Sju normerande kontroller har genomförts,

varav två på fiskanläggningar och fem på charkanläggningar (ytterligare 22 har genomförts inom dricksvattenområdet).

Den 1 januari 2009 fick Livsmedelsverket prövnings- och därmed kontrollansvar över styckningsanläggningar i Sverige genom ändring av 23 § i livsmedelsförordningen. Innan den 1 januari 2009 låg kontrollansvaret över styckningsanläggningar med en produktion under 5 ton per vecka på kommunala myndigheter. Livsmedelsverket har en kontrollorganisation som täcker hela landet och kan därför säkerställa att kravet på veterinär kontroll uppfylls. Under 2009 *överfördes kontrollansvar* för 34 styckningsanläggningar till Livsmedelsverket som en direkt effekt av ändring av 23 § i Livsmedelsförordningen. I anslutning till införandet av hygienförordningarna 2006 har ett antal styckningsanläggningar överförts till Livsmedelsverket på begäran av den kommunala myndigheten. Under perioden 2005 – 2008 överfördes kontrollansvaret för 64 styckningsanläggningar till Livsmedelsverket. Den vanligaste orsaken till dessa överföringar har varit att kommunen ansett att den inte haft möjlighet att anlita veterinär för utförande av kontroller vid anläggningen.

Två detaljhandelskedjors huvudkontor har reviderats under 2009. Kontrollen har berört hur huvudkontoren styr butiker, utbildar personal, hur lagstiftningen efterlevs när egna varumärken tas fram, vilka rutiner för spårbarhet och återkallelse som finns och inte minst märkning av egna märkesvaror. Det har visat sig att revision av detaljhandels huvudkontor, vilka utgör de största och mest inflytelserika livsmedelsföretagen i landet, är ett effektivt sätt att kontrollera att det finns övergripande rutiner och att rutinerna följs och är ändamålsenliga. Genom att inhandla ett antal produkter, kontrollera märkningen och ta upp detta direkt med ansvariga personer på huvudkontoret kan kontrollmyndigheten snabbt få rättelse till stånd. Därutöver har ca 100 ärenden behandlats över telefon eller mejl angående återkallelse av produkt, ca 10 stycken, förfrågningar eller tips om märkning, frågor eller varningar om allergirisker, uppföljningar av RASFF från andra medlemsländer m.m. Kommuner har i ökande utsträckning kontaktat Livsmedelsverket för att tipsa om felaktig märkning eller ställer frågor som de bedömer skall hanteras på huvudkontorsnivå.

Märkning var under året, liksom 2008, tema för årets kontroll av anläggningar som står under Livsmedelsverkets kontrollansvar. Under 2008 visade kontrollresultat på brister i företagets rutiner för kontroll och märkning av vikt och volym. Årets kontroll visade att brister kvarstår, men att företagen genom Livsmedelsverkets påpekanden har blivit mer medvetna om lagstiftningens krav på området och vidtar åtgärder.

Livsmedelsverket har gjort en särskild kontroll av märkning av äggförpackningar hos mindre äggpackerier. Ett äggpackeri har åtalsanmälts på grund av

att äggen har märkts med felaktig produktionsmetod. Hönorna som värpt äggen var inte frigående, utan burhöns.

I samband med inspektion och revision av livsmedelsföretag inom köttkontrollen har ekologisk märkning kontrollerats. Avvikelser beträffande märkningen konstaterades på en del företag.

Under 2009 har Livsmedelsverket färdigställt eller omarbetat flera *vägledningar/kontrollhjälpmedel*.

- Vägledningen om offentlig kontroll av livsmedelsanläggningar har omarbetats. Kontrollområden och kontrollpunkter har setts över, liksom när krav på dokumentation av rutiner bör ställas. Förändringarna syftar till att alla berörda kontrollmyndigheter ska kunna rapportera data från kontrollen i Sverige på ett enhetligt sätt, vilket inte är fallet i dag. Till vägledningen kommer att fogas ett antal branschspecifika bilagor, till exempel för kontroll i butik.
- Vägledning om honung och producenters leveranser av små mängder honung har tagits fram. Den ger svar på många av de frågor som Livsmedelsverket får från honungsbranschen. Bland annat har verket fastställt att ”små mängder honung” är upp till 1 000 kg/år.
- Vägledning, närings- och hälsopåståenden om livsmedel.
- Vägledning, godkännande och registrering av livsmedelsanläggningar.
- Vägledning, riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen.
- Vägledning, ursprungsmärkning av nötkött.

Från 2007 började Sverige tillämpa en *riskbaserad modell* för riskklassificering av livsmedelsföretag och vattenverk. Utifrån klassificeringen tilldelas företaget en kontrolltid. Livsmedelsverket utvärderade delar av modellen 2009. Utvärderingen visade bland annat att det finns önskemål om att beakta fler riskfaktorer, att fler riskklasser behövs och att mer information behövs till inspektörer och företag om modellen. Livsmedelsverket kommer att revidera modellen 2010.

Livsmedelsverket har påbörjat ett samarbete med ett antal av landets kommuner (i första hand de 8 största) för att öka stödet i arbetet med *smittspårning* i samband med matförgiftningsutbrott. Livsmedelsverket fokuserar på utbrott av mer ovanliga smittämnen samt extra undersökningar (s.k. subtyper) av de organismer där Livsmedelsverket är NRL, dvs. *Campylobakter*, *VTEC*, *Listeria* och *Stafylokokker*. Många kommuner har ett behov av detta och EFSA ställer allt högre krav på utbrottsutredningarna. Förhoppningen är att samarbetet ska ge ökade möjligheter att identifiera smittkällor och därmed upptäcka svaga länkar i tillverkning/hanteringsstegen.

Livsmedelsverket följer årligen upp ärenden där konsumenter misstänks ha drabbats av *allergireaktioner* till följd av livsmedelskonsumtion. Under 2009 inkom arton ärenden och totalt 28 prover analyserades.

Kontrollmyndigheterna i de fem nordiska länderna ordnade tillsammans en nordisk *tillsynskonferens* i Sverige 2009. Cirka tvåhundra trettio inspektörer samlades till föreläsningar och workshops på temat ”Effektiv livsmedelskontroll – hur når vi våra mål?”. Konferensen arrangerades för sjunde året i rad med stöd av Nordiska ministerrådet och är ett betydelsefullt inslag i livsmedelsinspektörernas kunskapsuppbyggnad.

De centrala myndigheterna har som samordnande insatser anordnat övningar och utbildningar inom *beredskapsområdet* (se kapitel 7).

Inom arbetet med *fleråriga nationella kontrollplanen*, sker ett utvecklingsarbete tillsammans med andra kontrollområden för ett gemensamt synsätt inom lagstiftning, vägledning, kontroll och revision (se avsnitt 2.1).

Det finns totalt 17 *branschriktlinjer* som har bedömts av Livsmedelsverket och som finns på verkets webbplats.

Under 2009 har följande branschriktlinjer tagits fram/uppdaterats:

- Branschriktlinjer för småskalig slakt och styckning av storboskap, gris och lamm - JTI-institutet för jordbruks- och miljöteknik.
- Branschriktlinjer för kosttillskott - Svensk Egenvård.
- Branschriktlinjer för säker mat i servicehandeln - Svensk Servicehandel & Fast Food.
- Branschriktlinjer för säker mat inom vård, skola och omsorg – SKL.
- Nationella branschriktlinjer för att undvika Fusariumtoxiner i spannmål 2009 - Jordbruksverket/Livsmedelsverket.
- Guide till god hygienisk praxis vid hantverksmässig tillverkning av ost och andra mjölkprodukter och vägledning i eget HACCP-arbete - Eldrimner - Nationellt resurscentrum för mathantverk.
- Branschriktlinjer för säker mat i din butik - Svensk Dagligvaruhandel (2009)- Guide till god hygienisk praxis vid hantverksmässig tillverkning av ost och andra mjölkprodukter och vägledning i eget HACCP-arbete.

En informationsskrift om lagstiftningen om alkoholhaltiga drycker har uppdaterats och publicerats på Livsmedelsverkets webbplats.

Informationsskriften ska, tillsammans med branschriktlinjen om småskalig produktion av vin och spritdrycker, vara till hjälp för företagare inom vin- och spritområdet.

KontrollReda kallas ett stort projekt som pågår på Livsmedelsverket som syftar till att förbättra hanteringen av information och förenkla administrationen för kontrollverksamheten och för Livsmedelsverkets kontrollobjekt.

I detta arbete har ett nytt rapporteringssystem, Myndighetsrapportering, och en ny vägledning tagits fram för kontrollmyndigheter. Dessutom gäller från 2010 Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2009:13) om rapporterings-skyldighet för kontrollmyndigheter, även länsstyrelsernas rapporterings-skyldighet. För att Livsmedelsverket ska kunna ta emot kontrollmyndig-heternas rapportering har ett IT-stöd, IMYR, utvecklats.

En annan del av projektet är det stora pågående moderniseringsarbetet som syftar till att förbättra både verksamhet och e-hantering av kontrollärenden. Det nya systemet ska skapa förutsättningar för en likvärdig, riskbaserad och ändamålsenlig kontroll som även fungerar i kristid. Det ska uppfattas som enkelt, öppet, tillgängligt och modernt av egen personal, företag och konsumenter. Systemet ska innehålla e-funktioner ”Mina sidor” för företagare, för att publicera information om kontrollverksamheten på webbplatsen, www.livsmedelsverket.se, fakturering m.m.

För övrigt pågår ett stort arbete med att ta fram en gemensam struktur för rapportering av data från kontrollen i Sverige. Kontrollområden och kontrollpunkter har justerats så att rapporteringen av kontrollresultatet ska kunna ske på ett enhetligt sätt. Kontrollresultat ska rapporteras som ”utan avvikelser” eller ”avvikelse”. Kontrollmetoderna har beskrivits tydligare och det ges vägledning till val av lämplig kontrollmetod. Information för hur en kontrollplan kan vara utformad och en mall till denna har tagits fram.

Vägledning om offentlig kontroll av livsmedelsanläggningar har uppdaterats under 2009 och ska de kommande åren kompletteras med branschspecifika bilagor. Dessa bilagor ska ge branschkunskap om processer, faror och risker, samt bedömningsgrunder för kontroll vid olika typer av verksamhet inom en viss bransch. Detta är en del i Livsmedelsverkets satsning på att höja kompetensen hos kontrollpersonalen.

I arbetet har ingått att utveckla och förbättra rapportering av mikro-biologiska analyser och trikiner i offentlig kontroll. I det nya systemet sker rapporteringen direkt från laboratorierna på en ny följesedel.

Nationella regler för kontroll: Den 1 december 2009 togs kravet på nationellt godkännande av livsmedelsanläggning bort i Sverige. Kvar finns således endast krav på godkännande för s.k. animalieanläggningar, dvs för anläggningar som faller in under tillämpningsområdet för förordning (EG) nr 853/2004. För övriga livsmedelsföretagare gäller att de måste registrera

sina anläggningar enligt reglerna i Livsmedelsverkets föreskrift (2005:20) om livsmedelshygien innan de startar en verksamhet.

Mot bakgrund av kraven i lagen (2009:1079) om tjänster på den inre marknaden infördes tidsfrister för beslut om godkännande och tillstånd för etablering i Sverige i Livsmedelsverkets föreskrifter (2005:21) om offentlig kontroll av livsmedel.

En ändring i föreskriften (LIVSFS 2009:2) om material och produkter i kontakt med livsmedel innebär att endast EU-godkända tillsatser får användas för tillverkning av sådana material och produkter från och med 2010. Tills vidare får även ett antal tillsatser användas, som tillverkarna har ansökt om att få bruka, men som Efsa ännu inte har hunnit pröva. Användningen tillåts under förutsättning att ämnena har godkänts av de nationella myndigheterna. I Sverige ges inga sådana godkännanden, utan svenska tillverkare har det fulla ansvaret för säkerheten vid användning av dessa tillsatser.

Föreskriften (LIVSFS 2002:33) om Östersjöfisk har ändrats, så att även sill/strömning från ICES delområde 25 väster om den 16:e delsektionen ska få föras ut till övriga EU eller exporteras till tredje land. Ändringen motiveras av att minst 95 procent av alla prover som har tagits i området ligger under gränsvärdet och att Danmark har frilistat motsvarande område.

4.2.3 Kontroll av dricksvatten

Livsmedelsverket samordnar kontrollen av dricksvatten på nationell nivå, vilket bland annat innebär att vägleda och informera. Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten, omtryckt LIVSFS 2005:10, gäller för storskalig dricksvattenförsörjning, till exempel kommunalt dricksvatten, och för dricksvatten som används i kommersiell och offentlig verksamhet, till exempel på skolor, sjukhus och i livsmedelsföretag. Reglerna gäller inte för enskilda brunnar.

Myndighetskontroll av dricksvatten utförs av den lokala kontrollmyndigheten i kommunerna. Kontrollmyndigheternas rapportering av dricksvattenkontrollen 2009, omfattar 2 283 allmänna och 2 132 övriga dricksvattenanläggningar från samtliga 268 kommunala kontrollmyndigheter. Rapporten avser samtliga dricksvattenanläggningar som omfattas av dricksvattenföreskrifterna, SLVFS 2001:30 (jfr. kontroll av dricksvattenanläggningar, avsnitt 4.2.3.1, där enbart kontrollresultat från större anläggningar presenteras). Dricksvattnet från allmänna anläggningar i Sverige är i de flesta fall av god kvalitet men det finns undantag, främst vid mindre anläggningar.

Definitionen av dricksvatten enligt artikel 2 i förordning 178/2002 säger att livsmedel inbegriper vatten från och med den punkt där värdena skall iakttas enligt artikel 6 i direktiv 98/83/EG om kvaliteten på dricksvatten, dvs. vid tappkranen hos användarna. Genom den svenska livsmedelslagen har tillämpningen för livsmedelsområdet utvidgats till att avse även dricksvatten. I lagens 3 §, jämföras livsmedel med 1) vatten, från och med den punkt där det tas in i vattenverken till den punkt där värdena ska iakttas enligt artikel 6 i dricksvattendirektivet, dvs. vid tappkran hos användare. Därför rapporteras även sådan kontroll under kontroll av livsmedel i denna rapport.

Enligt artikel 13 i Rådets direktiv 98/83/EG, ska medlemsstaterna rapportera till Kommissionen om kvaliteten på dricksvatten. Rapporten ska åtminstone omfatta sådana vattentäkter som i genomsnitt tillhandahåller mer än 1000 m³ per dag eller berör minst 5000 personer. Därför presenteras i detta avsnitt resultatet endast från dessa större anläggningar, även om de som är mindre också kontrolleras av behöriga myndigheter.

I juli 2009 rapporterades dricksvatteninformation om de största vattenförsörjningsområdena i Sverige till EU. För första gången skedde rapporteringen till Europeiska miljöbyrå enligt det format som kommissionen efterfrågar.

4.2.3.1 Kontrollens omfattning

Det är kommunerna som är ansvariga för kontrollen av landets vattenverk. Kommunerna rapporterar årligen resultatet av sin kontroll vid vattenverken, till Livsmedelsverket. Under 2009 inrapporterades 254 vattenverk som försörjer fler än 5 000 konsumenter. De allra flesta vattenverken i Sverige är mindre och tas inte med här. Vattenverken delas in i olika typer beroende på vad dricksvattnet produceras av.

- 168 grundvattenverk
- 80 ytvatten
- 6 ytvattenpåverkat grundvatten

Samtliga kommuner har lämnat in uppgifter för 2009. I nuvarande rapporteringssystem går det inte att särskilja hur mycket tid som är nerlagd på kontroll av de vattenverk som försörjer fler än 5 000 konsumenter. Det går heller inte att utläsa hur många inspektioner/revisioner som gjorts på dessa anläggningar.

Livsmedelsverket har även inom detta kontrollområde förelagt 11 kommuner att lämna uppgifter om dricksvattenkontrollen. Efter att kommunerna blivit förelagda inkom efterfrågade rapporter.

4.2.3.2 Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad i det här fallet är detsamma som överskridande av gränsvärde. 31 dricksvattenproducenter har rapporterats med bristande efterlevnad. Detta är något fler än 2008.

- Ett ytvattenverk som försörjer 75 000 konsumenter har problem med lukt och smak.
- Ett ytvattenverk som försörjer 50 000 konsumenter har problem med lukt och smak.
- Ett ytvattenverk som försörjer 43 000 konsumenter har problem med mikroorganismer, järn, aluminium, färg och temperatur. Vattenverket är under ombyggnad.
- Ett ytvattenverk som försörjer 43 000 konsumenter har problem med mikroorganismer, järn, aluminium, pH, klorid och lukt. Vattenverket är gammalt och slitet.
- Ett ytvattenverk som försörjer 25 500 konsumenter har problem med aluminium. Utredning om åtgärder pågår till exempel fällningsförsök.
- Ett ytvattenverk som försörjer 24 000 konsumenter har problem med mikroorganismer. Eventuellt är orsaken en högreservoar. Utredning pågår.
- Ett ytvattenverk som försörjer 17 500 konsumenter har problem med mikroorganismer och dricksvattentemperaturen.
- Ett grundvattenverk som försörjer 16 100 konsumenter har problem med bekämpningsmedel. En handlingsplan är under utarbetande.
- Ett ytvattenverk som försörjer 15 800 konsumenter har problem med aluminium. Utredning pågår om ny reningsanläggning.
- Ett ytvattenverk som försörjer 14 500 konsumenter har problem med organiskt material och färg. Åtgärdat under juni 2009.
- Ett grundvattenverk som försörjer 13 500 konsumenter har problem med enstaka prover med för höga fluoridvärden. Medelvärdet är 1,3 mg/l.
- Ett grundvattenverk som försörjer 12 500 konsumenter har problem med uran 25 mikrogram/l.
- Ett grundvattenverk som försörjer 12 500 konsumenter har problem med uran 30 mikrogram/l.
- Ett ytvattenverk som försörjer 11 900 konsumenter har problem med alkalinitet, kalcium pH och kloröverskott.
- Ett grundvattenverk som försörjer 11 200 konsumenter har problem med manganhalter på 0,05-0,08 mg/l.
- Ett grundvattenverk som försörjer 11 000 konsumenter har problem med turbiditet.
- Ett ytvattenverk som försörjer 10 500 konsumenter har problem med mikroorganismer och lukt.
- Ett grundvattenverk som försörjer 10 500 konsumenter har problem med organiskt material. Åtgärdas under våren 2010.
- Ett ytvattenverk som försörjer 10 000 konsumenter har problem med desinfektionsbiprodukter.

- Ett grundvattenverk som försörjer 9 000 konsumenter har problem med mikrobiologin, järn, aluminium samt turbiditet. Vattenverket har problem med sitt långsamfilter.
- Ett grundvattenverk som försörjer 8 8500 konsumenter har problem med att fluoridhalten tangerar 1,5 mg/l. De har åtgärdat problemen med långsamväxande mikroorganismer.
- Ett grundvattenverk som försörjer 7 500 konsumenter har problem med bekämpningsmedel. Kolfilter är installerat.
- Ett grundvattenverk som försörjer 7 500 konsumenter har problem med mangan som finns i råvattnet.
- Ett ytvattenverk som försörjer 6 500 konsumenter har problem med aluminium och organiskt material.
- Ett grundvattenverk som försörjer 6 500 konsumenter har problem med mikroorganismer vid ett pumpbyte. Problemen är åtgärdade.
- Ett ytvattenverk som försörjer 6 000 konsumenter har problem efter att en reservvattentäkt kopplats in.
- Ett grundvattenverk som försörjer 5 780 konsumenter har problem med kalcium.
- Ett ytvattenverk som försörjer 5 600 konsumenter har problem med turbiditeten. Vattenverket lades ner under 2009.
- Ett grundvattenverk som försörjer 5 000 konsumenter har problem med mikroorganismer och pH.
- Ett grundvattenverk som försörjer 5 000 konsumenter har problem med mikroorganismer, sulfat och kalcium.
- Ett grundvattenverk som försörjer 5 000 konsumenter har problem med turbiditeten. Problemen ska åtgärdas under 2010 och 2011.

4.2.3.3 Beslut om åtgärder mot företagaren

Vid tre vattenverk har kokningsrekommendationer utgått till konsumenterna, för att undvika eventuellt dricksvattenburet utbrott.

- 26 000 konsumenter hade kokningsrekommendationer under fyra dagar
- 24 000 konsumenter hade kokningsrekommendationer under 21 dagar.
- 11 000 konsumenter hade kokningsrekommendationer under fyra dagar

4.2.3.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

För att höja kompetensen hos inspektörer med ansvar för dricksvatten har:

- Livsmedelsverket informerat om regler och kontroll av dricksvatten vid möten för tre län med totalt ca 60 kommunala inspektörer.
- Genomfört en grundläggande utbildning om dricksvattenföreskrifterna och kontroll av vattenverk för ca 40 kommunala inspektörer.
- I samarbete med Sveriges kommuner och landsting har Livsmedelsverket deltagit i två utbildningar om kontroll och kontrollmetodik av

dricksvattenanläggningar. Vid dessa utbildningar diskuterades bl.a. kontroll via Livsmedelsverkets checklista för datorbaserad offentlig kontroll av dricksvattenanläggningar. Totalt deltog drygt 70 kommunala inspektörer vid dessa tillfällen.

- I samarbete med Svenskt Vatten AB har Livsmedelsverket genomfört utbildningar riktade till personal som arbetar vid dricksvattenanläggningar. Vid de två utbildningstillfällena avseende tvådagarsutbildningen "Utbildning i dricksvattenhygien" deltog ca 50 personer och vid de tre utbildningstillfällena avseende "Diplomkurs – rörnät" deltog sammanlagt ca 60 personer.
- Tre artiklar i tidskriften "Svenskt vatten" och en artikel i tidskriften "Cirkulation" har publicerats. Artiklarna handlade om säkerhet vid dricksvattenanläggningar samt säkerhetsbarriärer mot mikrobiologisk förorening.
- En utbildningsdag om Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2008:13) om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar har genomförts vid fyra tillfällen på olika platser i landet med sammanlagt ca 110 deltagare.
- För att utveckla kontrollen av föreskrifterna (LIVSFS 2008:13) har en enkät om vilka åtgärder dricksvattenproducenter och tillhandahållare av dricksvatten har vidtagit mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningarna skickats ut till 103 kommuner. Resultatet av enkäten kommer att användas till att bl. a utveckla vägledningen till föreskrifterna samt att ge ökat stöd till både verksamhetsutövare och kontrollmyndigheter.
- Samarbetsprojekt mellan Livsmedelsverket och Sveriges Geologiska Undersökning med att digitalt samla in analysdata om dricksvatten från Sveriges allmänna vattenverk pågår. Projektet sträcker sig över flera år, men redan under 2010 ska systemet ge ett bra underlag till Sveriges rapportering av dricksvattnets kvalitet till EU. De insamlade dricksvattenanalyserna kommer också att vara ett viktigt underlag för Livsmedelsverkets nationella samordningsansvar för dricksvatten och för att kunna ge en sammanlagd bedömning av Sveriges dricksvattenkvalitet.

4.2.3.5. Nationell samordning dricksvatten

I och med klimat- och energipropositionen 2008/09:162 gav regering och riksdag Livsmedelsverket uppdrag att ansvara för nationell samordning av dricksvattenfrågor. En nationell dricksvattensamordnare anställdes hösten 2009 för att driva uppdraget.

Två seminariedagar med fokus på dricksvatten genomfördes under hösten 2009. I december hölls seminarium "Dricksvatten och beredskap" med deltagare från Samverkansgruppen för vattenförsörjning och vattenkvalitet (SAMVA), den nationella vattenkatastrofgruppen (VAKA) och Livsmedelsverkets egen personal som arbetar med dricksvattenfrågor.

Därefter följde ”Dricksvatten och forskning” där forskare var inbjudna till Livsmedelsverket att presentera aktuella projekt. Syftet med dagen var att få en nulägesbeskrivning av dagens dricksvattenforskning, vilken kan utgöra utgångspunkt för Livsmedelsverkets nya roll som pådrivande inom forskning och utveckling på dricksvattenområdet.

Livsmedelsverket publicerade under hösten en översikt av reglerna och ansvarsfördelningen mellan myndigheter genom rapporten: ”Dricksvatten: En överblick av den rättsliga regleringen av myndigheternas ansvar i vardag och vid kris”. Dokumentet redovisar den lagstiftning och regler som omfattar dricksvattenkedjan; från råvatten i sjöar, vattendrag och grundvatten, fram till kranen hos konsumenten.

Under 2009 påbörjade även Livsmedelsverket en kartläggning av nationella strukturer som rör dricksvatten och relaterade frågor. Syftet var att lära av goda exempel och se hur nuvarande strukturer kan förbättras genom det nya nationella samordningsansvaret. Målet är att Livsmedelsverket, tillsammans med andra centrala aktörer med sektorsansvar inom dricksvattenområdet, ska lansera och utveckla den nya strukturen under 2010.

4.2.4 Importkontroll från tredje land

Nedan beskrivs resultatet av kontroller enligt direktiv 97/78/EG. Införande i svensk lagstiftning har skett genom LIVSFS 2004:3. Kontrollerna regleras närmare i Kommissionens förordning (EG) nr 136/2004. Dessutom rapporteras resultatet av kontroller enligt Kommissionens skyddsbeslut för livsmedel av vegetabiliskt ursprung, samt resultatet av kontroller enligt den nationella föreskriften LIVSFS 2003:15 (jordnötter, torkade fikon samt paranötter oavsett ursprungsland pga risken för aflatoxin). Organisation, kontrollmetoder, Kommissionens skyddsbeslut för livsmedel av vegetabiliskt ursprung samt LIVSFS 2003:15 m.m. beskrivs i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, avsnitt 4.2.5.6.

4.2.4.1. Definitioner och begrepp

Sändning: (artikel 2.2.f i direktiv 97/78/EG).

En kvantitet produkter av samma slag som omfattas av samma veterinärintyg eller veterinärdokument eller andra dokument föreskrivna i veterinärlagstiftningen och som befordras med samma transportmedel och kommer från samma tredje land eller samma del av tredje land.

4.2.4.2. Kontrollens omfattning och resultat

Vid enheten för internationell handel (IH) på Livsmedelsverket i Uppsala finns 7,15 tjänster fördelade på 3,35 veterinärer, 1,5 statsinspektörer och 2,3 administratörer.

På gränskontrollstationerna tjänstgör 7,15 årsarbetskrafter varav ca 6 är veterinära tjänster. Siffrorna avser bemanningen under 2009.

Under 2009 kontrollerades ca 4300 animaliesändningar enligt direktiv 97/78/EG i gränskontrollen. Drygt 1000 vegetabiliesändningar kontrollerades. För närmare information om vilka produktkategorier som kontrollerats hänvisas till datasystemet Traces (se beslut 94/360/EG beträffande indelning i kategorier).

För sammansatta produkter samt på vegetabiliesidan har antalet sändningar i gränskontrollen ökat jämfört med 2008. Bidragande orsak är skyddsbeslut 2008/798 om kontroll av mjölk- och mjölkprodukter och soja- och sojaprodukter från Kina med avseende på melamin och skyddsbeslut 2008/289 om kontroll av vissa varor från Kina med avseende på genetiskt modifierade organismer. Underlag har inhämtats i första hand från REDA som är en nationell databas för registrering av sändningar som kontrolleras i Livsmedelsverkets gränskontroll.

4.2.4.3 Antal och typ av bristande efterlevnad

7 animaliesändningar underkändes vid dokument- / ID- / fysisk kontroll. Två animaliska sändningar avvisades då de kommit in i landet utan föregående gränskontroll .

4 vegetabiliesändningar underkändes ffa pga att gränsvärdet för aflatoxin överskreds.

För närmare information om utfallet av den provtagning och analys som skett inom gränskontrollen hänvisas till de rapporter som regelbundet skickas till Kommissionen.

4.2.4.4 Beslut om åtgärder mot företag och produkter

Av de 7 animaliesändningar som underkändes vid gränskontrollen återsändes 2 till ursprungslandet och 5 destruerades.

Av de sändningar som kommit in i landet utan föregående gränskontroll återsändes en och en destruerades.

Av vegetabiliesändningarna återsändes 3 till ursprungslandet och 1 destruerades.

4.2.4.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Två utbildnings-/informationstillfällen har hållits med personalen vid gränskontrollstationerna. Vid dessa tillfällen tas nyheter och aktuella frågor upp. Under året har exempelvis följande berörts:

- Codex och CCFICS
- Mikrobiologiska kriterier
- Artkontroll
- Provtagningsprogrammet och riskbaserad kontroll

Ett nätverk för epizootiberedskap har startats för fältorganisationen på slakterierna och där fyra gränskontrollveterinärer och en från IH centralt deltog vid uppstartsmötet. Det var ett två dagars möte där epizootisjukdomar och beredskap gick igenom.

Tre personal från gränskontrollstationerna har gått en kurs i fumigation.

En veterinär från gränskontrollen har deltagit vid det årliga veterinärmötet.

Tre av gränskontrollveterinärerna har deltagit i SANCO:s kurs ”Better training for safer food” riktad till gränskontrollpersonal vid hamnar/vägar/järnvägar. Syftet med kurserna är att få en effektivare importkontroll.

I samband med att en ny instruktion för kontroll av tullager och skeppshandelslager togs fram utbildades personalen vid gränskontrollen i Göteborg.

En gemensam planeringsdag för IH centralt och gränskontrollen har genomförts. Bl. a. gjordes en nulägesanalys med presentationer om vegetabiliekontroll, riskbaserad kontroll och FVO- inspektionen om importkontroll som genomfördes under våren.

Livsmedelsverket har utvecklat en modell för riskklassificering av animaliska produkter som ska genomgå gränskontroll för att få större precision i provtagningen.

Personal från enheten för internationell handel centralt har inspekterat gränskontrollstationerna och hamnarna i Göteborg, Helsingborg, Stockholm samt Arlanda och Landvetters flygplats. Inspektionen består av två delar där en del är en genomgång av checklistor över lokaler och utrustning som stationsansvarig går igenom före inspektionen och sedan tillsammans med central person. Den andra delen består av en revision av verksamheten där man inför varje år väljer ut ett antal områden som man ska titta på. Under 2009 inspekterades bl.a. bilaterala avtal, frekvensen fysisk kontroll och provtagningsprogrammet.

Det genomfördes även en revision av Göteborgs gränskontrollstation av centrala Livsmedelsverket i enlighet med Rådets förordning (EG) 882/2004.

4.2.5 Kontrollprogram för livsmedel

I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll inom särskilt reglerade kontrollprogram.

4.2.5.1 Restsubstanser

Denna del gäller kontrollprogrammet för restsubstanser enligt rådets direktiv 96/23/EG. Resultaten från kontrollprogrammet för restsubstanser rapporteras till Kommissionen via en EU-gemensam databas. Rapporteringen sker årsvis senast 31 mars påföljande år. Nedan följer en sammanfattning av resultatet från kontrollprogrammet.

Kontrollens omfattning

Det svenska kontrollprogrammet för restsubstanser i animalier och animaliska produkter innehöll 2009 totalt 5 000 prov. Kontrollprogrammet omfattade provtagning och kemisk analys av rött kött inkl. hägnat vilt, fjäderfä, mjölk, ägg, honung och odlad fisk.

Provtagningen är riktad mot djur som kan vara behandlade med t.ex. veterinärmedicinska preparat. Provtagaren letar efter bl.a. injektionsmärken i halsen eller efter djur som har juverinflammation. I annat fall sker slumpmässig provtagning. Provtagningen utförs av Livsmedelsverkets officiella veterinärer och officiella assistenter samt av anställda vid Livsmedelverket på äggpackerier. På uppdrag av Livsmedelsverket utför länsstyrelsen och Jordbruksverket provtagningen på fiskodlingar, på gårdar och biodlingar. Provpreparering utförs på Livsmedelverket och prov skickas sedan till Livsmedelsverkets laboratorier och upphandlade privata laboratorier som utför analyserna.

Måluppfyllelse

Kontrollprogrammet 2009 innehöll knappt 5 200 prov. Av planerade prov inkom till laboratorierna 5 000 prov som analyserades med kemisk metodik. Provtagningen på gårdsnivå genomfördes i mindre omfattning än planerat p. g. a. en omorganisation av provtagningspersonalen.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden på EU-nivå finns för flertalet restsubstanser. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till analysens mätosäkerhet innan åtgärd vidtas. Analysresultaten från hela restsubstanskontrollen redovisas till Kommissionen i den gemensamma EU-databasen för restsubstanser.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. År 2009 innehöll två svinkroppar från samma gård innehöll antiparasitmedlet doramectin i muskel över gällande gränsvärde. Antalet överskridanden år 2009 är i paritet med tidigare år.

Beslut om åtgärder mot företagaren

Fallet med doramectin i svin utreddes av länsstyrelsen. Djuren kom från en välskött gård med rutiner utan anmärkning. Ägaren leverade av misstag två behandlade djur till slakt. Länsstyrelsen fattade beslut om att inte vidta någon åtgärd.

4.2.5.2 Dioxiner/furaner och dioxinlika PCBer

Analysresultaten från kontrollprogrammet för dioxiner och dioxinlika PCBer rapporteras enligt Kommissionens rekommendation 2006/794/EG. Därutöver rapporteras resultaten från föregående års kontroll av fisk från Östersjöområdet årligen till Kommissionen. I denna rapportering skall även de åtgärder som vidtagits för att minska svenska folkets exponering för dioxiner och dioxinlika PCBer från fisk från Östersjöområdet redovisas, allt enligt Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för dioxin och dioxinlika PCBer i livsmedel består av cirka 70-90 prover årligen. Under 2009 innefattade kontrollprogrammet sammanlagt 80 prover på vildfångad fisk, odlad fisk, kött, lever, mjölkprodukter, ägg och barnmat.

Merparten av proverna som tas är slumpmässigt uttagna. I programmet för 2009 ingick dock tre prover av lammlever från gårdar där höga halter av dioxiner i lammlever tidigare påträffats, det fanns misstanke om höga halter. Ett uppföljande prov av chilenskt fläskkött som togs vid misstanke ingick också i kontrollprogrammet. Provtagning av chilenskt fläskkött påbörjades 2008 på ett larm som mottagits via RASFF. Även uppföljande prov på makrill från Skagerrak togs på ett tidigare prov visade på hög halt av dioxinlika PCBer.

Provtagningen utfördes av anställda vid Livsmedelverket och på uppdrag av Livsmedelsverket av kommunala inspektörer och anställda vid Fiskeriverket och Länsstyrelsen i enlighet med Kommissionens förordning (EG) nr 1883/2006. Provtagningen skedde i butik, på slakteri, vid gränskontroller, på mejeri, på äggpackeri, ute till havs samt vid landning av vildfångad fisk. Provpreparering utfördes på Livsmedelverket och homogenat skickades sedan till upphandlat externt laboratorium som utförde analyserna. I

analysen för respektive prov ingår 17 kongener dioxin/furan, 12 kongener dioxinlika PCBer samt 7 kongener av de icke dioxinlika PCBerna.

Måluppfyllelse

Provtagning 2009

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Fisk		
Strömming/Sill	15	12
Skarpsill	3	5
Lax och ev. öring	8	2
Makrill	7	5
Ål	2	2
Odlad fisk	3	3
Övriga livsmedel	56	47
Summa	94	76

Provantal kunde inte uppnås i vissa fall pga dålig tillgång av den fiskarten i aktuellt område, mindre import än beräknat, svårt att ta renprov p g a magra djur etc.

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för dioxiner/furaner och för summan av dioxiner/furaner och dioxinlika PCBer (Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006). Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med frändragen mätosäkerhet. Undantag från detta tillvägagångssätt görs för den feta fisken från Östersjöområdet. I dessa fall läggs mätosäkerheten till analysresultatet innan bedömning görs eftersom det inte ska finnas risk för att exporterad/utförd fisk överskrider gränsvärdet.

För dioxiner/furaner och för dioxinlika PCBer finns även åtgärdsnivåer (Kommissionens rekommendation 2006/88/EG). Om analysresultat överskrider denna nivå skall behörig myndighet identifiera föroreningskälla och vidta lämpliga åtgärder för att reducera eller eliminera den.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde.

Samtliga prover på sill/strömming från fångster i södra Bottniska viken (ICES delområde 30) hade dioxinhalter som överskred gränsvärdet, även summahalterna (dioxiner + dioxinlika PCBer) överskred gränsvärdet i dessa prover. Det finns idag ett undantag för Sverige och Finland från gränsvärdet för fisk från Östersjöområdet (Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006). I dessa båda länder får denna fisk saluhållas trots att dioxinhalterna i fisken överstiger gränsvärdet. Fisken får däremot inte

exporteras/föras ut. Detta gäller även vildfångad fisk i Vänern och Vättern. Både provet på röding och provet på öring, fisk fångad i Norra Vättern, uppvisade höga halter. Högst halt uppvisade rödingen som överskred gränsvärdet för summan av dioxin och dioxinlika PCBer.

Uppföljande prov på makrill i Skagerrak togs under 2009. Det var låg tillgång på makrill inom aktuellt område och därför togs endast 1 av 3 prov. Provet visade på låga halter av dioxin och PCB. Ytterligare uppföljande prov på makrill i Skagerrak kommer att tas under 2010.

Uppföljande prov på lammlever togs under 2009 på 3 olika slakterier. Ett av proven uppvisade halt av dioxin över åtgärdsnivån. Lammen som ingick i provet var stora lamm på gränsen att räknas som får. Djuren kom från samma besättning som provtagits 2008 och då uppvisat en halt av dioxinlika PCBer som överskred åtgärdsnivån. Ytterligare uppföljande prov på lammlever kommer att tas under 2010.

Beslut om åtgärder mot företagaren

Inga beslut om åtgärder mot företagare fattades under 2009.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

En bevakning av de områden som kan vara så kallade hotspots när det gäller höga halter av dioxin och PCB finns sedan tidigare. Det är viktigt att fånga upp dessa områden och inleda kontroll inkl provtagning om det i området finns primärproduktion/fångstplatser.

Problematiken med höga halter av dioxin och PCB i fet fisk från Östersjöområdet är sedan länge känt. Årligen ingår minst 10-20 prov på fisk från Östersjöområdet i kontrollprogrammet. Livsmedelsverket har kostrekommendationer för att begränsa vissa sårbara befolkningsgruppers intag av dessa fiskarter från Östersjöområdet. Dessa råd om fiskkonsumtion finns att läsa på www.slv.se.

4.2.5.3 Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

Denna del gäller kontroll av PAH, efter de gränsvärden som finns fastställda i kommissionens förordning EG nr 1881/2006. Ingen rapportering sker i dagsläget till EU/EFSA.

Förkortningar och begrepp

PAH - polycykliska aromatiska kolväten

BaP - bens(a)pyren

Direkt rökning - rökning av livsmedel som placerats direkt ovanför rökjärden, alternativt leds den varma röken från en flammande vedbrasa direkt in i rökkammaren

Indirekt rökningssmetod - röken genereras utanför själva rökkammaren i en speciell rökgenerator och leds in i rökkammaren genom en rörledning

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammen för PAH i livsmedel är årliga och består av några av följande livsmedel; rökt kött, rökt fisk, oprocessad fisk, vegetabiliska matoljor, fiskolja (kosttillskott), bröd, grillat kött, stekt kött, margarin samt barnvälling. I kontrollen 2009 ingick 39 prover på rökt kött, rökt fisk och barnvälling.

Provtagningen har utförts av anställda vid Livsmedelsverket eller på uppdrag av Livsmedelsverket av kommunala inspektörer, i enlighet med Kommissionens förordning (EG) nr 333/2007. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket, Kemiska enheten 2. I analysen för respektive prov ingår resultat för 23 olika PAH-föreningar.

Måluppfyllelse

Provtagning 2009

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Fisk		
Rökt	17	17
Kött		
Rökt	21	20
Barnmat		
Välling	2	2
Summa	40	39

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden är satta för en av PAHerna, bens(a)pyren (BaP). Gränsvärden finns fastställda i Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för ett antal olika livsmedelskategorier. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med fråndragen mätosäkerhet. Under 2009 överskred två av proverna på rökt kött fastställt gränsvärde. Köttet var rökt med direkt rökningssmetod och kom från samma anläggning.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Överskridande av gränsvärdet för BaP i två prover av rökt kött har rapporterats till den kommun som är kontrollmyndighet. Kommunen har övertagit ärendet.

Beslut om åtgärder mot företagaren

Kommunen har övertagit ärendet gällande de två proverna av rökt kött som överskred gränsvärdet för BaP. Livsmedelsverket kommer att följa upp vad vilka åtgärder som vidtas av kommunen.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Höga halter i produkter rökta med direkt rökmetod har påträffats i kontrollprogrammen sedan 2006. Problemet har vidare utretts, uppföljande prover tagits och informationstexter till kommun och företag har tagits fram. Under 2009 har Livsmedelsverket fortsatt kartläggningen av halter i direktrökt kött och fisk. Under 2010 kommer de rökerier som tidigare uppvisat höga halter av BaP i sina rökta produkter följas upp med ytterligare provtagning.

4.2.5.4 Bekämpningsmedel i vegetabilier

Livsmedelsverkets kontrollprogram för bekämpningsmedelsrester avser kontroll av ett 50-tal listade vegetabilier samt några animalier mot EU-harmoniserade gränsvärden. Programmet riktas delvis mot varor och produktionsländer som tidigare visat sig innehålla rester över gränsvärdet. En fortsatt satsning har under 2009 gjorts på analys av thailändska grönsaker. En prioritering gjordes av produkter som i stor utsträckning konsumeras av barn och som har ätbart skal. Färre prov tas av produkter med icke ätbart skal (citrus, bananer).

Begrepp

Bekämpningsmedel inkluderar aktiv substans och eventuella isomerer och nedbrytningsprodukter i enlighet med resthaltdefinitionen för gränsvärdet.

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för bekämpningsmedelsrester i livsmedel omfattade år 2009 analys av ca 1 700 prov. Programmet fördelades på 498 st prov på inhemska varor, 494 st prov på varor från övriga EU samt 785 st prov på varor från 3:e land. I det EU koordinerade programmet ingår analys av auberginer, bananer, blomkål, bordsdruvor, apelsinjuice, ärter (färska eller frysta utan skida), paprika, vete, smör och ägg. Sverige skall analysera minst 15 prov av vardera livsmedlet vilket ger ett minimum av totalt 150 prov.

Merparten av proven av färska frukter och grönsaker tas i första grossistledet. Konserver, spannmålsprodukter, oljor, smör och barnmat tas i detaljhandeln. Spannmålsproven tas hos kvarnföretagen. Äggen tas från äggpackerierna. Flertalet prov tas av Jordbruksverkets inspektörer på uppdrag av Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av planerade 1 705 prov har 1 713 uttagits. Dessa fördelades på 498 prov på inhemskt, 494 prov på övriga EU samt 785 prov på 3:e land. I det koordinerade programmet uttogs totalt 447 prov. Samtliga varor förutom apelsinjuicer (14 prov) uttogs fler prov än minimikravet.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Åtgärder vidtas då analysresultatet minus mätosäkerheten överskrider gränsvärdet. I och med ikraftträdandet den 1 september 2008 av Förordning (EG) 396/2005, är samtliga gränsvärden harmoniserade inom EU.

Sammanfattning:

Under 2009 analyserades sammanlagt 1 713 slumpmässiga prov av vegetabilier på rester av 378 bekämpningsmedel inklusive isomerer och nedbrytningsprodukter. Av dessa överskred 93 (5,4 %) gränsvärdena. Motsvarande resultat från 2008 var att 1 536 prov analyserades varav 79 (5,1 %) överskred gränsvärdena.

Det togs 71 prov med anledning av misstanke under 2009. Av dessa överskred 22 prov (31 %) gränsvärdena. Analysresultaten från kontrollen av bekämpningsmedelsrester redovisas på engelska i elektronisk form till Kommissionen och EFSA senast 31 augusti. Resultaten redovisas på svenska på Livsmedelsverkets webbplats i tre tertiärrapporter, varav den sista också innehåller en årssammanfattning.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad kan vara:

- 1) överskridande av gränsvärde - 93 prov överskred gränsvärdena.
- 2) Misstänkt otillåten användning av bekämpningsmedel -
Misstanke om otillåten användning av bekämpningsmedel har rapporterats till den lokala kontrollmyndigheten för uppföljning i ett flertal fall under 2009. Två fall har berört kålrot resp. zucchini samt i ett flertal fall har det varit användningen av preparatet Topsin WG (tiofanatmetyl) i äppelodling.
- 3) Bekämpningsmedelsrester i ekologiska produkter -
I ett prov av torkade Gojibär från Kina, påträffades halter från sju olika bekämpningsmedel över kvantifieringsgränsen varav ett var över gränsvärdet. I ett fall påträffades rapporterbara halter av endosulfan i svensk zucchini. I ett prov av russin från USA påträffades rapporterbara halter av fenpyroximat.

Vid påträffade fall informeras T/KS som ansvarar för ekologiskt på verket.

Beslut om åtgärder mot företagaren

Om halter av bekämpningsmedel påträffas över gränsvärdet, då hänsyn tagits till mätosäkerheten, beslutar Livsmedelsverket om villkor för saluhållande av kommande partier av livsmedlet från berörd odlare eller leverantör. Finns delar av partiet kvar hos grossisten beläggs detta med saluförbud.

Under 2009 utfärdades 41 villkor för saluhållande. Sex partier om sammanlagt 5,6 ton stoppades.

4.2.5.5 Nitrat i vissa vegetabilier

Analysresultaten från föregående års kontrollprogram för nitrat enligt artikel 9 i förordning (EG) nr 1881/2006, rapporteras till Kommissionen senast den 30 juni nästkommande år.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för nitrat i livsmedel består av ett 35-tal prov per år. Under 2009 innefattade kontrollprogrammet provtagning och analys av 12 prov växthusodlad sallat, 5 prov frilandsodlad sallat, 3 prov frilandsodlad spenat, 5 prov fryst spenat samt 10 prov barnmat.

Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets tillsynsenhet. Provuttag har skett i enlighet med Kommissionens förordning (EG) nr 1882/2006. Provtagningen skedde slumpmässigt i både detaljist- och grossistled. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av den planerade 35 prov har 32 prov uttagits. Att tre prov inte togs ut beror på att det förekommer säsongvariationer som gör att grödors skördeperiod t.ex blir kortare än normalt

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden för nitrat finns fastställda i Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för de i provtagningsprogrammet ingående livsmedlen. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet.

Analysresultat - Nitrat

Analysresultaten från nitratkontrollen 2009 redovisas enligt artikel 9 i förordning (EG)1881/2006, till Kommissionen senast den 30 juni 2010 .

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Samtliga prover visade på resultat under det fastställda EU-gränsvärdet med hänsyn taget till mätosäkerheten.

Beslut om åtgärder mot företagaren

Om överskridanden påträffas och det undersökta partiet finns kvar hos företaget, utfärdas beslut om saluförbud. Under 2009 har inga saluförbud utfärdats.

4.2.5.6 Mykotoxiner i vegetabilier

Livsmedelsverkets kontrollprogram av mykotoxiner avser kontroll mot utvalda vegetabilier som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för mykotoxiner planerades under 2009 till totalt 50 prov. Programmet omfattade: 25 prov av basmatiris samt 25 prov av jasmiris. Samtliga prov analyserades efter halt av aflatoxin. Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets tillsynsenhet. Provuttag har skett i enlighet med Kommissionens förordning (EG) nr 401/2006. Proven har samlats in i butiksled där konventionella- och etniska butiker ingått. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av de planerade 50 proven har samtliga prov samlats in.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden för aflatoxin finns fastställt i Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för de i provtagningsprogrammet ingående livsmedlen. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet.

Sammanfattning:

88 % av proverna på basmatiris innehöll halter av aflatoxin jämfört mot jasmiris där endast 4 % innehöll halter

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Två prov av basmatiris innehöll halter över gränsvärdet med hänsyn taget till mätosäkerheten och korrigering för utbytet.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Om överskridanden påträffas och provtagna partiet finns kvar i handeln, kan beslut om saluförbud utfärdas av behörig myndighet. Vid överskridanden av gränsvärdet, kontaktar Livsmedelsverket ansvarig kontrollmyndighet som följer upp fallet hos företaget. Detta har gjorts i de två fall av basmatiris som överskred gränsvärdet. Livsmedelsverket har också RASFF-notifierat händelserna till Kommissionen.

4.2.5.7 Tungmetaller i vegetabilier

Av kostnadsskäl har inget kontroll av tungmetaller i vegetabilier bedrivits under 2009. Tidigare års resultat har visat att kontroll av tungmetaller i vegetabilier inte behöver göras varje år.

4.2.5.8 Salmonella

Sveriges salmonellakontroll för 2009, inklusive kontrollen av Salmonella i livsmedel, rapporteras samlat i zoonosrapporten av Statens Veterinärmedicinska Anstalt. Zoonosrapporten tas fram av Statens Veterinärmedicinska Anstalt i samarbete med Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Smittskyddsinstitutet. Zoonosrapporten sammanställs under våren 2010 och sänds till Kommissionen. Nedan återges en sammanställning av resultat av kontroll av Salmonella 2009 vid slakterier och styckningsanläggningar.

Salmonellakontroll vid slakterier och styckningsanläggningar 2009

Slakterier

Nöt, Svin		Antal prov				Antal positiva prov (%)			
		Nöt	Vuxna svin	Slakt-svin	S:a prov	Nöt	Vuxna svin	Slaktsvin	S:a pos. prov
Kategori A	Lymfknotor	3391	2737	3226	9354	4 (0,12)	4 (0,15)	4 (0,12)	12 (0,13)
	Svabbar	3366	2731	3231	9328	0	0	0	0
Kategori B	Lymfknotor	261	2	24	287	2 (0,77)	0	0	2 (0,70)
	Svabbar	255	1	26	282	0	0	0	0
Totalt		7273	5471	6507	19251	6 (0,08)	4 (0,07)	4 (0,06)	14 (0,07)

Fjäderfä	Antal prov	S:a prov	Antal pos. prov (%)
Kategori A	5226	5226	0
Kategori B	34	34	0
Totalt		5260	0

A: Större slakterier B: Mindre slakterier

Styckningsanläggningar

Nöt och Svin			Fjäderfä		
Kapacitet	Antal prov	Antal pos. prov (%)	Kapacitet	Antal prov	Antal pos. prov (%)
<5ton	217	0	<5 ton	11	0
5-19ton	184	0	5-19 ton	7	0
20-99ton	490	0	20-99 ton	154	0
>100ton	2985	0	>100 ton	1196	0
Totalt	3876	0	Totalt	1368	0

	Antal prov	Positiva prov
Summa total nöt och svin (slakterier & styckningsanläggningar)	23127	14
Summa total fjäderfä (slakterier & styckningsanläggningar)	6628	0
Summa total (slakterier & styckningsanläggningar)	29755	14

Antalet prov under året var 29 755. Av dessa var totalt 14 st positiva på Salmonella . Detta var en betydlig minskning jämfört med 2008 då 20 prov av 27 884 undersökta befanns positiva. Positiva prover påvisades i 4 prov från nötkreatur samt 4 prov vardera från slaktsvin och vuxna svin. Inga positiva prover påvisades i nackskinnsprov från kycklingar.

Fortfarande gäller att prevalensen i ett internationellt perspektiv är ytterst låg och liksom under föregående år var samtliga prover tagna på styckningsanläggningar negativa. Påståendet att svenskt kött och köttprodukter i princip är salmonellafria äger således fortfarande giltighet.

4.2.5.9 Cesium

Kontrollprogrammet beslutas av Livsmedelsverket och administreras av Sametinget i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), HUV, Avd. för renskötsel. Resultaten för perioden 1 juli 2008 – 30 juni 2009 har sammanställts av Sveriges Lantbruksuniversitet.

Definitioner och begrepp

Extern mätning: Mätning av gammastrålning med en särskild gamma-detektor.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogram för cesium i slaktad ren infördes som en följd av Tjernobykatakstrofen 1986. Mätning och provtagning av renslaktkroppar sker under överinseende av officiella veterinärer. Totalt slaktades 53 131 renar under säsongen 2008/2009. Kontroll sker inom områden och under perioder där det, baserat på tidigare års mätningar, anses finnas risk att renar ligger över gränsvärdet (övriga områden är friklassade och där sker endast en begränsad objektiv provtagning ”stickprovstagning”). En del slaktkroppar godkänns efter förenklad kontroll, vilket innebär att externmätning genomförs på 50 slaktkroppar från ett och samma slaktuttag och om medelvärdet ligger under 800 Bq/kg och högsta värdet ligger under 1500 Bq/kg anses alla djur från detta slaktuttag ligga under gränsvärdet och ingen ytterligare kontroll behöver göras. I övriga fall kontrolleras samtliga slaktkroppar.

Totalt 5 052 slaktkroppar kontrollerades genom externmätning. Av dessa kontrollerades dessutom 1 981 slaktkroppar genom bestämning av Cesium-137 i muskelprov på ackrediterat laboratorium. Totalt överskred 17 prov gränsvärdet för cesium-137.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärdet för cesium 137 i renkött är 1500 Bq/kg och finns fastställt i Livsmedelsverkets föreskrift SLVFS 1993:36.

Kontrollen av cesium-137 och åtgärderna med anledning av detta har inneburit att kassationerna har sjunkit betydligt sedan 1986. Detta är delvis en följd av att cesiumnivåerna i renens bete minskat och delvis en effekt av åtgärder, främst utfodring och anpassad slakttidpunkt. En drastisk sänkning av kassationen skedde från 1986/87, då 78 % kasserades, till påföljande slaktsäsong 1987/88, då kassationen var 29 %, som en följd av att gränsvärdet för bland annat renkött höjdes från 300 till 1500 Bq/kg. Därefter har kassationen sjunkit och har under de senaste fem åren varierat mellan 0,03 och 0,18% av totala antalet slaktade djur.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Totalt överskred 17 prov gränsvärdet för cesium-137.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Samtliga slaktkroppar över gränsvärdet kasserades.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Några ytterligare åtgärder än genomförande av kontrollen görs inte av kontrollmyndigheten. Däremot bedriver näringen i samarbete med Sametinget alltsedan Tjernobykatakastrofen 1986 utfodring av ren, och anpassning av slakttidpunkt med hänsyn till cesiumnivåerna, vilket väsentligt minskat halten av cesium i köttet (se ovan).

4.2.5.10 Kontroll av tvåskaliga blötdjur.

Livsmedelsverkets kontrollprogram för tvåskaliga blötdjur avser kontroll av marina biotoxiner i blåmusslor, hjärtmusslor och ostron. Kontrollen innefattar också klassificering av musselvatten med avseende på halten av bakterien *Escherichia coli* i musslorna. Livsmedelsverket som ansvarar för att de musselvatten som utnyttjas som produktionsområden för musslor kontrolleras löpande genom bedömning av analyserna mot gränsvärden som framgår av kommissionens förordning (EG) nr 853/2004.

A. Begrepp

Marina biotoxiner är gifter som produceras av marina mikroalger. De som ingår i kontrollen är DST (Okadasyra, dinophysistoxiner och pectenotoxiner), PST (Saxitoxiner), YTX (Yessotoxiner), AZA (Azaspiazider) och AST (Domorinsyra).

B. Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för tvåskaliga blötdjur omfattade år 2009 analys av 1353 prov. Proven fördelades på 574 kemiska och 135 biologiska analyser av DST, 314 biologiska analyser av PST, 241 *E. coli*-analyser, 83 planktonanalyser, 512 analyser av YTX och 6 av AST.

Proverna tas från havsområden där musselproduktion sker.

C. Måluppfyllelse

I kontrollprogrammet tas prover minst en gång per vecka i öppna områden, men antalet går inte att förutse eftersom det beror på hur många områden som är öppna under året. Målet att ta prover varje vecka i öppna områden är uppfyllt.

Det sker en regelbunden övervakning av vattnet genom planktonprover i områden som är öppna för produktion av tvåskaliga blötdjur, men omfattningen är begränsad.

D. Efterlevnaden hos företag och produkter

EU gränsvärden finns för 5 toxiner eller grupper av toxiner samt för bakterien *E. coli* (Kommissionens förordning (EG) nr 853/2004). Åtgärden vid överskridande av toxinernas gränsvärden innebär att Livsmedelsverket stänger området för produktion, dvs upptag av tvåskaliga blötdjur, tills

analysprover visar att halterna av toxinet återigen är under gränsvärdet. När det gäller *E. coli* och överskridande av gränsvärdet tas beslut om omklassificering (B- eller C-klass) som innebär att åtgärder måste vidtas innan det är tillåtet att saluföra blötdjuren.

E. Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. 20 st av de biologiska proverna visade positivt för DST men inga av de motsvarande kemiska testerna av DST överskred gränsvärdet däremot visade det sig att flertalet innehöll förhöjda mängder YTX. 24 prover överskred gränsvärdet för YTX. Det var inga prover som visade halter av PST vid biologiska tester däremot så upptäcktes alger av släktet *Alexandrium* i planktontester vid två tillfällen v 15 och v 17. Gränsvärdet för *E. coli* överskreds i 20 prover.

F. Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Från slutet av maj till i början av juli beslutades om stängning för 7 områden på grund av halter av YTX i musslorna som överskred gränsvärdet. 8 områden stängdes också under 2009 på grund av positiva resultat av DST-analyser. Områdena öppnades när halterna var under gränsvärdena för DST i de kemiska testerna och inga halter av PST kunde påvisas. 10 områden drabbades av *E. coli* halter över gränsvärdet vid något enstaka tillfälle och B-klassades tills värdena minskat igen och två provtagningar i följd visade på halter under gränsvärdet.

G. Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Livsmedelsverket har under 2009 infört en ny kemisk analys i kontrollen. Analysmetoden innefattar samtliga toxiner i gruppen DST samt analys av azaspiracider (AZA) och yessotoxiner (YTX). Den nya metoden innebär en förbättring av kontrollen av tvåskaliga blötdjur. Under 2010 kommer Livsmedelsverket att arbeta med att försöka ta fram en kemisk metod för analys av PST som ett led i att avveckla de biologiska testerna och få en säkrare kontroll.

4.2.6 Övriga områden för kontroll

4.2.6.1 Bestrålning

Enligt art. 7.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/2/EG ska medlemsstaterna informera kommissionen om anläggningar för joniserande strålning samt resultat av kontroller av produkter. I Sverige finns inte någon anläggning för bestrålning av livsmedel. För att upprätthålla kompetensen av analysmetoden, SLV K2-67, har Livsmedelsverket utfört kontroll för påvisning om provet behandlats med joniserande strålning. Under 2009 har totalt sex prover analyserats; duva, ripa, raphöna, vaktel, vårkyckling och

vildand . Resultatet visar att proverna inte har behandlats med joniserande strålning.

4.2.6.2 GMO

Livsmedelsverkets genomförde 2009 ett projekt om genmodifierade organismer, GMO, i samarbete med 13 kommuner där 76 företag kontrollerades. Projektets övergripande syfte var att kontrollera förekomsten av GMO-livsmedel och även företagets dokumentationsrutiner rörande GMO. Projektet riktade sig till livsmedelsföretag som har råvaror eller produkter innehållande soja, majs, ris eller linfrön.

GMO-projektet omfattade fyra inriktningar inom GMO-kontrollen; där inspektörerna kunde välja mellan dokumentationskontroll, märkningskontroll och/eller provtagning beroende på typ av företag som kontrollerades. Provtagning av livsmedel gjordes för både godkända och icke godkända GMO. Trettionio livsmedel analyserades vid Livsmedelsverket. Fem prover innehöll godkända GMO men halten låg under tröskelvärdet för märkning (0,9 %). Två risprover och två linfröprover innehöll i EU otillåtna GMO. Produkter, som innehöll icke godkända GMO, återkallades.

Inspektörerna påträffade produkter märkta med den inte tillåtna texten "fri från GMO" eller liknande hos 20 företag. Oftast fanns denna text på produkter som också hade ekologisk märkning. Företagen ålades att ta bort den felaktiga märkningen, vilket också gjordes i samtliga fall.

Slutsatsen från dokumentationskontrollen är som tidigare att små företag saknar kunskap om och dokumentationsrutiner för GMO.

Livsmedelsverket fortsatte under 2009 att kontrollera risprodukter från Kina enligt den rutin som tagits fram tidigare. Enligt rutinen kontrolleras de föranmälda sändningarnas dokumentation av Livsmedelsverket medan de icke föranmälda sändningarna kontrolleras av de kommuner som har kontrollansvar för objekten. Livsmedelsverket rapporterar två gånger per månad till kommunerna om inkomna sändningar. Totalt kontrollerades mer än 350 sändningar

4.2.6.3 Livsmedel för särskilda näringsändamål

Vissa livsmedel för särskilda näringsändamål (sär-när) ska anmälas till behörig myndighet enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG som motsvaras av § 12 i SLVFS 2000:14. Livsmedelsverket är mottagare av dessa anmälningar. Dessa produkter ingår i den rapportering som Sverige ska sända till kommissionen vart tredje år.

Anmälan till Livsmedelsverket ska också göras för produktgruppen livsmedel för speciella medicinska ändamål (SLVFS 2000:15) samt för modersmjölksersättning (LIVSFS 2008:2).

Syftet med anmälan är att möjliggöra en effektiv offentlig kontroll. Livsmedelsverket gör ingen bedömning av om produkterna motsvarar kraven i föreskrifterna utan skickar en bekräftelse till företagen på att anmälan mottagits och vidarebefordrar anmälan samt en kopia på bekräftelsen till kontrollmyndigheten för information och kontroll.

För viktkontrollprodukter, s.k. VLCD, krävs tillstånd enligt SLVFS 2000:14. Livsmedelsverket bedömer om produkterna uppfyller de näringsmässiga krav som ställs på denna typ av produkter och beslutar om tillstånd att saluhålla produkterna.

Den offentliga kontrollen av samtliga ovan nämnda produktgrupper sker som en del av den ordinarie kontrollen på aktuella anläggningar.

Antal anmälda produkter enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG var under 2009 ca 110 stycken och omfattade framför allt produkter med ”fri-från”-påståenden, t.ex.: glutenfri, laktosfri, mjölkfri, äggfri och sojafri på pasta, bageri-, glass-, chark- och mejeriprodukter. Livsmedelsverkets tolkning är att dessa påståenden (om ”fri-från” allergener) endast får göras på sär-när eftersom dessa produkter riktar sig särskilt till personer med intoleranser eller allergier mot vissa ingredienser. Det är också viktigt att påståendena är relevanta för produktgruppen ifråga.

Antal anmälda livsmedel för speciella medicinska ändamål uppgick till 45, antal VLCD-tillstånd till nio samt fyra anmälningar om modersmjölksersättning.

4.2.6.4 Kontrollprojekt om transfetter

Livsmedelsverket har tillsammans med 38 kommuner analyserat innehållet av transfett i 132 sorters kakor, kex och chips tillverkade i Sverige eller utomlands. Kartläggningen är ett led i verkets uppföljning av halterna transfett i produkter på den svenska marknaden. Resultatet visar att den svenska modellen att på frivillig väg minska användningen av transfett har fungerat bra när det gäller svenskproducerade livsmedel. Flertalet av produkterna med högre halter transfett var importerade från länder utanför EU, av små importörer. Livsmedelsverket har också kontrollerat vissa märkningsuppgifter på förpackningarna, bland annat uppgift om fett har härdats. Undersökningen visade att vissa produkter saknade korrekt märkning om innehåll av härdat fett. Transfett kan inte ses som något problem i Sverige i dag, men konsumenten ska kunna få veta om en produkt

innehåller transfett eller inte. Därför arbetar Sverige i EU för att det av märkningen ska framgå om fettet är helt eller delvis härdat.

4.2.6.5 Kampanj om vilseledande märkning med produkters innehåll av socker

Danmark, Norge och Sverige genomfördes under 2008-2009 en kampanj om vilseledande märkning med produkters innehåll av socker som huvudtema. Nordiska ministerrådet hade anslagit medel för kampanjen. Livsmedelsverket genomförde kontrollen tillsammans med fyra miljöförvaltningar. Produkter från 15 företag har kontrollerades. Kontrollen gjordes hos producenter och på huvudkontor för detaljhandeln.. De kontrollerade företagen bedömdes generellt ha goda kunskaper i hur näringspåståenden om socker får användas i märkningen. Projektet och kontrollen kan betraktas som en inledning av arbetet med hur förordningen om näringspåståenden och hälsopåståenden ska tolkas och har gett kontrollmyndigheterna en inblick i hur företagen använder näringspåstående om socker i märkningen på produkter. Att tolka lagstiftningen inom området är svårt. En vägledning om Närings- och hälsopåståenden om livsmedel (Förordning (EG) nr 1924/2006) fastställdes i november 2009.

4.2.6.6 Hantverksmässig tillverkning av ost

Livsmedelsverket leder ett nordiskt projekt för att stödja småskaliga ysterier och lokala kontrollmyndigheter i deras kontroll, såväl egenkontroll som myndighetskontroll. Under 2008 genomfördes ett antal delprojekt. Bland annat har det gjorts litteraturstudier och vissa mindre fältstudier för att öka kunskapen om hur man kan styra eller eliminera faror inom produktionen av ost. I ett annat delprojekt togs det fram en handledning som visar när och hur provtagning kan användas i småskalig ostproduktion som stöd för producenter av hantverksmässigt tillverkad ost. Projektet har även syftat till att stödja kontrollpersonal i deras bedömning av egenkontrollsystem och huruvida en tillverkningsprocess uppfyller kraven för livsmedelssäkerhet. Under 2009 har en handledning för kontroll av hantverksmässig tillverkning av ost tagits fram. Handledningen har använts i den utbildning som gavs till småskaliga osttillverkare och inspektörer i Sverige och Norge under 2009.

4.2.6.7 Patogener i importerat grönt

Livsmedelsverket genomförde under 2009 ett riksprojekt för att kartlägga Salmonella men också *E. coli* och *Campylobacter* i färska kryddor och bladgrönsaker från Asien. Sextioåtta kommuner medverkade i projektet. De tog 493 prover på färska kryddor och bladgrönsaker från Asien, varav 90 procent av proverna kom från Thailand, vilket avspeglar importen. Salmonella fanns i 18 prov, *Campylobacter* i ett och *E. coli* i 148 prov. I

produktgruppen mynta var det mycket vanligare med Salmonella än i andra grupper. Rapporten från projektet som har publicerats på Livsmedelsverkets webbplats innehåller information till konsumenter och företag, för att produkterna ska vara säkra. Livsmedelsverket anser inte att resultaten är sådana att det i nuläget finns anledning att lyfta frågan i förhandlingsarbetet i EU för att begära förstärkt importkontroll av dessa varor.

4.2.6.8 Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel

Livsmedelsverket är den centrala behöriga myndigheten för området. Genom miljöbalken är ansvaret för kontrollen av företagen som producerar material avsett att komma i kontakt med livsmedel gemensamt för Livsmedelsverket och kommunen där anläggningen finns. Verket medverkar i EU:s regelarbete genom att delta i en Kommissionsarbetsgrupp inom området. Medverkan i riskvärderingsarbetet sker genom deltagande i en arbetsgrupp inom Efsa. Verket håller på för närvarande med kunskapsuppbyggnad inom kontrollområdet i syfte att kunna bedriva kontroll i samarbete med kommunerna.

4.2.6.9 Projekt om kosttillskott

Kosttillskott: Internetmarknaden för kosttillskott har kartlagts. Från tio webbplatser valdes ett femtiotal produkter ut. Märkningen på produkterna granskades och jämfördes med texterna på webbplatserna. Endast åtta av produkterna uppfyllde märkningskraven. Livsmedelsverket har inlett en diskussion med Konsumentverket, som ansvarar för internetreklam, för att åtgärda de märkningsbrister som funnits. Resultatet från projektet kommer att publiceras under hösten då projektet beräknas vara avslutat. Erfarenheter från projektet kommer att ge kunskap om hur stödet till kontrollmyndigheterna bör utformas.

4.2.6.10 Märkning av importerad fisk

Vid gränskontrollen har ett redlighetsprojekt genomförts för att undersöka om ogentligheterförekommer vad gäller ursprung och märkning av importerad

fisk. Vissa förutbestämda arter skickades in för artbestämning och kontroll om rätt art angivits och om arten var föremål för några begränsningar.

Gränskontrollen kontrollerade även att nödvändiga uppgifter för korrekt märkning till konsument fanns med. Totalt togs cirka 35 prover ut för analys och av dessa fanns tveksamhet om art och svensk handelsbeteckning i två fall. Eftersom märkningen vid importkontrollen inte måste vara den färdiga konsumentförpackningen överlämnades dessa två ärenden till aktuella kommuner för uppföljning.

4.3 Kontroll av foder

4.3.1 Sammanfattning

Jordbruksverket har det övergripande samordningsansvaret för foderkontrollen i Sverige. Länsstyrelsen ansvarar för kontrollen av primärproducenterna dvs. de enskilda lantbruken medan Jordbruksverket kontrollerar övriga aktörer inom foderkedjan, dvs. importörer, tillverkare, transportörer, m.fl. Inom Jordbruksverket hanteras sakfrågor kring foder på enheten för foder och djurprodukter medan ansvaret för det praktiska genomförandet av foderkontrollen handhas av tillsynsenheten. Register över samtliga foderföretagare administreras av Jordbruksverket.

För att kunna genomföra en riskbaserad, ändamålsenlig och effektiv kontroll inom primärproduktionen har en modell för riskklassificering av primärproducenter inom livsmedel och foder utarbetats. Riskklassificeringsmodellen kan användas för att prioritera och fördela resurser inom kontrollen och samtidigt underlätta en samordnad kontroll av livsmedel och foder. Checklistor och vägledningar har tagits fram som underlag vid den offentliga kontrollen samt ett datastödsprogram för registrering av kontrollresultaten.

Foderindustrin kontrolleras utifrån en fastlagd risk- och erfarenhetsmodell enligt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (med senaste ändring SJVFS 2009:95). Modellen fastställer antal kontroller per år och årsavgiften fastställs utifrån dessa planerade kontroller och planerad provtagningsverksamhet.

Vid kontrollen kontrolleras bl.a. märkningsuppgifter, att alla foder är registrerade hos Jordbruksverket, användning av fodertillsatser och läkemedel i foder, allmän hygien, hygienprogram och företagens egenkontroller, tillverkning och journalföring av foder innehållande läkemedel. Vid kontrollen tas eventuellt även salmonellaprover längs produktionslinjen och foderprover enligt provtagningsplan som upprättats av Jordbruksverket.

En sammanställning av analysresultaten för kontrollåret 2009 visar att för de s.k. säkerhetsanalyserna, där man undersöker smittämnen och främmande ämnen som t.ex. tungmetaller och mögelgifter, är avvikelserna 0,4% vilket ligger på en fortsatt låg nivå.

Jordbruksverket lägger också stor vikt vid kontroll av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder. 2009 hittades två avvikelser gällande spår av animaliskt protein i foder vid kontroll inom primärproduktionen. En

utredning genomfördes av Jordbruksverket för att utreda källan till kontaminationen. Orsaken kunde aldrig med säkerhet fastställas. Kontrollen kommer även i fortsättningen att inriktas på kontroll inom primärproduktionen, där en felaktig hantering av fodret kan innebära en risk för kontamination av fodret, samt kontroll av tillverkat foder hos foderleverantörer och på vissa importerade råvaror.

Under 2008 uppmärksammades många fall av melamin i livsmedel och foder från framför allt Kina. Under 2009 analyserades 78 prov för melamin och inga avvikelser kunde påvisas.

Under 2009 analyserades 293 foderprov som resulterade i 1300 resultat för olika näringsämnen. Andelen avvikelser kan inte utvärderas då uppföljningen av analys svaren har varit bristfällig.

Kontrollen av GMO i foder visar att en stor andel av proverna på foderåvvaror (72%) innehåller spår av tillåten GMO, i samtliga fall under det tröskelvärde som kräver att produkterna märks med GMO-innehåll. Spåren ses framför allt i soja vilket förklaras av att en stor del av den soja som odlas i världen är genetiskt modifierad. Då råvarorna hanteras i flera led från odling till import finns det risk för oavsiktlig inblandning av GMO-soja även i vanlig soja och i andra foderråvaror. Jordbruksverket ökade kontrollfrekvensen under 2009 för att mer noga kunna följa trenden av ökad andel foder med spår av GMO. Under 2009 hittades en allvarlig avvikelse som berörde ett foder utan GMO-märkning med högre halt av GMO än det tillåtna värdet 0,9%. De funna GMO-sorterna är godkända inom EU för användning som foder. Avvikelsen följs upp med en åtalsanmälan.

Sammanfattningsvis kan konstateras att fodersäkerheten är fortsatt hög. Spår av tillåten GMO hittas i allt större utsträckning i foder, men de allvarligare avvikelserna är få. Analyser som berör redlighet har inte kunnat utvärderas för 2009.

4.3.2 Foder och foderhygien

I Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll fastslås de krav som finns gällande hur myndigheterna ska genomföra offentlig kontroll. Denna förordning innefattar även krav gällande provtagning och analys, krishantering och finansiering av offentlig kontroll.

Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2006:81) och allmänna råd om foder anger detaljregler för hantering, tillverkning, användning och kontroll av foder. Som ett komplement till foderföreskriften gäller Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (med senaste ändring SJVFS

2009:95). Denna föreskrift anger detaljer gällande den offentliga kontrollens utformning så som t.ex. risk- och erfarenhetsklassificering av foder- och ABP-företag samt kostnader och avgifter i samband med kontroll. Föreskrifterna bygger på EU:s direktiv eller beslut, foderlagen och foderförordningen.

4.3.2.1 Kontrollens omfattning och resultat

Definitioner och begrepp

Primärproduktion

Primärproduktion av foder definieras i förordning (EG) nr 183/2005 (hygienförordningen) som ”produktion av jordbruksprodukter, särskilt odling, skörd, mjölkning, uppfödning av djur (före slakt) eller fiske som enbart resulterar i produkter som inte genomgår någon hantering efter det att de har skördats, insamlats eller fångats, med undantag av enkel fysisk behandling”. I dagligt tal syftar man i princip på enskilda lantbruk som producerar foder eller som hanterar foder i och med att de håller djur.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Foderleverantör definieras i föreskrifterna SJVFS 2006:81 som ”den som i första led, efter införsel eller tillverkning, släpper ut foder på marknaden. Den som utför blandartjänst är inte att anse som foderleverantör”. För foderindustrin d.v.s. kommersiell tillverkning och handel med foder har sedan flera år ett registreringsförfarande varit i drift. Detaljhandel med försäljning av foder endast till sällskapsdjur omfattas inte av registreringskraven i hygienförordningen.

Redlighetskontroll

Redlighetskontrollen består bl.a. av kontroll av näringsinnehåll i foderblandningar och jämförelser av analyserade värden och de deklarerade värden som tillverkaren redovisar på produkten. Kontrollen omfattar även övriga krav på märkning av foder samt att företagen har registrerat samtliga produkter hos Jordbruksverket.

Säkerhetskontroll

Vid besöket kontrolleras rutiner för hygien vid anläggningen, lokaler och företagets egenkontroll. Kontrollen genomförs av Jordbruksverkets personal, eventuellt tillsammans med länsveterinär som ansvarar för smittskyddsläget i det aktuella länet. Säkerhetskontrollen består bl.a. av kontroll av att fodret inte innehåller främmande ämnen, spår av bearbetat animaliskt protein i foder till livsmedelsproducerande djur eller rester av läkemedelssubstanser.

Kontrollobjekt och kontrollresurser

Primärproduktion

Ansvar för den offentliga kontrollen inom foderområdet var 2009 uppdelat mellan Jordbruksverket och länsstyrelsen. Länsstyrelserna svarade för kontrollen av primärproduktionen medan Jordbruksverket ansvarade för kontrollen hos de kommersiella foderföretagen.

En exakt siffra på antalet primärproducenter går för närvarande inte att fastställa då befintlig statistik i många avseende överlappar varandra t.ex. djurhållning eller inte på gården, hästhållare med eller utan lantbruk, etc. I grova drag uppskattas antalet primärproducenter i Sverige till ca 80 000. Antalen foderanläggningar inom primärproduktionen som är registrerade i Jordbruksverkets foderföretagarregister för primärproducenter är idag (april 2010) är 52 430 st.

För att kunna genomföra en riskbaserad, ändamålsenlig och effektiv kontroll har en modell för riskklassificering av primärproducenter inom livsmedel och foder utarbetats. Riskklassificeringsmodellen kan användas för att prioritera och fördela resurser inom kontrollen och samtidigt underlätta en samordnad kontroll av livsmedel och foder. Modellen finns tillgänglig i en gemensam rapport från Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens Veterinärmedicinska Anstalt: Riskklassificering i primärproduktionen – foder- och livsmedelskedjan². En vägledning har också tagits fram för att underlätta tillämpningen av riskklassificeringsmodellen.

För att bedriva vissa verksamheter krävs godkännande från Jordbruksverket. Totalt 56 primärproducenter var under 2009 godkända för att blanda in läkemedel i foder. Dessa primärproducenter är företrädesvis svin- eller pälsdjursuppfödare.

Kontrollen i primärproduktionen av foder 2009 utfördes i huvudsak som en del av den fullständiga tvärvillkorskontrollen dvs. länsstyrelsen kontrollerade i de fallen alla tvärvillkor³ som var relevanta med hänsyn till respektive jordbruksföretags produktionsinriktning. Kontrollen genomfördes som en detaljerad genomgång av rutiner, dokumentation, lokaler och utrustningens funktion och hygienstatus utifrån en upprättad checklista. Ingen provtagning ingick i rekommendationerna för kontroll av primärproduktionen.

---

²http://www.slv.se/templates/SLV_NewsPage.aspx?id=21011&epslanguage=SV

³ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedelssäkerhet som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelse av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.sjv.se.

Rapportering från länsstyrelserna till Jordbruksverket visar att få länsstyrelser har en kontrollplan för kontroll av foder i primärproduktionen utanför tvärvillkorskontrollen. Checklistan för foder i primärproduktionen omfattade 2009 19 punkter varav 11 var kopplade till tvärvillkoren.

Kontroll av spår av bearbetat animaliskt protein i foder hos primärproducenter

I Sverige har det varit förbjudet att utfodra idisslare med kött- och benprodukter från idisslare sedan 1991 och förbud mot användning av bearbetat animaliskt protein i foder till alla livsmedelsproducerande djur infördes i hela EU den 1 januari 2001. Förbudet är ett viktigt led i försöket att bryta smittspridningen av BSE hos idisslare. Efter att förbudet infördes har det pågått en omfattande verksamhet för att kontrollera efterlevnaden av förbudet på såväl importerade foderråvaror, hos kommersiella foder-tillverkare samt på foder inom primärproduktionen.

Under 2009 utförde länsstyrelsens personal på Jordbruksverkets uppdrag kontroll på 209 gårdar där 209 prover samlades in på foder för analys av förekomst av kött- och benmjöl. Läs mer om resultatet från kontrollen under avsnittet ”*Avvikelser vid kontroll av spår av bearbetat animaliskt protein i foder*”.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Under 2009 har 477 foderleverantörer varit registrerade i Jordbruksverkets foderdatabas. Verksamheternas inriktning och fördelning redovisas i nedanstående tabell.

Antalet foderleverantörer inom verksamhetens inriktning

Foderleverantör	Djurkategori			Totalt antal
	Livsmedels-producerande djur	Päls- och sällskapsdjur	Ej angiven djurkategori	
Tillverkning av råvaror	-	-		110
Tillverkning av foderblandningar	61	56	2	117
Tillverkning av tillsatser	-	-		10
Tillverkning av förblandningar	-	-		6
Tillverkning av ”vissa produkter”	-	-		0
För in råvaror från annat EU-land	-	-		39

Foderleverantör	Djurkategori			Totalt antal
	Livsmedels- producerande djur	Päls- och sällskapsdjur	Ej angiven djurkategori	
För in foderblandningar från annat EU-land	74	69	4	147
För in tillsatser från annat EU-land	-	-		10
För in förblandningar från annat EU-land	-	-		4
För in ”vissa produkter” från annat EU-land	-	-		0
För in råvaror från tredjeland	-	-		34
För in foderblandningar från tredjeland	24	35	2	61
För in tillsatser från tredjeland	-	-		7
För in förblandningar från tredjeland	-	-		0
För in ”vissa produkter” från tredjeland	-	-		0

Antalet registrerade foderleverantörer har sedan föregående år ökat med ytterligare 6 %. Framför allt är det registreringar av foderleverantörer som levererar och/eller för in foderblandningar till Sverige som har ökat.

Godkända anläggningar

För närvarande är ingen anläggning godkänd för produktion av bioproteiner i Sverige. Totalt var 9 kommersiella fodertillverkare 2009 godkända för att blanda in läkemedel i foder. 21 kommersiella foderleverantörer hade godkännande för tillverkning av vissa fodertillsatser, förblandningar och foderblandningar i enlighet med hygienförfordningen.

Anläggningar som kräver ett godkännande med anledning av användning av obearbetade animaliska biprodukter avsedda att användas i foder, kontrolleras i samband med foderkontrollen. Kontrollen ska säkerställa att dessa anläggningar lever upp till de krav som ställs i förordning (EG) nr.

1774/2002. Under året 2009 var 24 anläggningar godkända för tillverkning av sällskapsdjursfoder där obearbetade animaliska biprodukter användes som råvara. Åtta anläggningar var godkända som uppsamlingscentraler och fyra anläggningar var godkända för bearbetning av animaliska biprodukter för foderändamål. Åtta anläggningar var godkända som hanteringsställe för animaliska biprodukter för foderändamål och 13 anläggningar var godkända som lagringsanläggningar som får föra in bearbetat animaliskt protein för foderändamål.

Den kontroll som har genomförts hos de kommersiella fodertillverkarna har utförts av personal på Jordbruksverkets tillsynsenhet och sker i enlighet med en av verket årligen upprättad kontrollplan. Kontrollplanen arbetas fram utifrån den risk- och erfarenhetsmodell som föreskrivs i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (med senaste ändring SJVFS 2009:95). Genom denna modell fastställs kontrollfrekvens utifrån verksamhetens omfattning och inriktning och utifrån denna erläggs företagen en årlig kontrollavgift. Kontrollbesöken omfattar både s.k. *redlighetskontroller* och *säkerhetskontroller*. Ambitionen med kontrollsystemet har varit att successivt under ett antal år minska andelen redlighetskontroller i form av provtagning för analys av näringsinnehåll i foder till förmån för en ökad säkerhetskontroll.

Efter den höga andelen avvikelser på näringsanalyser 2008 (22%) planerades en ökning av antal analyser under 2009 till 377 prov. Totalt togs 293 foderprov som resulterade i 1300 resultat för olika näringsämnen. Avvikelser som berör näringsinnehåll har inte kunnat inte utvärderas då uppföljningen av analysvaren har varit bristfällig.

Under 2009 provtogs i redlighetskontrollen foder för analys av råprotein, råfett, växttråd, aska och vatteninnehåll. Dessutom genomfördes analyser för innehåll av koppar, zink, kalcium, A-vitamin, fosfor, selen och aminosyror lysin och metionin. Kontroll av permanent märkning av kött- och benmjöl samt fett har också genomförts samt kontroll av att märkning av GMO-råvaror sker på ett korrekt sätt.

I säkerhetskontrollen provtogs foder för analys av spår av bearbetat animaliskt protein i foder till livsmedelsproducerande djur, innehåll av dioxin, aflatoxin, mykotoxiner, otillåtna läkemedel eller rests substanser av läkemedel, salmonella, melamin, samt tungmetallerna bly, kvicksilver och arsenik. Dessutom analyserades förekomst av antibiotikarester i drav och drank.

I kontrollen av GMO-innehåll analyserades både råvaror och färdigt foder.

Antalet redlighetskontroller då det gäller kontroll av deklarerat näringsinnehåll har i den planerade kontrollplanen i jämförelse med 2008 minskat med ca 11 %. Redlighetskontrollen gällande märkning har under

kontrollåret 2009 dock pågått i samma omfattning som föregående år. En stickprovskontroll av märkningen av ett foder sker på samtliga anläggningar som har besökts för kontroll då vi tidigare sett att brister finns gällande uppfyllandet av märkningskraven.

Säkerhetskontrollerna som skett under kontrollåret 2009 har däremot ökats, främst avseende kontroll av salmonella i produktionsmiljöerna. Denna kontroll har ökats med ca 5 % jämfört med föregående år. Inför året 2009 planerades även en drygt 100-procentig ökning av kontrollen av spår av bearbetat animaliskt protein i importerade råvaror jämfört med föregående år.

Eftersom det under 2007 påvisades melamin i sällskapsdjursfoder genomfördes under 2008 en stickprovskontroll på importerat hund- och kattfoder. Då denna problematik under 2008 visat sig vara långt mer spritt än att omfatta sällskapsdjursfoder mångdubblades kontrollfrekvensen till 2009 och utökades till att även omfatta andra proteinrika fodermedel. Ett hundratals prov planerades att tas ut för kontroll av föroreningen melamin i foder.

Den totala omfattningen av den planerade offentliga kontrollen av foder 2009 redovisas i tabellen i avsnittet om måluppfyllelse nedan.

Jordbruksverket har under flera år ökat fokus på säkerhetskontroller. Under de senaste åren har flera händelser inträffat internationellt som resulterade i behov av extra offentlig kontroll i Sverige. De senare åren visar att det finns ett behov av att ha en bred bas av säkerhetskontroller samtidigt som man har utrymme för att reagera på händelser i omvärlden.

Jordbruksverket har i samråd med SVA ökat vissa typer av kontroller inför kontrollåret 2009. Detta berör framför allt provtagning för kontroll av förekomst av melamin, dioxin, antibiotikarester i produkterna dränk och drav samt GMO. Kontrollen på Salmonella kommer även även i fortsättningen att ligga på dagens höga nivå.

4.3.2.2 Måluppfyllelse

Primärproduktion

895 foderkontroller genomfördes 2009 hos primärproducenterna, främst som en del i tvärvillkorskontrollen. Målsättningen för kontrollen i primärproduktionen är en kontroll av minst 1% d.v.s. ca 800 kontrollbesök. Denna målsättning har under 2009 uppnåtts då totalt 846 kontroller genomfördes under året. Hos ca 60 stycken av dessa noterades avvikelser.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Totalt genomfördes 351 kontrollbesök under 2009 d.v.s. 92 % av de planerade besöken. Detta är en tydlig förbättring jämfört med 2008 (61%).

Målet för kontrollen hos de kommersiella foderleverantörerna är fortsatt ett 100% uppfyllande av kontrollplanen.

Antal planerade och genomförda kontroller 2009

Område	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller
Tvårvillkorskontroller i primärproduktionen avseende foder	1 % (ca 800)	895	> 100%
Antal kontrollbesök hos foderleverantörer	382	351	92 %
Redlighetskontroll			
- Näringsinnehållet i foderprodukter med avseende på: Råprotein	289	222	77 %
Råfett	289	222	77 %
Växtråd	251	175	70 %
Aska	243	177	73 %
- Vatteninnehållet i våtfoder till hund och katt	38	28	74 %
- Innehåll av vitamin A	54	43	80 %
- Innehållet av koppar	13	13	100 %
- Innehållet av zink	13	1	8 %
- Innehåll av selen	14	8	57 %
- Innehållet av aminosyran lysin	20	14	70 %
- Innehållet av aminosyran metionin	20	18	90 %
Säkerhetskontroll			
Salmonella			
- foderblandningar	76	58	76 %
- i anläggningsmiljö	556	497	89 %
- importerade sändningar foderråvaror	-	3190	-
- obligatorisk föreskriftsreglerad veckoprovtagning hos fodertillverkare (ej off. kontroll)	2 resp. 5 prover/vecka beroende på produktion enl. föreskrift.	9629	-
Bearbetat animaliskt protein			
- <u>Gårdsbesök</u> (1 prov/besök)	204	209	>100 %
- <u>Fodertillverkare</u>			

<i>Område</i>	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller
Foderblandningar: Fisk- och benmjöl / Kött- och benmjöl	276	264 (varje A- och B-prov redovisat)	96 %
Importerade råvaror: Fisk- och benmjöl / Kött- och benmjöl	102	89 (varje A- och B-prov redovisat)	87 %
Aflatoxin			
- importerade sändningar foderråvaror	-	1378	-
- foderanläggningar	53	46	87 %
Mykotoxin	75	69 41 prov togs på råvaror och 28 prov på färdiga foderblandningar	92 %
GMO			
- Soja	39	36	92 %
- Raps	5	5	100 %
- Majs	20	15	75 %
- Importerade foderblandningar	11	8	73 %
Dioxiner	50	42	84 %
Tungmetaller	49	43	88 %
Melamin	101	78	Tot: 77 %
- Foderblandningar	73	52	71 %
- Råvaror	28	26	93 %
Läkemedel och koccidiostatika			
- Ej tillåtna preparat/restsubstanser	51	47	Tot: 92 %
Monensin	19	18	95 %
Narasin	11	11	100 %
Tylosinfosfat	11	10	91 %
Klortetracyklin	10	8	80 %
- Rätt inblandad halt	20	9	Tot: 45 %
Narasin	9	6	67 %

<i>Område</i>	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller
Klortetracyclin	11	3	27 %
Antibiotikarester i drank och drav	7	5	71 %
Olösliga föroreningar i fettråvara	2	2	100 %
Päls av katt och hund	5	5	100 %
Permanent märkning av kött- och benmjöl samt fett	2	2	100 %

4.3.2.3 Ej planerad kontroll

Jordbruksverket har vid ett flertal tillfällen utfört ej planerad kontroll i form av extra offentlig kontroll. Fem foderföretag besöktes inom ramen för extra offentlig kontroll under 2009. Besöken föranleddes av uppföljning av noterade avvikelser vid planerad kontroll eller anmälan från allmänheten. I något fall kontrollerades att företag som avregistrerat sig som foderleverantör verkligen upphört med sin verksamhet.

4.3.2.4 Efterlevnaden hos företag och produkter

Kontroll inom primärproduktionen

Hos ca 60 stycken av de 895 kontrollerade primärproducenterna noterades avvikelser (7,4%). Flest avvikelser gällde primärproducentens dokumentationsuppgifter om användning av växtskydds- och/eller bekämpningsmedel. Bra rutiner för att undvika kontamination av foder och dokumentation kring inköpt foder var också bristande. I flera fall har företaget inte registrerat sig som foderföretagare. I ett fall har en avvikelse överlämnats till åtalsanmälan. Detta rörde ett fall där idisslare utfodrats med animaliskt matavfall.

Kontroll utom primärproduktionen

Vid kontrollbesök sammanställs en rapport där samtliga iakttagelser från inspektören dokumenteras. De flesta avvikelser som rapporterats under året 2009, totalt 51 avvikelser, gäller avsaknad av dokumenterade skriftliga rutiner t.ex. gällande städrutiner, journalföring och reklamationer. Frekvensen av dessa avvikelser är störst på mindre anläggningar med ett fåtal anställda. 48 avvikelser har även kunnat påvisas i dokumentationen av företagets kvalitetskontroller, riskvärderingar och HACCP. Utöver detta har 22 anmärkningar noterats gällande märkningar av foder.

Totalt har 23 företag av de 232 kontrollerade någon form av avvikelse som ska åtgärdas. Allt som allt noterades 127 avvikelser vid kontrollbesöken under året varav 7 av dessa var allvarliga avvikelser, 13 riskavvikelser samt 107 övriga avvikelser. Foderinspektörens rapport delges företaget som inom en månad till Jordbruksverket ska inkomma med en åtgärdsplan som

omfattar de avvikelser som rapporterats. Uppföljning av de områden där avvikelser förekommit sker vid nästkommande kontrollbesök.

Vid avvikelser i provtagningskontrollen begärs för samtliga avvikelser av redlighetsanalyser ett yttrande in från företagen. Yttranden som inkommer följs upp av Jordbruksverket för att säkerställa att foderleverantören har vidtagit de åtgärder de kan för att förhindra att detta händer igen. Då uppföljning av yttranden av framför allt näringsanalyser har varit bristfällig kan ingen bedömning av dessa göras.

Vid avvikelser på GMO och säkerhetsanalyser startar Jordbruksverket en utredning för att så långt det är möjligt förhindra att felaktigt märkt eller kontaminerat foder når marknaden. Utredning av vad som skett och vilka följderna av det inträffade är utreds av företaget tillsammans med Jordbruksverket.

Provtagningskontroll av foder

Nedan beskrivs mer i detalj de analyser som utförts under 2009 års kontroll.

Mykotoxiner

Kontroll av mykotoxiner i foder genomfördes på 69 foderprov varav 41 prov var på foderråvaror och 28 prov på färdiga foderblandningar. Några avvikelser påvisades inte vid denna kontroll. Inte heller har förhöjda halter över gränsvärde eller över rekommendationer påvisats under de närmst föregående åren, trots svåra skördeförhållanden har rått vissa år.

Mykotoxiner kan ha en negativ inverkan på animalieproduktionen i många avseenden vilket gör att provtagningsfrekvensen planeras bibehållas under kommande år trots att avvikelser inte påvisats, allt för att kontrollera att ökade problem inte uppstår.

Dioxin

Inga avvikelser i kontrollen av dioxiner (42 prov) har påvisats under 2009. Ett nära konstant antal prov har tagits under de senaste åren för att säkerställa att förhöjda halter av dioxin eller dioxinlika PCB inte finns i foder. Dessa miljögifter är oerhört skadliga vilket gör att kontrollfrekvensen kommer att kvarstå trots att inga förhöjda halter har kunnat påvisas.

Läkemedel och koccidiostatika

Utifrån att läkemedel och koccidiostatika är viktiga säkerhetsparametrar ur ett folkhälsoperspektiv planeras kontrollen att fortgå i samma omfattning även kommande år trots att inga avvikelser har noterats under 2009.

Överföringsproblematik av koccidiostatika har under tidigare år kunnat påvisas i kontrollen och är en viktig kontrollpunkt för att säkerställa att rests substanser av koccidiostatika och läkemedel inte finns i foder.

Melamin

Under 2007 uppmärksammades fall med medveten inblandning av melamin i sällskapsdjursfoder. Problemet med melamin har främst varit förknippat med importerade proteinrika råvaror. Jordbruksverket utförde under 2009 kontroll av melamin i 52 importerade sällskapsdjursfoder samt på 26 proteinrika råvaror. Dessutom kontrollerades sändningar av importerad soja med ursprung Kina enligt skyddsbeslut från EU-kommissionen. Inga avvikelser hittades.

Avvikelser vid kontroll av näringsinnehåll i foder

Under 2009 analyserades 293 foderprov som resulterade i 1300 resultat för olika näringsämnen. Andelen avvikelser kan inte utvärderas då uppföljningen av analysvaren har varit bristfällig.

Avvikelser vid kontroll av förekomst av salmonella i foder

I den offentliga kontrollen påvisades det under 2009 ett positivt foderprov avseende salmonella. Provet var taget på tuggartiklar från ett annat EU-land. Den vara som fanns kvar i lager hos företaget spärrades och inga produkter från sändningen omsattes på den svenska marknaden. Varan återsändes till tillverkaren för destruktion.

Från två besök på två företag rapporterades 4 positiva miljöprov avseende Salmonella (2+2). Innan svaren på Jordbruksverkets provtagning var klart hade företagen redan upptäckt Salmonellan i sin egenkontroll och påbörjat sanering. Detta visar återigen på styrkan i den föreskriftsreglerade egenkontrollen.

Avvikelser vid kontroll av spår av bearbetat animaliskt protein i foder

Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (999/2001) är det förbjudet att utfodra idisslare med kött- och benmjöl, även hanteringen av dessa produkter måste godkännas av Jordbruksverket om det finns en risk att idisslare eller foder till idisslare kommer i kontakt med kött- och benmjöl.

Under 2009 påvisades inga avvikelser i kontroll av bearbetat animaliskt protein i kontroll av foder utanför primärproduktionen.

Vid kontroll i primärproduktionen hittades två avvikelser i samband med kontroll av kött- och benmjöl på foder. I båda fallen startade Jordbruksverket tillsammans med aktuell länsstyrelse en utredning av ärendet. Orsaken till kontaminationen kunde inte i något av fallen med säkerhet fastställas. Även under 2010 kommer ca 200 prov att tas ut för kontroll av spår av bearbetat animaliskt protein i foder inom primärproduktionen.

Avvikelser vid kontroll av förekomst av tungmetaller i foder

Under 2009 hittades inget prov som översteg gällande gränsvärde avseende tungmetaller.

Avvikelser vid kontroll av GMO i foder

Utifrån Jordbruksverkets kontroller under senare år kan man se en trend i att andelen prov där GM-soja påvisas i främst sojaråvaror ökar.

En stor del av den soja som odlas i världen är genetiskt modifierad. Då råvarorna hanteras i flera led från odling till import finns det risk att oavsiktlig inblandning av GM-sojan kan ske. Företagen ska kunna visa att de så långt som möjligt försöker undvika GMO i foder om inte råvaran ska GMO-märkas. Jordbruksverket kommer fortsättningsvis att följa utvecklingen och kontrollera råvaror som används i svensk fodertillverkning för att undersöka GMO-innehållet. Vid besök på foderanläggningarna kontrollerades bland annat att företagen har dokumentation som styrker att foderråvaror inte ska innehålla GMO i de fall det inte handlar om GMO-märkta råvaror. Under 2009 hittades en allvarlig avvikelse som berörde ett foder utan GMO-märkning med högre halt av GMO än det tillåtna värdet 0,9%. De funna GMO-sorterna är godkända inom EU för användning som foder. Avvikelsen följs upp med en åtalsanmälan.

Summering av kontrollresultaten

Resultaten från kontrollåret 2009 visar att avvikelser på de s.k. säkerhetsanalyserna ligger kvar på samma låga nivå, 0,4 %, som 2008, jämfört med 2007-års nivå på 3 %. 5 av avvikelserna omfattade Salmonella.

Jordbruksverket lägger också stor vikt vid kontroll av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder. Två avvikelser om berörde spår av kött- och benmjöl hittades vid kontroll på gårdsnivå.

Andelen avvikelser som berör näringsinnehåll har inte kunnat inte utvärderas då uppföljningen av analysvaren har varit bristfällig.

Under 2009 hittades en allvarlig avvikelse som berörde ett foder utan GMO-märkning med högre halt av GMO än det tillåtna värdet 0,9%. De funna GMO-sorterna är godkända inom EU för användning som foder.

Sammanfattningsvis kan konstateras att fodersäkerheten är fortsatt hög. Spår av tillåten GMO hittas i allt större utsträckning i foder, men de allvarligare avvikelserna är få. Analyser som berör redlighet har inte kunnat utvärderas för 2009.

4.3.2.5 Beslut om åtgärder mot företagaren

Yttrande om avvikelser funna vid kontroll av foder

Vid avvikelser i provtagningskontrollen begärs för samtliga avvikelser av redlighetsanalyser ett yttrande in från företagen. Yttranden som inkommer ska följas upp av Jordbruksverket för att säkerställa att foderleverantören har vidtagit de åtgärder de kan för att förhindra att detta händer igen. 2009 gjordes ingen uppföljning av dessa yttranden.

Vid avvikelser på säkerhetsanalyser startar Jordbruksverket en utredning för att så långt det är möjligt förhindra att kontaminerat foder inte når marknaden. Utredning av vad som skett och vilka följderna av det inträffade är utreds av företaget tillsammans med Jordbruksverket.

Begäran om åtgärdsplan utifrån avvikelser vid kontroll

Foderinspektörens rapport delges företaget som inom en månad till Jordbruksverket ska inkomma med en åtgärdsplan som omfattar de avvikelser som rapporterats. Då uppföljningen av yttrandesvar har varit bristfällig kan ingen bedömning av dessa göras.

Märkning av foder

Under 2009 påbörjades 16 utredningar avseende märkning av foder till häst och sällskapsdjur. Utredningarna visade på brister avseende märkningens utformning och påståenden avseende produkternas effektivitet inklusive olika former av läkemedels påståenden. Tio fall har avslutats i.o.m. att företagen åtgärdat bristerna i märkningen. För återstående sex ärenden pågår en fortsatt diskussion med företagen.

Kontroll av foder i primärproduktionen

Under 2009 hittades en allvarlig avvikelse vid kontroll av foder hos en primärproducent som utfodrade idisslare med animaliskt matavfall. Denna avvikelse kommer att följas upp genom en åtalsanmälan. Övriga avvikelser har lett till avdrag på tvärvillkorsstöden och i några fall föreläggande om att avvikelsen ska åtgärdas.

4.3.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

I december 2009 genomfördes en ändring i kontrollföreskriften (SJVFS2007:21) för att uppnå en mer differentierad risk- och erfarenhetsklassificering av foder- och ABP-företag. Förändringen medför framför allt att mindre foderföretag med låg produktion får en minskad kostnad för kontrollen.

Från och med 1 januari 2009 är Länsstyrelsen kontrollmyndighet för kontroll av foder i primärproduktionen. Jordbruksverket höll 2009 en serie med utbildningar för personal på länsstyrelsen som ska utföra kontroll av

foder i primärproduktionen. Utbildningen hölls tillsammans med Livsmedelsverket.

För att öka kvaliteten i kontrollerna beslutades under senare delen av 2009 om att förstärka inspektörernas kompetens. Detta har medfört stora personalförändringar samt nyrekryteringar. Likaså fattades beslut om att öka kvalitetssäkrings- och uppföljningsarbetet. Detta har bland annat inneburit att samtliga inspektioners dokumentation nu kvalitetssäkras av annan inspektör och att samkontroller nu görs.

Under december beslutades också att beslutsvägledning för samtliga tillsynsområden ska tas fram för att stärka enhetligheten vid beslutsfattande efter genomförda kontroller.

Jordbruksverket anordnade även utbildning för de foderinspektörer som ska utföra kontrollen. Vid utbildningarna informerar personal från enheten för foder och djurprodukter om kontrollplanen samt att utbildning ges i regelverk och lagstiftning. Dessutom fungerar dessa utbildningsdagar som diskussionsforum för inspektörerna där möjlighet till diskussion kring gemensamma problem kan föras och gemensamma lösningar hittas.

4.3.3 Importkontroll av foder från tredje land

I god tid innan en ny produkt tas in i landet ska foderleverantören anmäla produkten till Jordbruksverket. Foderleverantörens verksamhet och det aktuella fodret registreras i Jordbruksverkets foderdatabas. Enligt Rådets direktiv 97/78/EG av den 18 december 1997 om principerna för organisering av veterinärkontroller av produkter från tredje land som förs in i gemenskapen, ska varje sändning som innehåller animaliska produkter genomgå veterinärkontroll. I nämnda direktiv fastställs att veterinärkontrollen ska omfatta dokumentationskontroll, identitetskontroll samt fysisk kontroll. Syftet med den fysiska kontrollen av foder innehållande animaliska produkter är att säkerställa att fodret fortfarande, efter transporten, är i det skick som överensstämmer med det ändamål som anges i veterinärintyget eller veterinärdokumentet.

Provtagning av sändningar av tuggartiklar ska ske i samband med den fysiska kontrollen. Utöver provtagningen av tuggartiklar provtas vid gränskontroll endast foder vid misstanke eller utifrån särskilt skyddsbeslut.

Kontroll och provtagning av foder från tredje land sker däremot regelbundet ute hos importören. Denna kontroll planeras och genomförs i enlighet med den årliga upprättade kontrollplanen.

4.4 Kontroll av animaliska biprodukter

4.4.1 Sammanfattning

Kontrollområdet animaliska biprodukter är stort och kontrollansvaret är fördelat över flera myndigheter. Kontrollen av befattningen med animaliska biprodukter har inom flera områden under 2009 inte nått upp till målen. Jordbruksverkets mål för kontrollen är ett hundra procentigt uppfyllande av kontrollplanen. 2009 utfördes 81 % av de planerade kontrollerna vid anläggningar som befattar sig med animaliska biprodukter som inte hanterar foder, vilket är en förbättring jämfört med 66% året innan. Detta visar att en förbättring skett men att det fortfarande kan behövas särskilda insatser för att nå målet. Länsstyrelserna har generellt valt att ha fortsatt låg prioritet på kontroll avseende insamling och transport av animaliska biprodukter. De rapporter som inkommit från kommunerna visar att dessa har vaga begrepp om sitt kontrollansvar och att kontroll enbart utförts i begränsad omfattning. Kontrollmyndigheterna behöver generellt förbättra uppföljning av de avvikelser som påvisas och mer resurser behöver läggas på fortbildning av kontrollpersonal. Djurhälsoläget i Sverige över lag är gott och Jordbruksverket har inte fått några indikationer på att de brister som noterats i hanteringen av animaliska biprodukter har fått konsekvenser för djurhälsoläget.

4.4.2 Kontrollens omfattning och resultat

Rapporten omfattar kontroll av efterlevnaden av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1774/2002 av den 3 oktober 2002 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter som inte är avsedda att användas som livsmedel samt de föreskrifter som kompletterar förordningen - Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur och människor.

Jordbruksverket är den centrala behöriga myndigheten och har kontrollansvar över samtliga anläggningar som godkänts enligt förordning (EG) nr 1774/2004 utom förbränningsanläggningar i primärproduktionen samt vissa anläggningar som även är godkända under livsmedelslagstiftningen och där Livsmedelsverket bedriver tillsyn. Det rörde sig under 2008 om 186 anläggningar varav 43 var foderanläggningar.

Antal kontrollbesök som årligen ska utföras vid de olika typerna av anläggningar framgår av Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter och antalet fastställs efter en riskbaserad bedömning. De anläggningar som hanterar foder kontrolleras inom foderkontrollen och

redovisas i denna rapport under avsnitt 4.3 Foder. Under 2009 planerades för 267 kontrollbesök på anläggningar som befattade sig med animaliska biprodukter och inte var foderanläggningar. Av dessa utfördes 216.

Länsstyrelserna har tillsyn över insamling, uppsamling, omlastning och transport av andra animaliska biprodukter än matavfall. Av länsstyrelsernas regleringsbrev framgår att länsstyrelserna ska redovisa till Jordbruksverket hur insamling och transport av animaliska biprodukter i länet har skötts under 2009 och vilka åtgärder som har vidtagits vid konstaterade brister. Vidare ska antalet genomförda inspektioner redovisas. Av redovisningen framkommer att sex länsstyrelser inte gjort några kontrollbesök alls under året. Antal kontrollbesök som tydligt uppgivits är totalt 23, av planerade 26, för samtliga länsstyrelser. De flesta besöken har gjorts på platser för omlastning av animaliska biprodukter, vilka ses som en del av transportkedjan och som ska godkännas av länsstyrelsen. Några besök har också gjorts på djurkliniker för att kontrollera hur döda sällskapsdjur tas om hand. En länsstyrelse har inte rapporterat sin kontroll till Jordbruksverket.

Kommunala nämnderna har kontrollansvar över hanteringen av animaliska biprodukter i primärproduktionen och i de livsmedelsanläggningar där de ansvarar för livsmedelskontrollen samt över kompostering, insamling och transport av matavfall. Antal kontrollobjekt varierar stort beroende på var i landet kommunen är belägen. I vissa delar av landet är det t.ex. tillåtet att gräva ner döda produktionsdjur och nämnden är härvid tillsynsmyndighet. I kommuner med stor kycklingproduktion kan antalet godkända förbränningsanläggningar på gårdsnivå förväntas vara högre än i andra delar av landet.

De förbränningsanläggningar som kommunala nämnderna haft tillsyn över under året är totalt 127 stycken. Samtliga dessa ligger inom primärproduktionen och används för förbränning av gårdens egna döda djur. Nämnderna har ingen rapporteringsskyldighet avseende kontrollen. Jordbruksverket har därför skickat ut en enkät för att få information om utförd kontroll under 2009 i primärproduktionen. 35 % av lokala kontrollmyndigheterna svarade på enkäten. Vissa kommuner har dock inga anläggningar utanför primärproduktionen. Av svaren kunde slutsatsen dras att många kommunala nämnder har vaga begrepp om sitt kontrollansvar och att kontroll enbart utförts i begränsad omfattning.

4.4.2.1 Ej planerad kontroll

Jordbruksverket har vid ett flertal tillfällen utfört ej planerad kontroll i form av extra offentlig kontroll. Sex ABP företag (varav ett foderföretag) besöktes inom ramen för extra offentlig kontroll. Besöken föranleddes av uppföljning av noterade avvikelser vid planerad kontroll eller anmälan från allmänheten. Ett av besöken ledde till att företagets godkännande drogs

tillbaka då företaget flyttat sin verksamhet till nya lokaler utan att meddela Jordbruksverket.

4.4.3 Måluppfyllelse

Jordbruksverkets kontrollplan fastställde 267 kontrollbesök av vilka 216 utfördes vilket motsvarar 81 % av de planerade kontrollerna vilket är en förbättring jämfört med 66% året innan. Målet för kontrollen är ett hundra procentigt uppfyllande av kontrollplanen. Resultatet från kontrollen 2009 visar att en förbättring skett men att det fortfarande behövs särskilda insatser för att nå målet.

Av den redovisning som inkommit från länsstyrelserna respektive kommunerna framgår inte målen för kontrollen varför det inte går att uttala sig om måluppfyllelsen.

4.4.4 Efterlevnaden hos företag

För varje kontrollbesök som utförs av Jordbruksverket fylls en checklista i av inspektören. Avvikelse som protokollförs har olika allvarlighetsgrad beroende på kontrollpunkt och typ av anläggning. Få anläggningar inspekteras utan att få någon typ av anmärkning. En översiktlig bedömning är att efterlevnaden av lagstiftningen behöver bli bättre. Av länsstyrelsernas och kommunernas rapportering kan inte någon slutsats dras rörande efterlevnaden.

4.4.5 Antal och typ av bristande efterlevnad

När det gäller Jordbruksverket har kontrollresultaten inte redovisats på ett sådant sätt att slutsatser kan dras avseende specifika typer av anmärkningar i de olika verksamheterna. Av de 132 företag som fanns på kontrollplanen för 2009 besöktes 119 st och på 45 av dessa hittades avvikelser, vilket motsvarar 38%.

Av länsstyrelsens rapportering framkommer att vissa brister påvisats vid omlastningsplatser och registrering av transporter. Det ska noteras att brister som rör foder redovisas under detta område.

Av kommunernas rapportering kan inga generella slutsatser dras.

4.4.6 Beslut om åtgärder mot företagaren

Jordbruksverket har beslutat om föreläggande mot ett företag som uppföljning av kontrollen.

Länsstyrelserna rapporterar att en åtalsanmälan gjordes under 2009, denna rör en olaglig åtelplats.

När det gäller kommunerna har i totalt 3 fall ärendet lämnats vidare för åtal. Det har då rört sig om hantering av naturgödsel i strid mot gällande lagstiftning.

4.4.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

I december 2009 genomfördes en ändring i kontrollföreskriften (SJVFS2007:21) för att uppnå en mer differentierad risk- och erfarenhetsklassificering av foder- och ABP-företag. Förändringen medför framför allt att mindre foderföretag med låg produktion får en minskad kostnad för kontrollen.

2009 påbörjade Jordbruksverket ett arbete med att ta fram kontrollvägledning till kommuner, länsstyrelser och Livsmedelsverket inom området animaliska biprodukter. Arbetet kommer 2010 att kompletteras med en utbildningsplan för länsstyrelse och kommun.

För att öka kvaliteten i Jordbruksverket kontroller beslutades under senare delen av 2009 om att förstärka inspektörernas kompetens. Detta har medfört stora personalförändringar samt nyrekryteringar. Likaså fattades beslut om att öka kvalitetssäkrings- och uppföjningsarbetet. Detta har bland annat inneburit att samtliga inspektioners dokumentation nu kvalitetssäkras av annan inspektör och att samkontroller nu görs.

Under december beslutades också att beslutsvägledning för samtliga tillsynsområden ska tas fram för att stärka enhetligheten vid beslutsfattande efter genomförda kontroller.

Varken länsstyrelserna eller kommunerna har redovisat några åtgärder då detta inte har ingått i rapporteringen till Jordbruksverket.

4.5 Kontroll av djurhälsa

4.5.1 Sammanfattning

I detta avsnitt redovisas kontroller och resultat inom området djurhälsa. I området redovisas också kontroll av seminverksamhet. En del i sjukdomskontrollen är de övervakningsprogram som finns, dessa redovisas inte för 2009. Registrering och märkning av djur samt importkontroll av

animaliska produkter från tredje land och som inte är avsedda som livsmedel, samt för djur, ingår också i detta avsnitt.

Djurhälsokontrollen består i första hand av de aktiviteter som utförs inom ramen för de obligatoriska och frivilliga programmen för olika sjukdomar.

4.5.2 Obligatoriska kontroller - djurhälsa

4.5.2.1 Kontrollens omfattning

Kontroll- och bekämpningsprogram är inrättade för sjukdomar som finns i landet. Syftet med programmen är att utrota smittsamma sjukdomar från Sverige eller att hålla förekomst av smittämnen på en låg nivå t.ex. *Salmonella*. De sjukdomar som ingår i dessa program är anmälningspliktiga.

Kontrollobjekt

Kontrollobjekten utgörs av djurbesättningar som ingår eller är anslutna till något av följande obligatoriska djurhälsoprogram och program för hälsoövervakning:

- obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfä
  - obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä
  - tuberkulos hos kron- och dovhjort samt andra djur i sambete med hjortar i hägn
  - obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen enzootisk bovin leukos (EBL) i nötkreatursbesättningar
  - obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar
  - obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk
- samt
- seminverksamhet för häst, svin, hund, katt, nöt och verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, svin, får och get.
  - kontroll av hästpass och avelsorganisationer

Länsstyrelserna utövar offentlig kontroll av seminverksamheten och kontrollprogrammen för leukos, BVD, tuberkulos hos hägnad hjort, obligatorisk salmonellakontroll fjäderfä, hälsokontroll maedi visna hos får, obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk (vissa paragrafer i föreskriften) Jordbruksverket utövar offentlig kontroll över kontrollprogrammen för övriga sjukdomar.

Genomförd sjukdomsövervakning 2009 redovisas av SVA i rapporten ”Surveillance of zoonotic and other animal disease agents in Sweden 2009”. Rapporten finns tillgängligt från 1 juli 2009 på SVA:s hemsida www.sva.se.

4.5.2.2 Måluppfyllelse

Djurhälsokontroller

Inom de olika programmen sker kontroll och provtagning enligt respektive föreskrift. Under året har inga allvarliga avvikelser i kontrollen konstaterats. Länsstyrelserna kontroll består i att kontrollera att rapportering sker enligt föreskrift eller att agera då positiva provsvar konstateras i kontrollen. Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller inom området.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

Samtliga län utom två har genomfört dokumentkontroll av provtagning och merparten av länsstyrelserna har i samband med detta konstaterat att provtagningar saknas och i dessa fall har påmint djurhållarna.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

En länsstyrelse har genomfört kontroll på plats. Sju länsstyrelser har genomfört dokumentationskontroll.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen enzootisk bovin leukos (EBL) i nötkreatursbesättningar

En länsstyrelse har agerat aktivt. Övriga har inte fått besked om några positiva prover.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Fem länsstyrelser har genomfört åtgärder för att säkerställa att djur provtas i det obligatoriska programmet.

Obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk

Två länsstyrelser har utfört kontroller.

Hälsokontroll maedi visna.- får

Två länsstyrelser har hanterat positiva provsvar och utrett besättningar.

4.5.2.3. Åtgärder hos kontrollmyndigheter

Under 2009 har Jordbruksverket arbeta fram en kontrollvägledning för länsstyrelserna kontroll inom ramen för obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä. Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller och rapportering av kontroller inom området samt sätta mål för dessa.

4.5.3 Kontroll av seminverksamheten

4.5.3.1 Kontrollens omfattning och måluppfyllelse

Omfattningen av kontrollen av seminverksamheten varierar kraftigt mellan länsstyrelserna. Totalt har länsstyrelserna utfört cirka 100 kontroller av seminverksamhet. Det dominerande djurslaget är häst. Få länsstyrelser har utfört kontroll av avelsorganisatörer (häst). Sex länsstyrelser anger att de kontrollerar hästpass i samband med djurskyddskontrollerna. För 2009 finns inga mål för kontrollen uppsatta.

4.5.3.2 Antal och typ av bristande efterlevnad

Få avvikelser har noterats i kontrollen. Avvikelserna utgörs av ofullständig journalföring samt brister i identitetskontroll och hygien.

4.5.4 Detaljreglerad EU-övervakning och undersökning

För TSE, AI (aviär influensa) och blåtunga sker rapportering och uppföljning i särskild ordning till EU-kommissionen.

4.5.5 Registrering och märkning av djur

Avsnittet beskriver resultatet av kontroller av systemet för märkning och registrering av djur, enligt avsnitt 4.4.5 i kontrollplanen.

4.5.5.1 Kontrollens omfattning

Kontroll av identifiering, registrering och journalföring av nötkreatur genomförs enligt kommissionens förordning (EG) nr 1082/2003. Grundkravet är att minst 5 procent av antalet nötkreatursbesättningar årligen ska kontrolleras. Utifrån utfallet av föregående års kontroller analyserar och beslutar Jordbruksverket om innevarande års kontrollfrekvens. För 2009 var den beslutade kontrollfrekvensen mellan 5 och 12,5 % beroende på län, där drygt hälften av länen hade 7,5 % i kontrollfrekvens.

Även under 2009 gjordes i slutet av augusti en analys av innevarande års kontrollresultat. Syftet var att se om det för de kontroller som fram till då var genomförda hade konstaterats så stora avvikelser att en ytterligare ökning var aktuell. Analysen visade att det för 5 länsstyrelser blev aktuellt med en ytterligare höjning på 1 % jämfört med tidigare beslut.

Motsvarande kontroller finns också för får- och getbesättningar där minst 3 procent av antalet besättningar och 5 procent av antalet djur ska kontrolleras. Vilket också var den nivå som beslutades av Jordbruksverket. Någon ytterligare höjning var inte aktuell för någon länsstyrelse. Kontrollen regleras i kommissionens förordning (EG) nr 1505/2006.

4.5.5.2 Måluppfyllelse

Jämfört med 2008 ökade antalet kontroller för vissa län (7 st) medan det för andra län blev ett minskat kontrollbeting (10 st). Övriga länsstyrelser låg kvar på samma nivå 2009 som 2008. Målet är att kontrollerna ska vara avslutade den 1 december innevarande år. För några län uppfylldes inte detta mål men samtliga kontroller genomfördes innan årsskiftet vilket är kravet enligt förordningarna.

4.5.5.3 Antal och typ av bristande efterlevnad

Utfallet av 2009 års kontroller av nötkreatur visar att avvikelserna, både på brukarnivå och på djurnivå, har ökat jämfört med resultatet från 2008. Det innebär att den trend, med minskade avvikelser, som funnits de senaste åren är bruten. Sammanlagt har det konstaterats att det var 11,1 % (7,5 % 2008) av samtliga kontrollerade djur där det fanns minst en överträdelse. På brukarnivå är motsvarande siffra 43,4 % (38,4 % 2008). Värt att notera är att en brukare som har en överträdelse på minst ett djur räknas som en brukare med överträdelse oavsett hur många djur som finns i besättningen. Den överträdelse som har den största ökningen är inom kravet att djuren ska vara journalförda. Förklaringen till att de totala avvikelserna har ökat kan säkert vara flera men en av förklaringarna är att utfallet av det riskbaserade urvalet har blivit bättre. Jämför vi endast utfallet av de slumpmässigt utvalda kontrollerna kan vi se att avvikelserna totalt sett har minskat djurnivå. På djurnivå har avvikelserna sjunkit från 5,6 % till 3,8 %. På brukarnivå har avvikelserna inom det slumpmässiga urvalet ökat något.

Motsvarande analys av utfallet från kontroll av får och getter visar att avvikelserna på djurnivå är 13,6 % och på brukarnivå är 39,7 %. I detta underlag ingår djur som inte är korrekt märkta, journalförda eller saknar transportdokument. Till skillnad från nötkreaturen hanteras inte avvikelserna på djurnivå. Det innebär att samtliga avvikelser är summerade vilket innebär att djur med avvikelser på mer än ett område förekommer mer än en gång i statistiken. En direkt jämförelse mellan utfallet från kontrollerna på nötkreatur å ena sidan och får och get å andra sidan är därför inte möjlig.

4.5.5.4 Beslut om åtgärder mot företag

Kravet att nötkreatur, får och getter ska vara korrekt identifierade, registrerade och journalförda är till stora delar också ett tvärvillkor. Det

innebär att de brukare, där man konstaterat en avvikelse, har fått ett avdrag enligt tvärvillkoren på samtliga de direktstöd, kompensationsbidrag och miljöersättningar (med åtagandeår från 2005 och framåt) som brukaren sökte under 2009. Vissa konstaterade avvikelser på nötkreatur får också en direkt effekt på beslutet om handjursbidrag för de brukare som omfattas av detta stöd.

4.5.5.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

I december 2008 genomfördes en utbildning för länsstyrelserna med ca 70 deltagare. Syftet med utbildningen var att förbereda kontrollanterna inför 2009 års kontroller. Någon ytterligare utbildning genomfördes inte under 2009 inom området.

4.5.6 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat

4.5.6.1 Sammanfattning

Redovisningen från länsstyrelserna visar att ca 70 kontroller av veterinär verksamhet har genomförts. Jordbruksverket konstaterar att trots att tillsynen ökat något i omfattning når den inte upp till målet om kontroll vart tredje år. Kontrollen är inte tillfredställande. Många aktiviteter pågår för att förbättra kontrollen av djurhälsopersonal.

4.5.6.2 Kontrollen omfattning och resultat

Kontrollen av användning av läkemedel och andra ämnen till djur görs på olika sätt. Det är länsstyrelserna som ansvarar för dessa kontroller. Kontroll av veterinärer säkerställer att förskrivning etc utförs på ett korrekt sätt. Inom ramen för kontroll av foder och livsmedel i primärproduktionen och vid kontroll av djurskydd kontrolleras på gårdsnivå att läkemedel används korrekt och att kraven på dokumentation är uppfyllda.

4.5.6.3 Måluppfyllelse

Målet har varit att länsstyrelserna ska kontrollera alla veterinärer med ett intervall på tre år. Detta har inte uppfyllts. Under 2009 har drygt 70 kontroller genomförts. Flera av dessa omfattar flera veterinärer. 14 länsstyrelser har gjort kontroll på plats, en länsstyrelse har endast gjort dokumentkontroll. 6 länsstyrelser har inte genomfört någon kontroll av veterinärer. Kontrollen av foder och livsmedel i primärproduktionen ska omfatta minst 1 % av dem som sökt gårdsstöd. Detta mål är uppfyllt 2009. För kontroll av läkemedel inom djurskyddskontrollen finns inget mål satt för 2009.

4.5.6.4 Efterlevanden hos veterinärer och andra som hanterar veterinära läkemedel

Generellt konstaterades få brister vid kontrollen. Tre länsstyrelser har påpekat brister i villkorad läkemedelsanvändning, två brister i läkemedelshandling och tre län har rapporterat brister i journalföring och rapportering. Vid övriga kontroller har brister i dokumentation på gården konstaterats.

4.5.6.5 Beslut om åtgärder mot veterinärer

Länsstyrelserna har inte tagit beslut om några förelägganden inom detta område.

4.5.6.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under 2009 har en ny lag med tillhörande förordning och föreskrifter arbetat fram. Den nya behörighetslagen⁴ ger Jordbruksverket rätt att utfärda föreskrifter om hur tillsyn ska utföras. Den innehåller också ett tydligt bemyndigande för tillsynen till länsstyrelserna. Jordbruksverket har under året arbetat med att ta fram metoder och strategier för att förbättra tillsynen av djurhälsopersonalen i landet. Detta redovisades till regeringen den 15 december 2009. Jordbruksverket har under året påbörjat arbetet med föreskrifter om offentlig kontroll av djurhälsopersonal och arbetet med skriftlig kontrollvägledning och verktyg för riskbaserad kontroll samt planering av utbildningsinsatser.

4.5.7 Importkontroll från tredje land

4.5.7.1 Kontrollens omfattning

Jordbruksverket ansvarar för importkontroll av animaliska produkter från tredje land och som inte är avsedda som livsmedel, samt för levande djur. Kontrollen utförs på fem gränskontrollstationer.

---

⁴ Lag (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård

Under 2009 gränskontrollerades 1 121 sändningar.

Kontroller genomförda på gränskontrollstationer år 2009

Gränskontrollstation	Typ	<i>Antal kontrollerade sändningar</i>
Arlanda	Djur	309
	Produkt	64
Göteborgs hamn	Produkt	167
Landvetter	Djur	9
	Produkt	7
Helsingborg	Produkt	37
Norrköping	Djur	528

4.5.7.2 Antal och typ av bristande efterlevnad

Av de kontrollerade sändningarna var det 45 stycken som inte godkändes för import. Orsak till detta var bland annat att införseltillstånd eller intyg saknades eller att smittskyddskraven inte var uppfyllda.

4.5.7.3 Beslut om åtgärder

Vid en sändning med levande djur beslutades det om avlivning. 11 sändningar med djur samt 9 sändningar av produkter avvisades. Två sändningar av produkter destruerades. 22 sändningar skickades till karantän.

4.5.7.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheten

Personal från gränskontrollstationer har deltagit i gränskontrollkonferensen som anordnades av Jordbruksverket i november 2009. Programmet innehöll bl a föreläsning om tullens gränskontrollarbete, kontroll av sällskapsdjur, djurskydd och transport vid gränskontrollarbete, den gemensamma kontrollplanen för gränskontrollpersonalen samt kontroll av vegetabiliska och animaliska produkter.

En gränskontrollveterinär har deltagit i utbildning i Southampton.

4.6 Kontroll av djurskydd

4.6.1 Sammanfattning

Under år 2009 har ett omfattande och tidskrävande arbete har pågått under året hos landets länsstyrelser för att bygga upp verksamheten för offentlig djurskyddskontroll som togs över från kommunerna 1 januari 2009. Detta har medfört att länsstyrelserna fått göra prioriteringar i sin kontrollverksamhet. Verksamheten har på de flesta styrelser i stor utsträckning inriktats på att hantera övertagande av pågående djurskyddsärenden från kommunerna och nytillkomna anmälningar om bristande efterlevnad av djurskyddet. Sammanställning av åtgärder efter funna brister vid kontroll visar att länsstyrelserna i stor utsträckning använt sig av djurskyddslagens befogenheter för att komma till rätta med brister i djurskyddet. En stor andel av länsstyrelserna har redovisat att den regelbundna normala kontrollverksamheten genomförts i begränsad omfattning eller inte alls.

4.6.2 Kontrollens omfattning och resultat

Djurskyddskontrollen omfattar de djur som omfattas av svensk djurskyddslagstiftning, det vill säga lantbruksdjur, sällskapsdjur, hästar, hägnat vilt, slaktdjur, djur i transporter, försöksdjur m. m.

Kontroll av djurskydd på slakterier utförs av de officiella veterinärerna som är anställda av Livsmedelsverket och av länsstyrelserna (delat ansvar).

Resultat från kontrollen av animalieproduktionens djur (Kommissionens beslut 778/2006/EG) och av kontroll av djurtransporter (Förordning (EG) nr 1/2005) rapporteras i särskild ordning till Kommissionen.

Antal tillfällen då respektive checklista har använts vid kontroll under 2009.

Checklista	
Nötkreatur	1 961
Gris	264
Får och get	691
Fjäderfä	219

Uppgiften är hämtad från Djurskyddskontrollregistret 7 juni 2010.

4.6.3. Kontrollobjekt och kontrollresurser

En exakt siffra på antal objekt med livsmedelsproducerande djur går för verksamhetsåret 2009 inte att fastställa. Ett IT-system som togs i bruk under våren 2009 möjliggör för kontrollmyndigheterna att under kommande verksamhetsår redovisa fördelningen och omfattningen av de kontrollobjekt som håller livsmedelsproducerande djur och andra typer av djurhållningar.

Antalet kända kontrollobjekt för år 2009 är 91 055 st. Föregående år uppgick antalet kända kontrollobjekt till 87 691 kontrollobjekt. Totalt har ca 12 700 kontroller genomförts under 2009. Föregående år genomfördes 23 018 kontroller på 16 545 kontrollobjekt.

Rapporteringen från länsstyrelserna visar att totalt användes 145 årsarbetskrafter (åa) för djurskyddsarbetet i Sverige. Enligt inrapporterade uppgifter för år 2008 avsattes 183 åa för den offentliga djurskyddskontrollen på lokal nivå i landet.

4.6.4 Måluppfyllelse

Ett omfattande och tidskrävande arbete har pågått under året hos landets länsstyrelser för att bygga upp verksamheten för offentlig djurskyddskontroll som togs över från kommunerna 1 januari 2009. Utveckling av nytt nationellt objektsregister, ärendehanteringssystem, beslutsmallar, ansvarsfördelning, rutiner m.m. har varit centrala delar i detta uppbyggnadsarbete. Länsstyrelsernas kontrollpersonal har även deltagit i ett flertal utbildningar och möten som anordnats av Jordbruksverket i syfte att de motiverades som grund för länsstyrelsernas övertagande av den offentliga djurskyddskontrollen ska få genomslag.

Enligt den sammanställning av inrapporterade uppgifter, rörande djurskyddskontrollen som Jordbruksverket gjort, visar att det totala antalet utförda kontroller minskat med ca 45 % i jämförelse med föregående år och att en stor andel av kontrollerna rört s. k. anmälningsärenden (misstanke om bristande efterlevnad). När det gäller andelen regelbundna kontroller har huvuddelen av landets länsstyrelser utfört dessa i mycket begränsad omfattning. Inom vissa kontrollområden har mycket ringa kontrollverksamhet utförts, t. ex. kontroller av djurskydd vid slakteri, djurtransporter och regelbunden kontroll av livsmedelsproducerande djur.

Sammanfattningsvis visar uppföljning att länsstyrelserna till följd av effekterna av överflyttningen och uppbyggnadsarbetet av djurskyddskontrollverksamheten bedrivit en kvantitativt begränsad kontrollverksamhet. Länsstyrelserna har under rådande förhållanden prioriterat anmälningsärenden, inklusive ingående ärendebalansen från

kommunerna, som i flera fall inneburit mycket tidskrävande myndighetsingripanden. Vidare visar rapporteringen att länsstyrelserna i stor utsträckning sätt använt sig av djurskyddslagens befogenheter för åtgärder och slutförande av djurskyddsärenden.

4.6.5 Ej normal kontrollverksamhet

En stor andel av länsstyrelserna har uppgivit att de inte har kunnat genomföra den regelbundna kontrollverksamheten med anledning av att arbetet med akuta djurskyddsärenden varit allt för omfattande.

4.6.6 Efterlevnaden hos djurhållare

En samlad analys av funna avvikelser kommer att göras under sommaren 2009 och i rapporteringen till kommissionen enligt beslut 778/2006/EG.

4.6.7 Beslut om åtgärder mot företagaren

Rapporteringen visar att av det totala antalet kontroller som utförts, ca 12 700 st så har djurskyddsbrister konstaterats vid ca 3 400, vilket motsvarar ca 27 % . Länsstyrelserna har tagit beslut om ca 1 100 beslut om föreläggande och förbud enligt 26 § djurskyddslagen Länsstyrelserna har meddelat 181 beslut om förbud att ha hand om djur (totalt 212 beslut under år 2008) och fastställt 629 beslut om omhändertagande (totalt 416 beslut under år 2008). Länsstyrelserna har lämnat in 128 st åtalsanmälningar under året, varav 39 av dessa rörde livsmedelsproducerande djur. Uppgifterna är något osäkra då samtliga funktioner för uppföljning av kontrollresultaten inte finns på plats.

4.6.8 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Informationskanaler

För vägledning i kontrollarbetet samt för informations- och erfarenhetsutbyte mellan Jordbruksverket och länsstyrelserna har en struktur med flera informationsvägar byggts upp. Som exempel på detta är en gemensam webbplats (Ladan), särskilda e-postadresser för verksamhetsspecifika och IT-relaterade frågor och svar samt bildandet av en kontaktgrupp med representanter från Jordbruksverket och länsstyrelserna för djurskydds-kontrollfrågor. Kontaktgruppen har regelbundna telefonmöten. Jordbruksverkets anordnade under hösten 2009 de årligen återkommande kontroll dagar för länsstyrelserna med särskild tyngdpunkt på länsstyrelsernas kontrollarbete på djurområdet.

IT-stöd för djurskyddskontrollen

Under 2009 har arbetet med att utveckla det administrativa stödet för djurskyddskontroller som Jordbruksverket byggt upp i samarbete med länsstyrelserna, fortsatt med justeringar och förbättringar av systemets funktionalitet. Arbetet har även omfattat en process för uppbyggnad och införande av djurförbudsärenden i det nationella djurskyddskontrollregistret.

Utbildning djurskyddskontroll

Under 2009 har Jordbruksverket anordnat utbildningar för personal som utför djurskyddskontroll. Utbildningarna har i huvudsak omfattat kontrollhantering i djurskyddskontrollregister, utbildning i det nya ärendehanteringssystemet (utbildningen anordnad av länsstyrelsen) och dess koppling till övrigt IT-stöd och användning av kontrollhjälpmedel (checklistor och vägledning).

Djurskyddsdeklaration

Med anledning av de brister i grishållningen som uppmärksammades i media i november 2009 införs krav på djurskyddsdeklaration under 2010. Djurskyddsdeklarationen för grisbesättningar kommer krävas i samband med förskrivning av läkemedel, så kallad villkorad läkemedelsanvändning. Konceptet kommer på sikt att kunna användas vid förskrivning av läkemedel för andra djurslag än gris. Verket har arbetat fram ett utkast till checklista med vägledning till djurskyddsdeklarationen och kommer under våren 2010 genomföra omfattande utbildningar för förskrivande veterinärer och länsstyrelsen.

Villkorad läkemedelsanvändning bör enbart vara aktuellt i besättningar där djurhållning bedrivs på ett sätt som främjar djurhälsa vilket bland annat innebär att djuren ska hållas på ett sätt som är förenligt med djurskyddslagen. Ett gott djurskydd är en förutsättning för att uppnå en sådan djurhälsostatus i besättningen att villkorad läkemedelsanvändning är användbart som behandlingsmetod. Djurskyddsdeklarationen ska ses som ett stöd i detta arbete och inte som en offentlig kontroll.

Djurskyddsdeklarationen ska bland annat användas för länsstyrelsernas riskklassificering av grisbesättningar. Den kommer även att utgöra ett viktigt underlag för tillsynen över den veterinära verksamheten inom länet.

4.6.9 Djurskyddskontroll vid slakterier

4.6.9.1 Kontrollens omfattning

Den regionala kontrollmyndigheten och de officiella veterinärerna har delat ansvar för kontroll av djurskyddet på slakterierna. Rapportering till Kommissionen görs i särskild ordning. Vad kontrollen ska omfatta anges

dels i föreskrifter för den offentliga djurskyddskontrollen, Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd för offentlig djurskyddskontroll och dels i förordning nr 854/2004. Varje slakteri har placerats in i en kategori utifrån storlek och en kontrolltid för respektive slakteri har beslutats.

Verksamhetsåret 2007 delades slakterierna in i 3

grupper utifrån kontrolltider/avgiftssättning för djurskydd, dvs. 140, 70 resp. 12 timmar per år. Verksamhetsåret 2009 (även åren 2007 och 2008) har de tidigare "12-timmarsslakterierna" delats in i 3 grupper, vilket innebär att 5 grupper enligt följande; 140, 70, 12, 4 resp. 2 timmar kontrolltid per år.

4.6.9.2 Måluppfyllelse

Antal kontroller av djurskydd som genomförts av officiella veterinärer på slakteri år 2009

Antal per slakteri	Storskaliga slakterier	Småskaliga slakterier	Fjäderföslakterier	Ren - slakterier
Antal anläggningar	16 st	41 st (varav 1 nedlagd)	22 st (varav 1 vilande och 2 bedrev ej verksamhet)	13 st (varav en endast vilthantering ej ren)
Antal planerade inspektioner	626 st	81st	244 st	27 st
Antal utförda inspektioner	623 st	57 st	359 st	18 st

4.6.9.3 Efterlevnad hos företag och beslut om åtgärder

Antalet planerade inspektioner var 978 st och antalet utförda inspektioner (omfattar både planerade och ad hoc inspektioner) var 1057 st. Under året har 211 st ärenden rörande primärproducenter eller transportörer överlämnats till kontrollmyndigheten (länsstyrelsen från och med 1 januari 2009). Antalet ärenden med slakteriansvar som överlämnats till den kontrollmyndigheten för vidare handläggning var 65 st.

Besiktningstveterinärerna vid slakterierna har tagit 4 beslut enligt 32 a § djurskyddsförordningen (1988:539) som innebär att om ett djur utsätts eller kan antas utsättas för onödigt lidande på ett slakteri, så ska den officiella veterinären förbjuda slakt, besluta om omedelbar avlivning av djuret eller vidta andra åtgärder som krävs ur djurskyddssynpunkt. Antalet åtalsanmälningar var 1 st. Dessa uppgifter rapporteras till Kommissionen i särskild ordning.

4.6.9.4 Kontrollprojekt om djurskydd vid slakt

Under 2009 har Livsmedelsverket genomfört ett kontrollprojekt om djurskydd vid slakt. Nedan lämnas en kortfattad beskrivning av detta projekt.

Djurskyddslagstiftningen syftar bland annat till att slakterier ska upprätthålla ett gott djurskydd i alla led av den dagliga hanteringen av djur, från djurens ankomst till slakteriet fram till och med bedövning och avlivning. Livsmedelsverkets officiella veterinärer genomför regelbundet kontroller av om djurskyddslagstiftningen följs vid slakt. De bedömningar som veterinärerna ställs inför är ibland svåra och vilar i huvudsak på den egna kunskapen om djurskydd och den erfarenhet och de referensramar som man förvärvat i sitt yrke. Bakgrunden till genomförandet av projektet var ett behov av gemensamma referenser och riktvärden för att underlätta och förbättra utvärdering av djurskyddet vid slakteriföretag.

Kontrollprojektet om djurskydd genomfördes under 2009 och syftade till att kartlägga parametrar med stark koppling till djurskydd vid slakt vid 23 svenska slakterier. Avsikten var att ge en översiktlig bild av djurskyddet vid Sveriges slakterier samt att beskriva hur parametrar med koppling till djurskydd varierar. Studien syfte var att ge ett underlag för värdering och hantering av risker inom djurskydd genom att beskriva:

- förekomsten av oönskade djurbeteenden i kritiska led i djurhanteringen,
- förekomsten av oönskade beteenden hos slakteripersonal i kritiska led i djurhanteringen,
- förekomsten av sjukdomstillstånd med stark koppling till oönskade djurbeteenden eller till brister i djurhanteringen,
- tider som är kritiska för om djur skadas eller blir utsatta för lidande, samt beläggningsgraden av djur i kritiska led i djurhanteringen

4.7 Kontroll av växtskydd (fytosanitära området)

4.7.1 Sammanfattning

Under 2009 har Jordbruksverkets kontrollinsatser ökat något såväl vad gäller importkontroller som kontroller av virkesföretag. Tillströmningen av företag som önskar bli officiellt registrerade och godkända för att märka sin produktion av träemballage enligt ISPM 15, International Standard for Phytosanitary Measures nr 15, har avtagit jämfört med föregående år.

Till följd av förekomst av tallvedsnematoder i träemballage i sändningar från Portugal har Jordbruksverket fortsatt med extra kontrollinsatser under 2009. Tallvedsnematoder påvisades under året i fyra sändningar, tre sändningar från Portugal och en från Spanien.

I importkontrollen har fortsatt påträffats importförbjudna insekter i framför allt basilika från Thailand. Genom kontrollen av efterlevnaden av växtpass-reglerna har konstateras brister hos återförsäljare av plantskoleväxter men också omfattande brister i utformningen av växtpass på växtmaterial från andra EU-länder.

Bland virkesföretag som getts tillstånd att märka sina produkter enligt Jordbruksverkets föreskrifter påvisades brister i dokumentationen av att föreskrivna krav är uppfyllda och bland tillverkare av träemballage finns brister i den dokumentation som behövs för att kunna styrka att det använda virket uppfyller kraven för märkning enligt ISPM 15. Jordbruksverket fortsätter att utveckla checklistor och manualer för olika kontrolltyper, inklusive tydligare anvisningar om åtgärder vid olika former av avvikelser.

4.7.2 Kontroll av växtskadegörare - generellt

Denna rapport omfattar kontroll enligt

- kontroll enligt rådets direktiv 2000/29/EG⁵ (som i huvudsak är införlivat genom Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1995:94) om skyddsåtgärder mot spridning av växtskadegörare) och
- kontroll enligt Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballage m.m.

Resultat från inventeringar för att verifiera de svenska skyddade zonerna samt andra uppgifter som Sverige har att genomföra enligt EU:s rättsakter på det fytosanitära området, rapporteras till Kommissionen i särskild ordning enligt vad som anges i respektive rättsakt.

Planerade kontroller inom det fytosanitära området utförs av Jordbruksverkets tillsynsenhet. Denna enhet har tre regionala kontor från vilka kontrollarbetet utförs.

4.7.2.1 Definitioner och begrepp - generellt

Med *fytoсанitär verksamhet* avses här officiella åtgärder i syfte att förhindra spridning av allvarliga växtskadegörare samt bekämpa dessa i den händelse de skulle påträffas.

---

⁵ rådets direktiv 2000/29/EG av den 8 maj 2000 om skyddsåtgärder mot att skadegörare på växter eller växtprodukter förs in till gemenskapen och mot att de sprids inom gemenskapen

Med *växtskadegörare* avses enligt växtskyddslagen (1972:318), art, stam eller biotyp av växt, djur eller patogen som är skadlig för växt, växtodling eller växtprodukt.

Med *allvarlig växtskadegörare* avses en skadegörare av potentiell ekonomisk betydelse för det hotade geografiska området, som ännu inte finns där eller som finns i området men inte är allmänt spridd och som ska bekämpas med stöd av lagstiftning (quarantine pest enligt Internationella växtskyddskonventionen, IPPC).

4.7.3 Importkontrollens omfattning

Enligt direktiv 2000/29/EG ska importerade sändningar som innehåller växter eller växtprodukter som omfattas av detta regelverk, kontrolleras och godkännas innan import medges.

Under 2009 importerades ca 10 180 sändningar över svensk gräns. Dessa fördelades enligt följande:

Produkt	Antal sundhetscertifikat/sändningar			
	2009	2008	2007	2006
Blomsterlök	18	13	9	24
Plantskoleväxter	20	25	22	33
Krukväxter	29	56	97	320
Småplantor/sticklingar	193	349	343	71
Snittblommor*	5 673	5 330	1 948	2 070
Frukt och grönsaker**	3 358	3 748	3 735	3 778
Fröer = Utsäde	23	20	40	66
Virke	645	587	962	893
Övrigt, t ex akvarieväxter	201	205	235	207
Totalt	10 180	10 333	7 391	7 464

* Från och med 2008 redovisas antal sundhetscertifikat, tidigare år antal importanmälningar

** huvudsakligen Citrus

Ca 5 årsarbetskrafter har använts för importkontroll under 2009. Detta innebär en ökning med ca 30 % jämfört med 2007.

Samtliga sändningar som åtföljs av sundhetscertifikat ska genomgå dokumentkontroll, identitetskontroll och fysisk kontroll.

Reducerad inspektionsfrekvens dvs endast kontroll av det medföljande sundhetscertifikatet, medges endast för sändningar av sådana produkter som omfattas av Kommissionens förordning (EG)1756/2004. Resultat av denna kontroll rapporteras i särskild ordning.

4.7.3.1 Efterlevnaden hos företag och produkter

47 sändningar har avvisats under 2009 på grund av förekomst av karantäns-skadegörare (insekter). 32 av dessa gällde förekomst insekter i basilika och bladselleri från Thailand, i första hand till följd av förekomst av minerarflugor.

För 11 sändningar har själva emballaget avvisats på grund av att de inte varit märkta enligt ISPM 15.

Dominerande problem under 2009 har varit

- förekomst av minerarflugor (*Liriomyza* sp.) på basilika och bladselleri från Thailand
- förekomst av bomullsmjöllus, *Bemisia tabaci* på sticklingar av julstjärnor, *Euphorbia pulcherrima*, från Kenya och Etiopien
- brist eller frånvaro av märkning på träemballage

I en jämförelse med resultaten 2008 kan konstateras att antalet påträffade fall av bomullsmjöllus, *Bemisia tabaci*, var något färre medan problemen med förekomsten av minerarflugor i import av basilika och andra bladgrönsaker från Thailand fortsätter i liknande omfattning som tidigare år.

Antal avvisade sändningar av växter och växtprodukter 2009

Orsak	Antal
Förekomst av Minerarfluga	27
Förekomst av Bemisia tabaci	10
Förekomst av Thrips palmi	4
Frånvaro av märkning på träemballage	8
Frånvaro av eller brister i sundhetscertifikatet	5
Förekomst av andra införselbjudna insekter	5
Summa	59

4.7.3.2 Beslut om åtgärder mot företagaren

De sändningar eller produkter som avvisats på grund av förekomst av karantänskadegörare eller att det saknas på sundhetscertifikatet har förstörts genom förbränning. Det träemballage som avvisats på grund av brister i märkning har också förstörts genom förbränning och godset har packats om på nytt i godkänt emballage. Kostnaden för förstöring och eventuell ompackning debiteras den som äger sändningen.

4.7.3.3 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under året färdigstälde tullen ett nytt internt dokument (TIM 2009:17) som tagits fram i samarbete med Jordbruksverket och som bland annat klargör att de sändningar som ska växtskyddskontrolleras måste vara kvar under tullens uppsikt tills kontrollen genomförs. Under 2009 har också tidigare problem med tillträde till Göteborgs hamn fått en lösning, vilket gör det möjligt att framöver utföra importkontroller av reglerade växter och växtprodukter enligt de krav som läggs fast i direktiv 2000/29/EG.

4.7.4 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

4.7.4.1 Definitioner och begrepp

Med *växtpass* avses en officiell märkning som visar att föreskrivna sundhetskrav, vid förflyttning av växter inom EU, är uppfyllda.

4.7.4.2 Kontrollens omfattning

Jordbruksverket registrerar enligt SJVFS 1995:94 dels företag som har tillstånd att utfärda växtpass (ca 115 plantskolor och producenter av förökningsmaterial i växthus) och dels företag som saluför växter som ska vara försedda med växtpass (ca 480 Garden Centers.)

Vilka växtslag som omfattas av kravet på växtpass för förflyttning inom EU framgår också av dessa föreskrifter.

Kontrollen utförs samordnat med inventeringar av förekomst av skadegörare av olika slag och tillsyn av efterlevnaden av kraven i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:79) om trädgårdsväxters sundhet m.m.⁶. Antal årsarbetskrafter för kontroll av efterlevnaden av växtpasskrav och frihet från växtskadegörare är ca 1 åa. Antalet berörda företag har varit relativt oförändrat under senare år liksom insatta kontrollresurser.

---

⁶Införlivning av rådets direktiv 98/56/EG av den 20 juli 1998 om saluföring av förökningsmaterial av prydnadsväxter, rådets direktiv 92/33/EEG om saluföring av annat föröknings- och plantmaterial än utsäde och rådets direktiv 92/34/EEG av den 28 april 1992 om saluföring av fruktplantsförökningsmaterial och fruktplantor avsedda för fruktproduktion

4.7.4.3 Måluppfyllelse

Företag som har tillstånd att utfärda växtpass ska enligt direktiv 2000/29/EG kontrolleras minst en gång per år. Under 2009 kontrollerades 94 % av dessa företag, jämfört med 81 % året innan.

Företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass kontrolleras endast genom stickprov. Målsättningen är att kontrollera ca 20 % av dessa företag, dvs. ca 90 företag per år. Under 2009 utfördes 155 sådana kontroller, dvs. något mer än 30 %.

4.7.4.4 Efterlevnaden hos företag och produkter

Av de företag som godkänts för att utfärda växtpass är 35 plantskolor för produktion av skogsplantor. Samtliga dessa har kontrollerats och godkänts utan konstaterade avvikelser. Av plantskolorna med trädgårdsinriktning, 85 stycken, kontrollerades 82 (96 %) st under 2009.

Under 2009 kontrollerades trädgårdsväxter som ska vara försedda med växtpass i alla butikskedjor. Vid c.a 90 % av kontrollerna konstaterades avvikelser i användningen av växtpass.

Samtliga 20 företag med produktion av förökningsmaterial av prydnadsväxter eller grönsaksplantor i växthus har kontrollerats. Förekomst av bomullsmjöllus, *Bemisia tabaci*, konstaterades i ett av företagen vid 2 tillfällen under året. Samtliga dessa fall har följts upp genom efterkontroller.

4.7.4.5 Beslut om åtgärder mot företagaren

Vid påvisad förekomst av bomullsmjöllus, beslutas att bekämpning ska utföras innan leverans av plantmaterialet till annan odlare.

Vid frånvaro av växtpass vid kontrolltillfället ges företaget möjlighet att efterhand visa det efterfrågade växtpasset genom att skicka en kopia eller faxa in det till Jordbruksverket.

4.7.4.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under 2010 planeras en viss ökning av kontrollfrekvensen av företag som saluför växter som ska vara försedda med växtpass. Checklistor för kontroll av plantskolor och förökningsmaterial i växthus har reviderats. Under 2009 har Jordbruksverket introducerat en ny webbplats, inklusive tydligare information om vilka växtslag som omfattas av kraven på växtpass.

4.7.5 Kontroll av företag som getts tillstånd att märka sågade trävaror (sågverk värmebehandlingsföretag och tillverkare av träemballage)

4.7.5.1 Definitioner och begrepp

ISPM 15, International Standard for Phytosanitary Measures nr 15. Standard antagen under den internationella växtskyddskonventionen, IPPC, avseende behandling och märkning av sundhetsmässigt säkert träemballage för internationell handel.

”KD 56°C/30”- värmebehandling i samband med torkning (KD – kiln drying).

Sågverk som i sina torkanläggningar utför torkning på sådant sätt att de kan garantera att virkets kärna uppnår minst 56 °C i minst 30 minuter och att det färdigbehandlade virket har en medelfuktkvot på högst 20 %.

HT -värmebehandling utan torkning (HT= heat treatment). Anläggning som garanterar att virket upphettas till minst 56°C i minst 30 minuter i virkets kärna utan speciella krav på fuktkvoten i det färdigbehandlade virket.

Den officiella märkningen ska förutom själva märket innehålla företagets officiella registreringsnummer hos Jordbruksverket. Trä som behandlas och märks enligt ovan ska anses vara fritt från insekter och nematoder.

4.7.5.2 Kontrollens omfattning

Tillstånd för märkning och kontroll av efterlevnad av fastlagda krav baseras på Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballage m.m. Ca 5 åa användes under 2009 för denna verksamhet, vilket är en ökning sedan föregående år.

Cirka 200 sågverk är registrerade och godkända för att märka sina sågade trävaror (virke) med ”KD 56°C/30”. Dessutom är ca 20 andra typer av anläggningar med kapacitet för värmebehandling av virke och virkesprodukter registrerade och godkända för märkning med ”HT”.

Företag som tillverkar träemballage ska vara registrerade och godkända för att få märka detta enligt standarden ISPM15. Genom att även Norge nu infört krav på att träemballage som medföljer sändningar till landet ska uppfylla standardens krav, har antalet registrerade och godkända företag ökat starkt under senare år. Ca 670 företag är nu anslutna, varav ca 60 även har verksamhet inriktad på värmestorkning eller värmebehandling av virke.

4.7.5.3 Måluppfyllelse

Företag som har tillstånd att märka sågade trävaror enligt SJVFS 2004:53 ska kontrolleras minst en gång per år. Under 2009 kontrollerades i stort sett samtliga registrerade företag.

4.7.5.4 Efterlevnaden hos företag och produkter

I kontrollerna av företag som är godkända att använda märkningen ”KD 56°C/30” (värmebehandling i samband med torkning) respektive ”HT”(värmebehandling utan torkning) konstaterades i 80 fall olika former av brister i efterlevnaden av kraven i föreskriften. Den vanligast förekommande anledningen till anmärkning var olika former av brister i dokumentationen av att föreskrivna krav på temperatur och fuktkvot, har uppnåtts. Felaktig användning av märkningen har också konstaterats.

Bland tillverkare av träemballage konstaterades brister vid 150 tillfällen. Den dominerande anledningen har varit bristande dokumentation av att det använda virket uppfyller kraven för märkning med ISPM 15, dvs. brister i spårbarhet. Därutöver har felaktig märkning av träemballaget konstaterats.

4.7.5.5 Beslut om åtgärder mot företagaren

Under 2009 undekändes 80 företag i kategorin sågverk och ca 150 tillverkare av träemballage.

Uppföljning görs genom extra kontrollbesök som bekostas av företaget eller genom att företaget getts möjlighet att via fax eller brev komma in med kompletterande information.

4.7.5.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Checklistor för kontroll av sågverk, värmebehandlingsföretag och tillverkare av träemballage har reviderats. Dessa checklistor innehåller också tydligare anvisningar om åtgärder vid olika former av avvikelser. Under 2009 har ett nytt system introducerats för hur sågverkskontroller ska utföras och utbildning för inspektörer som arbetar med sågverkskontroller har genomförts.

4.7.6 Ej planerad kontroller

Tallvedsnematoder

Som första land inom EU påvisade Sverige sommaren 2008 i den slumpmässiga kontrollen förekomst av tallvedsnematoder i träemballage som medföljde sändningar från Portugal. Under 2009 har extra resurser använts för kontroll och provtagning av sändningar med träemballage från i

första hand Portugal men även från andra EU-länder. Tallvedsnematoder har påvisats i 3 sändningar från Portugal och i 1 sändning från Spanien. I två av sändningarna (en från Portugal och den från Spanien) var emballaget omärkt, av de två andra sändningarna från Portugal var en korrekt märkt och en felmärkt.

Pepinomosaikvirus

Virussjukdomen pepinomosaikvirus har under året konstaterats i sju tomatodlingar, samtliga hade baserat sina odlingar på plantmaterial från en plantproducent i Danmark. Tidigare år har endast ett utbrott 2001 konstaterats.

Anoplophora glabripennis

Till följd av tips från allmänheten fick Jordbruksverket kännedom om misstänkt förekomst av den kinesiska långhorningen, *Anoplophora glabripennis*. Ett exemplar av insekten hade observerats i anslutning till ett lager för försäljning av sten som tidigare under året importerats från Kina. I de efterföljande kontrollerna av kvarvarande träemballage hittades tre utgångshål för insekten och två exemplar av insekten kunde fångas in. Allt kvarvarande träemballage blev destruerat genom förbränning.

Under 2009 uppskattas ca 2 åa ha använts för ovan beskrivna icke planerade kontroller, vilket är jämförbart med resursbehovet under 2008 men betydligt mer än de 0,5 åa som användes under 2007.

4.8 Kontroll av ekologisk produktion och ekologiska livsmedel som utförs av kontrollorgan

4.8.1 Förkortningar

Swedac: Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll.

4.8.2 Kontrollens omfattning

Under 2009 har 4 ackrediterade certifieringsorgan utfört kontroll (certifiering) av ekologisk produktion enligt Rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91.

Swedacs granskning vid ackreditering består av minst en årlig kontorsrevision av det ackrediterade certifieringsorganet för att granska att alla rutiner finns på plats och granskning av rapporter från utförda kontroller.

Under 2009 har en kontorsrevision på vardera ackrediterat certifieringsorgan genomförts.

Swedac deltar också vid ett antal kontroller i fält. Vid dessa fältrevisioner följer Swedacs personal med för att granska hur de ackrediterade certifieringsorganen utför sina kontroller, d.v.s. att kontrollorganen verkligen granskar att kraven i Rådets förordning (EG) nr 834/2007 följs och att kompetens finns. Under 2009 har områdena beredning och import granskats på de 4 ackrediterade certifieringsorganen.

4.8.3 Måluppfyllnad för revisionen

Swedac har en plan för att i fält revidera samtliga delar av förordningen i under en 4-års period. Denna plan har i princip följts.

Vid Swedacs granskning av de ackrediterade certifieringsorganen har inga avvikelser gentemot Rådets förordning (EG) nr 834/2007 noterats.

Enligt artikel 15, Rådets förordning (EG) nr 834/2007 ska medlemsstaterna, före 1 juli varje år, underrätta kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att genomföra vad som föreskrivits i förordningen.

4.8.4 Kontrollresultat

Följande sammanställning gäller kontroll av både ekologisk produktion och ekologiska livsmedel, dvs. inom både Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets ansvarsområden.

Antal registrerade aktörer var totalt 5528, uppdelat på följande aktörer: 4620 primärproducenter, 663 förädlare, 204 importörer, 28 exportörer, 12 primärproducent/förädlare och 1 förädlare/importör.

Av tabellen nedan framgår antalet revisioner som genomförts av samtliga fyra kontrollorgan under 2009.

Aktörer	Anmälda revisioner	Oanmälda revisioner	Extrabesök
Primärproducent	6162	307	
Förädlare inkl importör	673	6	
Lagring	9		
Förmedling	2		
Summa	6846	313	138

Det var endast ett kontrollorgan som tog prover för analys (3 stycken) med anledning av misstanke om kemisk kontaminering.

Det totala antalet avvikelser var 3348, varav 6 avvikelser gick vidare till de centrala behöriga myndigheterna. De behöriga myndigheterna konstaterade bristande efterlevnad för fyra aktörer och vidtog åtgärder (föreläggande) för dessa. Det gällde i tre fall att avlägsna den ekologiska märkningen och i ett fall att göra en informationsinsats.

4.9 Generalläkaren

4.9.1. Kontrollens omfattning och resultat

Generalläkaren har bedrivit kontroller vid Försvarmaktens livsmedels- och dricksvattenanläggningar samt verksamheter med djurhållning enligt fastställd kontrollplan för 2009. Kontrollplanen har omfattat kontroller såväl nationellt som internationellt. Kontroller har genomförts både som enstaka inspektioner men framförallt som förannmälda revisioner. Särskild riktad kontroll har gjorts avseende transporter av djur och på livsmedelsanläggningar har anpassning av system för egenkontroll till verksamheten särskilt beaktats och att en riskanalys har gjorts av verksamheten.

Generalläkaren har genomfört 10 större revisioner där hela ansvarsområdet inom miljö- och hälsoskydds-, hälso- och sjukvårds- samt livsmedels- och djurskyddsområdet täckts in. Vid dessa gemensamma revisioner som omfattar hela Generalläkarens ansvarsområde har verksamhetsutövarens system för egenkontroll, förutsättningar för god livsmedelshygien och djurhantering granskats. Utöver dessa gemensamma revisioner har 29 kontrollbesök gjorts inom livsmedels- och djurskyddsområdet. Varje kontrollbesök eller revision har omfattat flera anläggningar (tillagningskök, serveringar, hundhållning etc.). En trend inom Försvarmakten har varit att fler verksamheter lagts ut på entreprenad vilket därmed ökat behovet av livsmedelskontroller.

Livsmedelsobjekt har utgjorts av:

leveranskök
tillagningskök
mindre serveringar
dricksvattenanläggningar
fartyg/båtar

Djurskyddskontrollen har omfattat lantbruksdjur (hästar), sällskapsdjur, (hundar), hägnat vilt, djur i transporter, försöksdjur (grisar), (hägnat viltanläggning upphörde under 2009)

Uppföljning av påvisade brister har skett antingen genom anmodan om skriftlig redogörelse på vidtagna åtgärder alternativt genom uppföljande kontroll av verksamheten.

Normal bemanning för kontrollerna är 2 veterinärtjänster. Första halvåret 2009 har endast en tjänst varit bemannad. Eftersom Generalläkaren bedriver kontroller i hela landet samt utomlands utgör stor del av arbetstiden av resor.

4.9.2 Måluppfyllelse

Kontroller vid livsmedels- och djurskyddsverksamheter, utöver de gemensamma större revisionerna under 2009, har varit fler än vad som ursprungligen faststälts i planen. Den kontrollplan som ligger till grund för antalet kontroller på livsmedelsanläggningar grundas på de personalresurser som finns att förfoga över. Verksamheterna riskklassificeras och utifrån befintliga personalresurser bedöms frekvensen kontroller för olika anläggningar. Även tidigare erfarenheter av de olika verksamheterna utgör grund för frekvensen kontroller. Livsmedelsverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsanläggningar utgör i vissa delar grund för beräkning av kontrollfrekvens och tidsåtgång men kan inte följas då personalresurser saknas. Strävan har varit att besöka varje livsmedelsobjekt minst en gång inom en treårsperiod samt djurhållning vartannat år. Eftersom verksamhetsutövaren i flertalet fall är densamma anses risken lägre avseende brister i redlighet, utbildning etc. då en viss kontinuitet finns. Generalläkaren har påtalat de resursbrister som finns och yrkat på ytterligare en veterinärtjänst, utöver de två som finns idag, för att kunna följa de riktlinjer för kontrolltid som finns utanför försvarsmakten.

4.9.3 Efterlevnaden hos företag och/eller produkter

Inga beslut om föreläggande har gjorts under 2009.

Kontroller av djurskydd, livsmedels och dricksvatten har genomförts enligt plan. Inga fall av bristande efterlevnad har medfört särskilda beslut hos GL.

4.10 Tullverket

Endast vissa typer av livsmedel får enligt gällande EG-lagstiftning föras in för personligt bruk utan att ha passerat veterinär gränskontroll, och flera typer av livsmedel får endast föras in i begränsad mängd. För 2009 har Tullverket upptäckt 13 illegala sändningar i personligt bagage omfattande

112 kilo kött eller köttprodukter samt 1 kilo mjölk eller mjölkprodukter. I post och paketflödet har en försändelse påträffats innehållande 1,3 kilo kött. Beslaget i post flödet påträffades i samband med en riktad kontrolloperation avseende animaliska produkter från tredje land som genomfördes under en vecka senhösten 2009 vid Arlanda och Toftanäs postterminaler. Uppgifterna har lämnats till Jordbruksverket i enlighet med regleringsbrevet för 2009 samt EU förordning 206/2009 som ersatt EU förordning 745/2004.

Livsmedel från tredje land som omfattas av krav på importkontroll släpps inte för fri omsättning av Tullverket förrän Livsmedelsverket meddelat att det är OK. Om en importör eller speditör missat / underlåtit att föränmäla en sändning till gränskontroll, ska den sändningen därmed fastna i tullfiltret. Under .2009 upptäckte Tullverket två sändningar med livsmedel som inte föränmälts till Livsmedelsverket och som frigjorts för fri omsättning. Sändningarna fick återgå till gränskontrollstationen för vidare hantering.

5. Revisioner

5.1 Inledning

Beskrivning av systemet för intern och extern revision finns i kapitel 7 i nationella kontrollplanen. Resultatet av revision av offentlig kontroll enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr 882/2004 beskrivs nedan. Det gäller revision på central, regional och lokal nivå inom olika kontrollområden. Revision av kontrollorgan som kontrollerar ekologisk produktion och ekologiska livsmedel presenteras i avsnitt 5.6 i denna rapport.

En särskild gemensam aktivitet om en för behöriga myndigheter gemensam syn på revisionssystem av kontrollverksamheten pågår enligt kontrollplanen, se kapitel 8.3.2 i planen och avsnitt 2.1 i denna rapport.

Livsmedelsverket har genomfört en analys om behörighet finns när det gäller Livsmedelsverkets revision av länsstyrelserna, respektive länsstyrelsernas revision av de lokala kontrollmyndigheterna. Analysen visade att det är inte entydigt att sådan behörighet finns och därför har frågan lämnats till regeringen.

Jordbruksverket har gjort motsvarande genomgång av de bemyndiganden som Jordbruksverket har för kontroll och revision och kommit till slutsatsen att verket endast har bemyndigande att genomföra revision enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr 882/2004 (kontrollförordningen) för den verksamhet som genomförs av Jordbruksverket.

5.2 Livsmedelskontrollen

5.2.1 Livsmedelsverket

FVO har framfört kritik mot omfattningen av revisionerna. Livsmedelsverket har därför tagit fram en femårsplan med antal revisioner. Planen beskriver hur, inom en femårsperiod, olika områden inom Livsmedelsverkets område i livsmedelskedjan täcks av revisionssystemet.

5.2.1.1 Internrevision vid Tillsynsavdelningen

Livsmedelsverkets internrevisionssystem ingår som en del i Sveriges revision av myndigheter. I Livsmedelsverkets instruktion för internrevision finns en specifik del om revision av livsmedelskontrollen.

De 10 planerade revisionerna genomfördes under 2009 enligt Livsmedelsverkets instruktion Intern revision av Livsmedelsverkets verksamhet. Ett frågeformulär för de olika delrevisionerna (revisionsstig) togs också fram. De enheter som granskades under 2009 var enheten för köttillsyn (sju delrevisioner vid tamboskapsslakterier och en delrevision avseende godkännandeprocessen), enheten för internationell handel och enheten för inspektion.

Tre huvudfrågor skulle besvaras av revisionen;

1. Finns en planerad verksamhet (planer, instruktioner, vägledningar m.m.),
2. Följs planen i verkligheten?
3. När kontrollen upp till målen i förordning 882/2004?

Intrycket av internrevisionen är att medarbetarna har ett stort engagemang och stor vilja att vidareutveckla verksamheten. I den granskade delen har Tillsynsavdelningen en systematisk verksamhet med styrande dokument. Kommunikationen inom enheterna och avdelningen resulterar inte alltid i att all personal vet vad och hur arbetsuppgifterna ska och bör utföras. Trots detta har endast smärre avvikelser från styrande dokument konstaterats. Den granskade verksamheten bedöms uppfylla målen i förordningarna (EG) 882/2004 och 854/2004. Relevanta åtgärder har i stor utsträckning vidtagits och kommer att vidtas under 2010.

5.2.2 Kommunrevisioner

Länsstyrelsernas återrapportering

Enligt regleringsbrev för länsstyrelserna skall de till Livsmedelsverket redovisa:

- en bedömning av utvecklingen av livsmedelskontrollen i länet jämfört med föregående år samt på vilket sätt länsstyrelserna har bidragit till denna
- en bedömning av om kommunernas kontrollplaner uppfyller de krav som ställs på kontrollen
- antalet fortbildningstillfällen för livsmedelsinspektörer som länsstyrelsen medverkat i och antalet deltagare i utbildningarna.

Tre länsstyrelser har inte lämnat någon redovisning.

Hälften av länsstyrelserna har redovisat en bedömning av livsmedelskontrollen jämfört med tidigare år. Av dessa bedömningar

innebär drygt hälften att man sett någon form av positiv utveckling, medan resterande bedömningar är att ingen förändring skett mot tidigare år.

Exempel på positiv utveckling är åtgärder för att erhålla en mer enhetlig kontroll och ökat samarbete över kommungränserna.

Länsstyrelsernas bidrag till utveckling av livsmedelskontrollen har enligt återrapporteringen först och främst varit genom revision av lokal livsmedelskontroll och i samband med länsträffar som oftast sker 2 gånger per år i respektive län, i vissa fall oftare. Länsveterinärernas roll vad gäller PIK (**p**rojekt**i**nriktad **k**ontroll) anses också vara ett bra verktyg i utvecklingsarbetet. Några länsstyrelser säger sig ha bidragit väldigt lite eller inte alls och det har sin grund i resursbrist.

Drygt hälften av länsstyrelserna har redovisat en samlad bedömning av kommunernas kontrollplaner. Då genomgång och bedömning av kontrollplaner främst genomförs i samband med kommunrevisioner omfattar bedömningen främst kontrollplanerna för de kommuner som reviderats under året. Av redovisningarna framgår att de granskade kontrollplanernas kvalitet varierar mycket och att det är vanligt att de har brister i någon del.

Flertalet av de länsstyrelser som valt att inte bedöma/kommentera kommunernas kontrollplaner gör så med hänvisning till otillräckligt underlag (inga eller få kommunrevisioner genomförda under året) eller med hänvisning till den begreppsförvirring som rått kring det som benämns kontrollplan i länsstyrelsernas regleringsbrev.

Samtliga länsstyrelser har genomfört och/eller deltagit vid länsträffar där övervägande delen av de lokala inspektörerna deltagit.

Tre länsstyrelser redovisar utbildningar som utförts i deras regi. Studiebesök respektive studieresor för lokala inspektörer har anordnats av tre länsstyrelser.

Revision av lokal livsmedelskontroll (kommunerna)

Länsstyrelserna har fr.o.m. 2007 genomfört revisioner av den lokala livsmedelskontrollen i landet, s.k. kommunrevisioner. Under 2009 utförde 16 länsstyrelser sammantaget 54 revisioner av lokala kontrollmyndigheter. Antalet revisioner har ökat betydligt jämfört med tidigare år, och motsvarar nu en revisionsperiod om 5 år. I praktiken har dock vissa länsstyrelser en revisionsperiod om 3 år och andra en betydligt längre period. Detta innebär att det med nuvarande revisionsplaner inte är troligt att samtliga lokala kontrollmyndigheter kommer att revideras inom en femårsperiod. Vid urval och prioritering av vilka myndigheter som reviderades under året anger flertalet av de länsstyrelser som genomfört revisioner att de utgått från

Livsmedelsverkets underlag för prioritering och egen kunskap och erfarenhet om myndigheterna. Livsmedelsverkets underlag för prioritering har utgått från vissa av de uppgifter som myndigheterna själva lämnat i samband med den årliga rapporteringen till Livsmedelsverket (totalt antal kontroller/totalt antal anläggningar, anläggningar per inspektör, årsarbetskrafter för livsmedelskontroll/antal livsmedelsinspektörer, finns fastställd plan för kontrollen?). I underlag inför planering av revisioner 2009 ingick även uppgift om antal och typ av animalieanläggningar under lokal kontroll och om dessa prövats enligt förordning (EG) nr 853/2004.

Länsstyrelsernas revisioner genomförs till stor del med stöd av den hjälpredda och checklista som tagits fram av Livsmedelsverket. Revisionerna har således omfattat bl.a. delegationsfrågor, opartiskhet, resursbehov, finansiering av kontrollen, kompetensfrågor, kontrollplan innehållande bl.a. effektmål, kontrollmetoder kompetensutvecklingsplan m.m.

Kontrollområden i Vägledningen om revision av lokal livsmedelskontroll

Nämndens förutsättningar:	Genomförande/uppföljning:	Insyn/sekretess/förvaltningsrätt:
Personella resurser Kompetens Juridiska befogenheter Jäv/opartiskhet/intressekonflikt Finansiering Utrustning/utrymmen Provtagnings- och labb kapacitet Dokumenterade rutiner Anläggningsregister	Planeringsunderlag Verksamhetsplan Genomförande av offentlig kontroll Enhetlig kontroll Uppföljning av offentlig kontroll	Kontrollrapporter Beslut Insyn

De allra vanligaste avvikelser som framkommit vid länsstyrelsernas revisioner under 2009 rör finansiering och avsaknad av eller bristfälligt dokumenterade förfaranden för kontroll. När det gäller finansiering rör det sig främst om att myndigheten inte har kunnat visa underlag som visar att den beslutade timtaxan motsvarar den faktiska kostnaden för offentlig kontroll, avsaknad av uppföljning som visar att kontroll som motsvarar uttagna avgifter genomförts eller att ingen avgift tas ut vid uppföljande kontroll. Andra vanliga avvikelser är otillräckliga personella resurser, bristande kompetens inom något av myndighetens ansvarsområden samt brister i planen för kontroll eller i genomförandet av kontroll som innebär att länsstyrelsen bedömt att kontrollförordningens krav på en regelbunden och riskbaserad kontroll inte uppfylls. I de flesta fall har reviderande länsstyrelse vid uppföljning bedömt att de åtgärder berörd myndigheten vidtagit varit tillräcklig för att komma till rätta med konstaterade avvikelser. Sex länsstyrelser har under 2009 vänt sig till Livsmedelsverket med en begäran om vidare åtgärd. Livsmedelsverket har konstaterat att tillfredsställande åtgärder vidtagits i ett av fallen och hanteringen av de övriga pågår.

5.2.3 Normerande kontroller

Normerande kontroller utförs av Tillsynsavdelningen vid Livsmedelsverket. Förfarandet innebär revision av kommunens kontroll inom ett sakområde. Normerande kontroll finns beskrivet i kontrollplanens avsnitt 7.3.2.2. Instruktionen för genomförandet utvecklades under 2007 och en ny version fanns i mars 2008. Livsmedelsverket övervakar genom normerande kontroll, att den kommunala kontrollen är riskbaserad och ändamålsenlig, d.v.s. att kontrollen uppfyller kraven i förordning (EG) nr 882/2004 och i förekommande fall, förordning (EG) nr 854/2004, samt att kontrollmyndigheten säkerställt att livsmedlen är säkra, dvs. att verksamhetsutövaren vid livsmedelsföretaget uppfyller kraven i förordning (EG) nr 178/2002.

Nedan rapporteras resultatet av de normerande kontroller som Livsmedelsverket utförde 2009, på köttområdet, fiskområdet och dricksvatten.

5.2.3.1 Normerande kontroll inom sakområdena kött och fisk

Kött

Under hösten 2009 gjordes fem normerande kontroller på köttproduktanläggningar under kommunal kontroll. Vid en normerande kontroll kontrolleras först kommunens rutiner och hur de efterföljs därefter kontrolleras en anläggning för att bedöma om kommunens kontroll är relevant/ändamålsenlig. Kommunerna kontrollerades avseende kontrollplan och instruktioner, personella resurser, kontrollmetod, kompetens, godkännande/registrering, riskbaserad kontroll samt intressekonflikt/opartiskhet.

Kommunerna valdes ut efter alla eller några av följande kriterier. Det skulle ha gått minst två år sedan kommunen var föremål för normerande kontroll av anläggningar eller på annat sätt varit utsatt för revision av den offentliga kontrollen. Det skall vara en geografisk och storleksmässig spridning av kommunerna.

Alla kommuner har lista på kontrollobjekten. Alla kommuner har riskklassificerat kontrollobjekten och angett hur många kontrolltimmar varje anläggning skall ha per år.

Samtliga kommuner har listor på alla kontrollobjekt. Samtliga kommuner har riskklassificerat objekten och tilldelat dem kontrolltid som grund för kontrollavgift.

I fyra av fem kommuner konstaterades bristande resurser mellan faktisk tillgänglig kontrolltid och framräknat behov sett till kommunens samtliga anläggningar. Det fanns inte tillräckligt många anställda/tillgänglig kontrolltid för att utföra den kontroll som man konstaterat behov av i enlighet med riskklassificering av kontrollobjekten.

I fyra av fem kommuner har kontrolltiden/antalet kontrolltillfällen varit otillräckligt avseende de aktuella anläggningarna under de senaste tre åren.

I två av fem kommuner var anläggningen placerad i fel riskklass enligt Livsmedelsverkets vägledning om riskklassificering och/eller tilldelats för lite kontrolltid.

I två av fem kommuner är kontrollplanen bristfällig/otydlig.

I två av fem kommuner konstaterades brister i rapportskrivning och rutiner för uppföljning av konstaterade avvikelser.

I fyra av fem kommuner efterlystes/saknades relevanta kurser för utbildning inom sakområdet.

Ingen av kommunerna upplevde att det fanns något problem med intressekonflikt/opartiskhet. Några kommuner har vidtagit särskilda åtgärder för att undvika problemet. Det kunde vara att låta en annan kommun utföra kontrollen, eller att inte kontrollera anläggning som inspektören nyttjade som privatperson.

Alla de reviderade kommunerna har någon form av samarbete/erfarenhetsutbyte med andra kommuner om livsmedelskontrollen. Det finns ett behov av större regioner eller utökat samarbete kommunerna emellan för att upprätthålla kompetens inom specialområden som exempelvis köttproduktanläggningar. Samtliga kommuner efterfrågade stöd i form av kurser och vägledningar inom sakområdet kontroll av köttproduktanläggningar. Livsmedelsverket har begärt in kommentarer från kommunerna och i samtliga fall har kommunerna lämnat kommentarer.

Fisk

Under 2009 gjordes normerande kontroll i två kommuner. Kommunerna har lista på kontrollobjekten. Båda kommunerna har klassificerat kontrollobjekten och angett hur många kontrolltimmar varje anläggning skall ha per år.

I båda fallen var kontrollfrekvensen/antal faktiska kontrolltimmar på de aktuella anläggningarna klart under det som framräknats av riskklassificeringen. Kontrollen var i båda fallen otillräcklig.

I ett fall var resurser/tillgängliga kontrolltimmar klart under det framräknade behovet i kommunen sett till kommunens samtliga objekt.

I ett fall påvisades brister i rapportskrivning och uppföljning.

I båda fallen efterlystes/saknades relevanta kurser för utbildning.

Livsmedelsverket har begärt in kommentarer från kommunerna och i samtliga fall har kommunerna lämnat kommentarer.

5.2.3.2 Normerande kontroller utförda inom dricksvattenområdet och området naturligt mineralvatten

Enligt plan genomförde Livsmedelsverket normerande kontroll i 20 kommuner med avseende på dricksvatten och i 2 kommuner med avseende på naturligt mineralvatten under 2009. Vid de normerande kontrollerna följdes verkets interna instruktion daterad 2008-03-14.

Vid de normerande kontrollerna gjordes revision av den kommunala myndighetens kontrollplan, kontrollmetoder, plan för kompetensutveckling, rapportering, åtgärdsuppföljning, beredskapsplan, godkännande/registrering, riskbaserad kontroll, provtagning och analys och fastställande av undersökningsprogram. I de flesta fall gjordes även en revision och ibland även en inspektion av en dricksvattenanläggning som ingår i den lokala myndighetens kontrollansvar. Syftet var att se hur kommunens kontrollverksamhet fungerar i verkligheten. Vid anläggningsrevisionen kontrollerades bl.a. råvattenundersökningar, skötsel och underhåll av vattenverk och distributionsanläggning, egenkontroll, dricksvattenkvalitet, hur användarna får information om dricksvattnets kvalitet, processkemikalier, processtyrning, driftövervakning och rutin för informationsutbyte med exempelvis myndigheten vid problem.

Efter de normerande kontrollerna skickades en kontrollrapport till den lokala kontrollmyndigheten. Till Livsmedelsverket har fram till den 19 april 2010 inkommit åtgärdssvar från 20 av 22 kommuner. Övriga kontrollmyndigheter har senare datum för yttrande. Livsmedelsverket har ännu inte förelagt någon kommunal kontrollmyndighet att vidta åtgärder inom detta område.

Resultatet från de normerande kontrollerna visar att den kommunala kontrollmyndigheten inte uppfyllde målen, främst avseende rutiner för offentliga undersökningar, kontrollmetoder, åtgärdsuppföljning, fastställande av undersökningsprogram, plan för kompetensutveckling, beredskapsplan och kontrollplan. Målen var delvis uppfyllda avseende riskbaserad kontroll, godkännande/registrering och rapportering. Vid dricksvattenanläggningarna uppfyllde inte dricksvattenproducenten/tillhandahållaren målen avseende hur användarna får information om dricksvattnets kvalitet, rutin för dricksvattenundersökningar, underhållsplan för distributionsanläggning, driftövervakning och processkemikalier. Målen vid dricksvattenanläggningarna var till största delen uppfyllda avseende dricksvattenkvalitet samt delvis uppfyllda avseende bl.a. processtyrning, råvattenkvalitet och driftinstruktioner. Resultaten från kontrollerna inom området naturligt mineralvatten liknar resultaten från de 20 normerande kontroller som beskrivs på dricksvatten.

Revisionsresultatet visar på brister i planerad och systematisk kontroll inom dricksvattenområdet och inom området naturligt mineralvatten. Resultatet visar även att det kan vara svårt för de lokala myndigheterna att upprätthålla tillräcklig kompetens för att bedriva kontroll inom områden med speciallagstiftning. Trots att det är förhållandevis få normerande kontroller som utförts under 2009 drar Livsmedelsverket slutsatsen att livsmedelskontrollen inom området inte är effektiv och ändamålsenlig. Det kan ändå noteras förbättringar bl.a. inom myndigheternas rutiner för riskbaserad kontroll samt godkännande/registrering jämfört med resultatet från de 40 normerande kontroller som utfördes 2007-2008.

I syfte att förbättra kontrollen inom dricksvattenområdet har Livsmedelsverket vidtagit flera åtgärder, se avsnitt 4.2.3.4.

5.2.4 Revision av Länsstyrelsernas revision av kommunernas livsmedelskontroll

Livsmedelsverket har tagit fram ett program för revision av länsstyrelserna avseende deras roll att utföra kommunrevisioner. Programmet påbörjades 2009 med en utförd revision.

5.3 Jordbruksverket

5.3.1 Internrevisionsenheten på Jordbruksverket

Vid Jordbruksverket finns en inrättad internrevisionsenhet. Enhetens granskningsområde omfattar hela Jordbruksverkets verksamhet. I uppdraget ingår att granska och lämna förslag till förbättringar av myndighetens process för intern styrning och kontroll. Utifrån en analys av verksamhetens risker ska internrevisionen självständigt granska om ledningens interna styrning och kontroll är utformad så att myndigheten med rimlig säkerhet fullgör de krav som framgår av 3 § Myndighetsförordningens. Inom ramen för internrevisionens arbete genomförs såväl rådgivning som konsultativt arbete. Syftet är att stödja verksamheten med analyser, utvärderingar och råd i frågor inom internrevisionens ansvarsområde

Internrevisionen arbetar på uppdrag av myndighetschefen vid Jordbruksverket. Myndighetschefen beslutar om riktlinjen för internrevisionen samt den årliga revisionsplanen.

Genomfört granskningsarbete 2005-2010

De revisioner som internrevisionen genomför inom regelverket 882/04 syftar bl.a. till att identifiera svagheter i kontrollsystemet för

livsmedelskedjan, dvs. ändamålsenlighet och effektivitet. I detta ingår att bedöma hur kontrollmyndigheten planerar, genomför, dokumenterar, rapporterar och följer upp sitt kontrollansvar. Revisionerna kommer också att inriktas på de åtgärder som verksamheten vidtagit med anledning av redovisade kontrollresultat.

Internrevisionsenheten har sedan 2005 granskat ett antal områden med koppling till Rådets förordning (EG) nr 882/04. Uppföljning har också genomförts.

En femårsplan har upprättats i syfte att svara upp mot frågan om att alla relevanta verksamheter och alla relevanta behöriga myndigheter inom de sektorer som omfattas av regelverket ska granskas under en femårsperiod. En eller flera revisioner är planerade för genomförande under en viss tidsperiod och för ett visst ändamål.

De granskningar som genomförts under perioden 2005-2010 är:

- Granskning av foderkontrollerna, dnr 01-8811/06
- Uppföljning av granskning av foderkontrollerna, dnr 01-11189/07.
- Granskning av tillsynsprocessen, dnr 01-2062/08.
- Granskning av spårbarhet för Blåtunga – dnr 01-4438/09
- Granskning av offentliga kontrollen – dnr 01-11029/09
- Granskning av ABP - pågår

Granskning av foderkontrollerna

Internrevisionen genomförde under perioden juni – november 2006 en granskning av foderkontroller som utförs av foderkvalitetsenheten på Jordbruksverket. Granskningen avrapporterades i början av 2007. Syftet med granskningen var att bedöma den interna styrningen och kontrollen för foderkontroller på foderkvalitetsenheten. I detta ingick bl.a. enhetens interna riskanalysarbete, skriftliga rutiner och checklistor, rapportering till EU och intern kvalitetskontroll.

Bedömningen utifrån gjorda iakttagelser var att åtgärder behövde vidtas för att förstärka den interna styrningen och kontrollen. Nuvarande rutiner kunde medföra att målsättning och syfte med kontrollerna inte uppnåddes. De iakttagelser som gjordes avsåg:

- avsaknad av en intern riskanalys för enheten som helhet,
- avsaknad av skriftliga rutiner och checklistor,
- svagheter i kontrollverksamheten,
- kvalitén i uppgifterna i rapporten Jordbruksverkets foderkontroll 2005,
- avsaknad av en formaliserad kvalitetskontroll.

Åtgärder för att avhjälpa de brister som internrevisionen iakttog kan ge bra förutsättningar för en tillfredsställande god intern kontroll och styrning som omfattar hela processen.

Foderkvalitetsenheten lämnade en åtgärdsplan där samtliga rekommendationer skulle komma att hanteras.

Uppföljning av granskningen av foderkontroller

Under slutet av 2007 följde internrevisionen upp ovan redovisade granskning. Uppföljningens syfte var att säkerställa att rutiner inrättats avseende de åtgärder som enheten för foder och djurprodukter redovisade i sin åtgärdsplan.

Internrevisionen kunde konstatera att lämnad åtgärdsplan i allt väsentligt hade genomförts. Dock kvarstod frågor gällande hantering av behörigheter samt formaliserad kvalitetskontroll. Internrevisionen påpekade även att det är av vikt att enheten fortsätter det arbete som påbörjats, exempelvis när det gäller processbeskrivningar och checklistor.

Granskning av tillsynsprocessen

Under 2008 genomfördes en granskning som syftade till att bedöma om det fanns förutsättningar för att bedriva tillsyn.

Internrevisionens sammanfattande bedömning var att det fanns brister i förutsättningarna för att bedriva tillsyn på ett effektivt sätt och med en god kvalitet. Internrevisionen har i granskningen kommit fram till att de centrala riktlinjerna för tillsynsprocessen uppfattades som oklara av de verksamheter som ansvarade för tillsynsprocessens olika delar. Det gällde såväl tolkning av vad de styrande dokumenten står för som ansvar för upprättandet av desamma. Detta påverkade planering, genomförande och uppföljning av tillsynsarbetet.

Vid avsaknad av en klar beskrivning av syftet med de styrande dokumenten finns risk för att dokumenten inte upprättas eller att innehållet i dem blir bristande. Det finns även risk för en brist av förståelse för de inblandade verksamheternas roller. Det gäller såväl rollen som beställare, som rollen som utförare av den operativa tillsynen.

Verksamheten har lämnat förslag på åtgärder som låg i linje med internrevisionens rekommendationer.

Granskning av spårbarhet för Blåtunga

Under 2009 påbörjades en granskning av Blåtunga. Syftet har varit att granska spårbarheten i de underlag som Jordbruksverket kommer att använda för att begära bidrag från EU för merkostnader avseende utbrott av blåtunga.

Internrevisionens samlade bedömning var att det fanns brister i spårbarheten. Av de brister i spårbarheten som internrevisionen iakttog framhölls särskilt att samtliga personalinsatser inte gick eller var mycket svåra att spåra till en specifik vaccinationsinsats. Anledningen till detta var utformningen och användningen av vaccinationsformuläret. Uppgifter om vaccinationsassistenter saknades på formuläret och uppgifter om vaccinator registrerades inte.

Internrevisionen rekommenderade verksamheten att vid arbetet med utrotning och kontroll av djursjukdomar införa rutiner som säkerställer en effektiv finansiell spårbarhet för de största kostnadsposterna. Internrevisionen rekommenderade också att verksamheten gör en översyn av vilka vaccineringsuppgifter som var nödvändiga för spårbarheten och hur de skulle inhämtas.

Granskning av offentliga kontrollen

Syftet med granskningen var att bedöma om ansvarig avdelning infört rutiner i enlighet med förordning 882/2004 avseende den offentliga kontrollen. Kontrollförordning 882/2004 innehåller flera obligatoriska inslag. Internrevisionen har av dessa valt ut ett antal för granskning. Internrevisionen har granskat Jordbruksverkets förfarande i samband med den offentliga kontrollen i syfte att granska förekomsten av de utvalda obligatoriska inslagen.

Internrevisionen har iakttagit ett antal brister avseende de obligatoriska inslagen. Iakttagelserna avser avsaknad av riskanalys, dokumenterade förfaranden för kontroll, uppföljning och utvärdering. Vid avsaknad av dessa inslag riskeras kontrollernas effektivitet, enhetlighet och kvalitet. Internrevisionen har rekommenderat avdelningen för djurskydd och hälsa att snarast införa rutiner i samband med utförandet av den offentliga kontrollen så att förekomst av riskanalys, dokumenterade förfaranden, uppföljning och utvärdering säkerställs.

Avdelningen för djurskydd och hälsa har inkommit med en åtgärdsplan. Internrevisionen bedömde att åtgärderna i stort överensstämde med internrevisionens rekommendationer men har satt ett frågetecken kring verksamhetens svar vad gällde frågan om utvärdering av den offentliga kontrollen. Internrevisionen rekommenderade därför Jordbruksverket att genomföra en övergripande analys av hur kravet på utvärdering ska tolkas och hanteras.

Granskning av ABP – pågår

Syftet är att granska tillsynsprocessen för animaliska biprodukter utifrån gällande regelverk och centrala riktlinjer. Granskningen beräknas vara slutförd i oktober 2010.

5.4 Revision av kontrollorgan

Se avsnitt 4.8.

5.5 Statens Veterinärmedicinska Anstalt

5.5.1 Internrevision

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har under 2008 implementerat ett helt integrerat ledningssystem. Systemet baseras på SVAs huvudprocesser och innefattar hela verksamheten inklusive de ackrediterade laboratorierna och NRL-funktionerna. Systemet har byggts upp för att (i tillämpliga delar) uppfylla standarderna SS-EN ISO 9001: 2000, SS-EN ISO 14001:2004 och SS-EN ISO/IEC 17025:2005 AFS 2001:1 + AFS 2003:4 (tillägg), OHSAS 18001:1999 samt OECDs gällande GLP-principer.

Verksamheten är ackrediterad enligt SS-EN ISO/IEC 17025:2005, samt certifierad enligt SS-EN ISO 9001: 2000 och SS-EN ISO 14001:2004.

Interna revisioner är ett viktigt verktyg för att säkerställa att verksamhetssystemet regelbundet granskas internt och att granskningen sker på ett systematiskt och effektivt sätt. Under perioden har det genomförts internrevisioner i verksamheten enligt rutin och fastställd revisionsplan. Inga allvarliga avvikelser har noterats.

5.5.2 Externa revisioner

Under perioden har delar av verksamheten granskats enligt SS-EN ISO/IEC 17025:2005, samtliga avvikelser har hanterats. Hela verksamheten har granskats enligt SS-EN ISO 9001: 2000 och SS-EN ISO 14001:2004, samtliga avvikelser har hanterats.

6. Nationella referenslaboratorier

I detta kapitel beskrivs hur de nationella referenslaboratorierna (NRL) uppfyller förordningens krav. Det är Livsmedelsverket och Statens Veterinärmedicinska Anstalt som är NRL. Vissa funktioner är gemensamma och andra delade och därför redovisas aktiviteterna enligt denna uppdelning.

Förkortningar används i stor omfattning i detta kapitel. Förkortningarna är specifika för sakområdet och förklaras inte särskilt här.

6.1 Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens Veterinärmedicinska Anstalt

Kemi

Metaller (Livsmedelsverket)

CRL-IRMM genomförde två PT-omgångar under 2009: IMEP 106 food supplements (tea) i vilken vi bestämde As, Hg, Pb och Cd. IMEP 107 i vilken vi bestämde As. Ett möte hölls i Geel i oktober 2009, där NRL medverkade.

Metaller (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

NRL har deltagit i en PT arrangerad av CRL. I IMEP-108 (foder) bestämdes totalhalten av Cd, Hg, Pb och extraherbart Cd och Pb. Samtliga resultat var godkända.

Mykotoxiner (Livsmedelsverket)

Under 2009 deltog NRL i CRLs obligatoriska studie av T2- och HT2-toxin i spannmålsbaserat djurfoder. NRL deltog i det årliga mötet anordnat av CRL.

Mykotoxiner (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

NRL:et var representerat vid det årliga CRL-mötet (26-27 mars 2009) samt deltagit i en obligatorisk provningsjämförelse för T2/HT2 i spannmål.

Mikrobiologi

NRL-verksamheten är ett delat ansvar mellan Livsmedelsverket och Statens Veterinärmedicinska Anstalt där Livsmedelsverket svarar för livsmedel och Statens Veterinärmedicinska Anstalt för djur och foder. Aktiviteten i dessa områden under 2009 utgjordes av följande:

Campylobacter (Livsmedelsverket)

NRL har deltagit i ringtestet för campylobacter med gott resultat. NRL har också deltagit i det årliga mötet anordnat av CRL. Arbete har påbörjats för att byta ut de biokemiska testerna för konfirmering och artidentifiering till genotypiska (PCR) dito. Detta kommer att göras i samråd med CRL.

Campylobacter (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

Under 2009 utförde NRL cirka 3 300 kvalitativa undersökningar (påvisande) i prov från kyckling tillhörande Sveriges Campylobacter-program för kyckling. NRL har även med gott resultat deltagit i de två ringtester för detektion, kvantifiering och species-identifiering, som anordnats av CRL för Campylobacter. Vid det årliga CRL-mötet i Uppsala under hösten 2009 deltog representanter från Statens Veterinärmedicinska Anstalt.

E. coli (Livsmedelsverket)

NRL har deltagit i ringtestet för VTEC med gott resultat och också deltagit i det årliga mötet anordnat av CRL. EFSA har kommit med ett utkast av en scientific report "Technical specification for the monitoring and reporting of verotoxigenic Escherichia coli (VTEC) on animals and food (VTEC surveys on animals and food). SLV har implementerat detektion samt isoleringsmetod för non-O157 (O26, O111, O103, O145) som rekommenderas från CRL.

E. coli (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har deltagit i CRLets PT för detektion, isolering och typning av VTEC-isolat av olika serotyper.

Listeria monocytogenes (Livsmedelsverket)

Under 2009 har NRL deltagit i en test hur väl vi kunde typa tillskickade stammar av Listeria monocytogenes, serotypning med antigen/antikropp agglutination och PCR och genotypning med PFGE. Vidare deltog vi en test för kvantitativ bestämning av Listeria monocytogenes i lax enligt EN ISO 11290-part 2 (amended) och slutligen den årliga workshopen vid AFSSA i Paris.

Listeria monocytogenes (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har deltagit i CRLets ringtest för subtypning av Listeria monocytogenes med PFGE

Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Livsmedelsverket)

Livsmedelsverket deltog under november 2008 i en s.k. Interlaboratory Trial (ILT) för detektion av stafylokockenterotoxin (SET) och SLV hade rätt på samtliga tre prov. I juni 2009 hölls även den årliga workshopen i Paris där NRL deltog. Förutom genomgång av resultat från den senaste ILT:n,

diskuterades ackreditering av de metoder som ingår i CRL-NRL området. De flesta NRL är ackrediterade för kvantifiering av koagulaspositiva stafylokocker, men endast två av 26 NRL är ackrediterade för detektion av stafylokockenterotoxin. Representanten från DG-SANCO påminde om att dispensen som givits i förordning EG- nr 2076/2005 går ut vid årsskiftet 2009-2010. Livsmedelsverket deltog även i årets ILT som innebar kvantifiering av koagulaspositiva stafylokocker i sammanlagt sju ostar. Proven analyserades i mitten av oktober 2009 men rapporten är inte utsänd.

Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har ingen analys för *S. aureus* toxin i livsmedel.

6.2 Livsmedelsverkets NRL-funktioner

Metaller i livsmedel av animaliskt ursprung (Livsmedelsverket)

Två PT-omgångar genomfördes under 2009 av CRL-ISS: Mjölk, där As, Pb och Cd bestämdes och i fisk där Hg, Pb och Cd bestämdes. Ett möte hölls i oktober 2009 i Rom då verksamheten diskuterades och Livsmedelsverkets NRL deltog.

Pesticider i frukt och grönsaker

En ny förenklad multimetod har tagits fram för analys av bekämpningsmedelsrester i vegetabilier. Syftet har varit att effektivisera och miljöanpassa metodiken. Den nya metoden är ackrediterad och operativ från och med januari 2010 på det officiella laboratoriet. Nya substanser har validerats i metoden dels på grund av att dessa läggs till i övervakningsprogrammet dels substanser på förslag från CRL. I dagsläget har metoden full täckningsgrad med avseende på EU:s övervakningsprogram. Laboratoriet har också deltagit i en EU-PT kvalifikationsprövning för frukt och grönsaker organiserade av CRL. Laboratoriets uppgift som NRL är att kontinuerligt informera och ge stöd till det kontrakterade officiella laboratoriet, Eurofins (Lidköping). Dessutom har SANCO 1068/2009 reviderats under året där Sverige har samordningsuppdraget.

Pesticider i animaliska och feta livsmedel

NRL deltog i ett CRL/NRL/Officiella laboratorier möte som hölls i oktober 2009 i Köpenhamn. Sverige deltog i ett Proficiency Test EUPT AO4 med ett officiellt laboratorium samt NRL. Resultaten därifrån visade att Sverige nu uppnått en närmast 100 % täckningsgrad och de preliminära resultaten ser lovande ut. Under 2009 har NRL bedrivit metodutveckling för smör och ägg som är de två livsmedelsmatriser som skall analyseras enligt

övervakningsprogrammet 2009. NRL har under 2009 också varit ett stöd för det officiella laboratoriet och även besökt det vid två tillfällen.

Pesticider i singelmetoder

NRL har bevakat ny metodik på området och tagit fram metoder för fenoxysyrastrar/konjugat, nikotin och amitraz. Det officiella laboratoriet har deltagit i en kvalifikationsprövning organiserad av CRL.

Pesticider i spannmål

Under 2009 har NRL deltagit i Proficiency Test EUPT-C3/SRM4 i havre som organiserades av CRL. Analyserna utfördes och detekterades med LC-MS/MS och GC-MS/MS med goda resultat. CRL organiserade en workshop i Köpenhamn 12-13 oktober, ihop med övriga CRL för pesticider i frukt och grönt, animalier och singelmetoder där NRL deltog. Samtliga resultat ifrån PT redovisades samt aktuella metodutvecklingar.

Målet att under 2009 föra ihop två skilda multimetoder för analys av pesticider i spannmål till en, slutfördes samt en utvidgning av metoden med ca 120 ämnen. Validering av metoden med metodbeskrivning och valideringsrapport blev klart 2009. Metoden för spannmål täcker nu samtliga pesticider i övervakningsprogrammet.

Antibiotika

Den 4-5 juni 2009 deltog NRL i en workshop om analys av malakitgrönt och andra färgämnen på AFSSA i Fougères (CRL i en PT för β -laktamer i mjölk som CRL anordnade).

Antelmintika, koccidiostatika, β -agonister, NSAIDS

Den 5-8 maj 2009 deltog vi i en workshop på BVL i Berlin (CRL). Däremot deltog vi inte i den PT som anordnades under 2009 eftersom den gällde antelmintika i nötmuskel (ej avermektiner) och vi inte har någon metod för det.

Hormoner och tyreostatika

NRL deltar i anordnade ringtester och workshops. Under oktober 2009 anordnades en workshop hos RIVM. Under 2009 kunde vi inte delta i en PT för kortikosteroider, eftersom det var i en matris som vi inte analyserar.

Marina biotoxiner

Under 2009 har Efsa avslutat en omfattande riskvärdering av samtliga reglerade marina biotoxiner. I samband med detta har NRL gett omfattande stöd till behörig myndighet. EU-kommissionen har utifrån Efsas rapporter föreslagit en lagändring där biologiska tester ska ersättas med kemisk metodik för lipofila marina biotoxiner. NRL har i samråd med behörig myndighet deltagit i expertmöten där lagförslaget har bearbetats och konsekvenser av ändringar för kontrollen har diskuterats. Dessutom har

NRL under året bl.a. gett vetenskapligt stöd när olika metoder i den offentliga kontrollen visat på olika resultat. NRL har satt upp ett webbaserat arbetsrum avsett för officiella laboratorier och behörig myndighet. Där publiceras kontinuerligt aktuell information från CRL, kommissionen och andra källor.

Två kemiska (domorinsyra och lipofila toxiner) och två biologiska CRL-ringtester (paralytic shellfish toxins - PST och lipofila marina biotoxiner) har skickats ut till de svenska officiella laboratorerna och resultaten har granskats av NRL. NRL var också representerat på CRL:ets årliga workshop. Vi är med i den av DG-SANCO och CRL anordnade arbetsgruppen för LC-MS/MS för lipofila marina biotoxiner. Under året har vi deltagit i ett möte i Bryssel i juni, samt deltagit i en LC-MS/MS-studie av okadasyragruppen. Utöver detta har NRL under 2009 deltagit i ett ringtest på alla lipofila toxiner anordnat av tyska NRL. Denna studie kommer att användas av CRL när man ska sätta acceptanskriterier för LC-MS-metoder för analys av lipofila toxiner.

Dioxiner och PCB i livsmedel och foder

För att Livsmedelsverket ska kunna analysera dioxiner och dioxinlika PCB enligt förordning 1883/2006/EG har en högupplösande masspektrometer köpts in till Livsmedelsverket och installerats under 2009. Ett omfattande metodutvecklings- och valideringsarbete har påbörjats. CRL i Freiburg har under 2009 genomfört en provningsjämförelse i matrisen korvsmet. Resultaten från övningen presenterades på ett arbetsseminarium i Aten där NRL var representerat. Under 2009 skickades också prover ut för en provningsjämförelse i foder som anordnas av CEN/CRL. I december månad hölls ett arbetsseminarium i Freiburg.

Livsmedelsverket är NRL även för dioxiner och PCB i foder, men Statens Veterinärmedicinska Anstalt sköter dioxinkontrollen på foder (t ex administrationen av analyserna) för Jordbruksverkets räkning.

Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

NRL har deltagit i det årliga CRL/NRL mötet där resultat av föregående års interkalibrering går igenom. Vi har under året svarat på två CRL enkäter och deltagit i årets två interkalibreringsomgångar med rökt fisk resp. olivolja. Under året har CRL gett ut ett Newsletter med information från CRL och även NRL. Till Newsletter nr 2 har vi bidragit med en kortfattad beskrivning över hur kontrollen av livsmedel och foder är organiserad i Sverige.

GMO

Validerade metoder (förordning (EG) nr 1981/2006)

NRL har deltagit i två valideringsstudier under förordning (EG) nr 1829/2003. Den första valideringsstudien rörde en eventspecifik metod för identifiering den genmodifierade bakterien *E. coli* PL 73 i torkad avdödad

bakteriebiomassa. Den andra valideringsstudien gällde en eventspecifik metod för identifiering och kvantifiering av den genmodifierade majsens MIR162. NRL har även deltagit i tre certifieringsstudier på uppdrag av IRMM.

NRL har deltagit i två plenarmöten och två styrkommittémöten inom det europeiska nätverket av GMO-laboratorier (ENGL). Mötena hölls vid JRC i Ispra, Italien.

Genetiskt modifierade organismer/Kontrolllaboratorier (förordning (EG) nr 882/2004)

NRL har utvärderat alternativa referenssystem för majs under hösten 2008 och våren 2009. Utvärderingen omfattade de majsendogena referensgenerna *inverta*, *high mobility group (hmg)* och *alkoholdehydrogenas (adh)*. Utvärderingen visade att *hmg* gav bäst resultat (map riktighet) när gamla PT-prover analyserades. Omvalidering av existerande kvantitativa majsmetoder har genomförts. Validering och uppsättning av metoder för kvantitativ detektion av majseventen 3272, MON88017 och MON89034, samt kvalitativ detektion av majseventet LY038 och sojaeventet A5547-127 har genomförts. Metoderna har lagts till den flexibla ackrediteringsomfattningen för GMO. En grundmetod för GMO-analys har tagits fram och lagts in i VLS. Under hösten 2009 sattes en kvalitativ konstruktionsspecifik metod för det otillåtna GM-linet FP967 upp, liksom en metod för detektion av den endogena linreferensgenen (LuSAD). NRL har deltagit i två NRL/CRL-möten, samt två expertgruppsmöten vid JRC i Ispra, Italien.

Material i kontakt med livsmedel (FCM)

Inom detta område har Livsmedelsverket deltagit i de av CRL utlysta mötesdagarna. Inom keramik och metallområdet har NRL bl.a. varit arrangör av en provningsjämförelse för keramik med deltagande från ett flertal europeiska lab.

Bakteriologisk och Viral Kontaminering av Tvåskaliga Blötdjur

Ringtester för virus och *E. coli*/Salmonella har genomförts planerligt. NRL deltog i det årligt genomförda CRL-mötet och mötet visade att NRL är väl fungerande. Kontroll och tillsyn av officiellt laboratorium är utfört. Metodutveckling av PCR för virus inom ramen för NRL är i slutskedet.

Mjölk & mjölkprodukter

CRL har under året endast anordnat en workshop om alkalisk fosfatasaktivitet. NRL deltog ej i denna workshop. Ansvarsområdet för detta CRL har i grunden förändrats. Ansvarsområdet var före år 2006 till övervägande delen av mikrobiologisk karaktär men omfattar idag (förutom totalantalet bakterier) områden av rent kemisk eller fysikalisk karaktär. Härmed har förutsättningarna för mikrobiologiska enheten som NRL för

mjölk & mjölkprodukter förändrats i grunden och funktionen som NRL bör starkt ifrågasättas.

Vattenhalt i fjäderfä

Inom NRL "Vattenhalt i fjäderfä" inrapporterades vattenhaltsresultat (avdroppningstester enligt bilaga VI, 2008) från svenska slakterierna till EU-kommissionen före den 1 juli 2009. NRL har också deltagit i ett expertgruppsmöte i Bryssel 18 mars 2009 och ett expertgruppsmöte i Wien den 8-9 oktober 2009.

6.3 Statens Veterinärmedicinska Anstalts NRL-funktioner

NRL för Livsmedel och foder

Fodertillsatser

Under 2009 har Statens Veterinärmedicinska Anstalt deltagit i årlig workshop som hållits på CRL-FA inom JRC-IRMM. Under året har en representant från NRL deltagit i en av CRL anordnad kurs i granskning av dossierer och framtagning av rapport för analysmetod av fodertillsatser för vilka godkännande söks. Under 2009 har NRL agerat rapportör för en dossier och deltagit aktivt i granskningen av fyra dossierer för godkännande av fodertillsatser.

Animaliska proteiner

Nätverket NRL-CRL Animaliska proteiner och CRL arbetar intensivt med metodutveckling och -översyn. NRL har granskat och diskuterat ett förslag från CRL om ändring av metoden för detektion av processat animaliskt protein som finns i Förordning 152/2009 (EG) Under 2009 har NRL deltagit i den årliga workshopen som denna gång hölls i Gembloux, BE. Under året har NRL också deltagit i en provningsjämförelse, "CRL-AP Proficiency test 2009".

Parasiter

Under våren 2009 hade vi ett nytt kurstillfälle av trikiner för vår ackrediterade/godkända laboratorier. I februari deltog 8 representanter från samtliga laboratorier (då 7 st) i en tvådagarskurs. Ett trikin-ringtest anordnades för ovanstående laboratorier. Endast ett laboratorium var inte ackrediterat vid utgången av 2009. Av 7 godkända/ackrediterade lab fick 2 göra kompletterande prover för att godkännas på provningsjämförelsen. NRL har under året deltagit i två ringtester organiserades av EURL-P som vi

deltog i, den ena för *Trichinella sp.* den andra *Anisakis sp.* Vi erhöll ett godkänt resultat avseende bägge agens. NRL deltog också i den årliga workshop som organiseras av EURL-P.

Salmonella

NRL för Salmonella har under 2009 deltagit i tre PT avseende salmonellamed godkänt resultat:

Laboratoriet har varit representerat vid det årliga CRL-mötet i Bilthoven, NL.

Under 2009 planerades och förbereddes i samarbete mellan NRL:en i Danmark, Norge och Sverige, en ringtest med Salmonellakontaminerade Svinfaecesprover för de regionala laboratorerna i Danmark, Norge och Sverige. Ringtesten som administrerades av NRL i Sverige skickades i december 2009 ut till 9 laboratorier. I samarbete med Jordbruksverket genomförde NRL 2009-01-20 ett möte med samtliga regionala laboratorier i Sverige som genomför Salmonellaanalyser på veterinärmedicinska prover uttagna i offentlig provtagning. NRL var representerat vid SLV sk. "NRL-dag".

Antimikrobiell resistens

Under året har inga undersökningar inom området antibiotikaresistens på EU-nivå genomförts varför SVAs NRL inte varit engagerat i konkreta studier eller laboratoriearbete som faller under NRL-funktionen.

Laboratoriet har dock som vanligt varit engagerat i de undersökningar av bakterier från livsmedelsproducerande djur som görs inom ramen för övervakningsprogrammet SVARM och i forskningsprojekt inom området antibiotikaresistens med fokus på livsmedelskedjan.

NRL antibiotika har under 2009 deltagit i de ringtester som genomförts av CRL. En ringtest omfattade 8 stammar vardera av Campylobakter och Salmonella och en annan 8 stammar av vardera enterokocker, stafylokocker och *Escherichia coli*. Uppgiften var att undersöka förekomsten av resistens mot ett tiotal antibiotika hos var och en av stammarna. SVAs NRL hade ett mycket gott resultat för samtliga bakterier – endast ett fåtal tester avvek från förväntat resultat.

Nytt för året var ett ringtest där CRL skickade ut dammprov som skulle undersökas för förekomst av stafylokocker med meticillinresistens (MRS). Åtta prov ingick och SVAs NRL fick förväntat resultat för alla åtta proven. I april 2010 deltog två representanter från NRL vid det årliga EURL- (CRL) mötet där bland annat resultat av ringtestarna presenterades och diskuterades.

Transmissibla spongiforma encefalopatier (TSE)

NRL:et har varit representerat vid det årliga CRL-mötet för TSE-sjukdomar, samt deltagit i provningsjämförelse (PT) med godkänt resultat. Under årets början ordnades ett seminarium för de två privata laboratorier som då utförde snabbtesten för TSE. Senare under året omlokaliseras det ena

laboratoriet efter att dess ägare uppköpts av ett annat företag. I samband med flytten organiserades en provningsjämförelse att utföras i de nya lokalerna. Därefter lades verksamheten ner och den årliga provningsjämförelsen kom att omfatta bara ett laboratorium. De privata laboratorierna godkändes. Förutom PT granskar NRL även rådata från de dagliga testerna i laboratorierna. De skickas elektroniskt till NRL

NRL för djurhälsa och levande djur

Klassisk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga CRL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

Afrikansk hästpest

Statens Veterinärmedicinska Anstalt deltog vid CRL-möte i Bryssel samt deltagit i ringtest anordnad av CRL i Madrid, Spanien.

Aviär influensa

NRL har deltagit i det årliga CRL-mötet, som denna gång hölls i Pulawy, Polen. SVA har också deltagit i den årliga provningsjämförelsen arrangerad av VLA (CRL) Pirbright, med godkänt resultat både vad gäller isolering och typning av influensavirus, serologi samt PCR-diagnostik av aviärt influensavirus.

Under året har SVA som NRL arrangerat en provningsjämförelse för diagnostik av influensavirus med PCR med deltagande av det regionala influensalaboratoriet i Kalmar (Kalmar Bioscience) samt FOI i Umeå.

Newcastlesjukan

NRL har deltagit i det årliga CRL-mötet i Pulawy, Polen. SVA har också deltagit i den av CRL arrangerade årliga provningsjämförelsen för diagnostik av aviärt paramyxovirus typ 1 (NDV) inklusive virusisolering och typning, serologi samt PCR med godkänt resultat. SVA har därutöver deltagit i provningsjämförelse för serologisk diagnostik av NDV arrangerat av De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer, Nederländerna.

Vesikulär svinsjuka

NRL har varit representerat vid årliga CRL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

Sjukdomar hos fiskar

NRL deltog i det årliga ref.labsmötet möte denna gång i Köpenhamn 2009. Under året genomfördes också ringtest av virus med godkänt resultat.

Sjukdomar hos mollusker

NRL deltog i reflabsmöte anordnat av CRL i Ifremer/Frankrike under mars månad 2009. Under året har NRL också deltagit i ringtest, med godkänt resultat samt deltagit i diagnostisk metodutveckling.

Sjukdomar hos kräftdjur

NRL deltog i reflabsmöte anordnat av CRL i Bryssel under 2009. Under året har också åtgärder vidtagit mot White Spot Disease (WSD) enligt CRLs rekommendationer. Framtagande av diagnostiska metoder har påbörjats.

Rabies

NRL har deltagit i 2 ringtester en för serologi, samt en för FAT (immunofluorescens) också den med godkänt resultat. NRL deltog även i CRL-mötet i Nancy arrangerat av AFSSA i december 2009.

Bluetongue

NRL har varit representerat vid årliga CRL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

Afrikansk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga CRL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

Mul- och klövsjuka

NRL har varit representerat vid årliga CRL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat

Brucellos

NRL varit representerat vid det årliga CRL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

7. Beredskapsplaner

Organisationen och funktion av beredskapsarbetet finns beskrivet i kontrollplanens kapitel 6. Sverige har under året, i enlighet med artikel 7 i förordning (EG) nr 2075/2005, upprättat en beredskapsplan som beskriver åtgärder som ska vidtas vid ett positivt trikinprov.

En sammanställning av utbildningar och övningar genomförda under 2009 finns i bilaga 1 i denna rapport.

Bilaga 1.**Sammanställning av genomförda övningar och utbildningar inom beredskapsområdet, 2009.**

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
Laborativ övning	1 dag	Livsmedelsverket (FoU-avdelningen)	Öva beredskapen med livsmedelsprov med okänt innehåll/Livsmedelsverket
Laborativ övning	2 dagar	SVA och Livsmedelsverket på SVA säkerhetslaboratorium	Öva diagnostikberedskapen för mjältbrandsprover/SVA och Livsmedelsverket
Stabsutbildning samt stabsövning	1 dag	Livsmedelsverket/Krisledningsgruppen	Livsmedelsverket
Kriskommunikationsövning	1 dag	Livsmedelsverkets kommunikationseenhet	Livsmedelsverket
Radiakövning Gottfrid	1 dag	Visby, Strålskyddsmyndigheten, Jordbruksverket, Kustbevakningen, Polisen, Länsstyrelsen Gotlands län, Gotlands kommun, med flera	Utbildning samt övning av samverkan vid radiakutsläpp från kärnkraftverk
Samordning/utvärdering av erfarenheter från	½ dag	Statens veterinärmedicinska anstalt, Jordbruksverket, Eurofinns, Lst Halland,	Förbättra samverkan vid misstanke om utbrott av mjältbrand.

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
mjälbrandsubrott dec 2009 på labbsidan		distriktsveterinär	
Myndighetsgemensam mjälbrandsutvärdering	1 dag	Zoonosamverkansgruppen på initiativ av Socialstyrelsen	Förbättra samverkan vid misstanke om utbrott av mjälbrand
Samordningskonferens i Norrköping	1 dag	Statens Veterinärmedicinsk Anstalt (Enh. f. sjukdomskontroll och smittskydd samt Djuravdelningen Jordbruksverket.	Diskussion och beslut om samverkansformer och projekt.
Epizootiövning, (pappersfall)	2 dag	Norrköping. Sektion för epizootologi, SVA och Djuravdelningen, SJV	Öva samordning och kommunikation vid ett MK utbrott
Samverkansövning Analys och kommunikation	1 dag	SMI, SVA, FOI, Livsmedelsverket	Öva samverkan runt diagnostiken vid händelse med allvarlig smitta, Forum för beredskapsdiagnostik arrangerade
EFSA krisövningar	1+1 dag	Livsmedelsverket deltog på EFSA i Parma samt som övad medlemsstat genom Livsmedelsverket.	Öva EFSA krismanual samt förmåga att kommunicera vetenskapliga råd i kris
Regional övning – akut dricksvattenkris	1 dag	Dricksvattenproducent i Stockholmsregionen övat tillsammans med 8 kommuner i stockholmsområdet och landsting.	Ökad krishanteringsförmåga och utvecklad samverkan mellan kommuner och förvaltningar/Livsmedelsverket

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
Utbildningsdagar i dricksvatten – kriser; översvämnningar, vattenbrist, smitta, utslagen vattentäkt av Farligt Gods.	2 dagar	Två tillfällen, Stockholm, Inbjudan till hela Sverige Inbjudna: myndigheter, länsstyrelser och kommuner	Utbildning för att öka krishanteringsförmågan, utveckla beredskapen och möta klimatförändringarna/Livsmedelsverket i samverkan med SGU, MSB m fl.
Lokal övning i krishantering inom dricksvattenområdet	1 dag som upprepas för 34 kommuner	Lokal övning med en och ibland flera kommuner samtidigt för gemensam krishantering av dricksvattenkris. Inbjudna: kommuner – dricksvattenproducenter, MHK, Räddningstjänst, politisk ledning, informatör.	Ökad krishanteringsförmåga och ökad förståelse för problematiken vid dricksvattenkriser hos övriga förvaltningar och politisk ledning/Livsmedelsverket
Utbildning – krishantering vid vattenburen smitta	3 dagar vid 2 tillfällen	Uppsala Inbjudan till hela Sveriges kommuner. Inbjudna; dricksvattenproducenter, MHK, smittskyddsenheter vid landstingen. 95 deltagare totalt.	Ge en fördjupad utbildning för att skapa spetskompetenser i regionerna i landet. Öka krishanteringsförmågan inom området vattenburen smitta./ Livsmedelsverket i samverkan med SMI m fl.
Regionala utbildningsdagar med workshop	2dagar vid 4 tillfällen	Skåne, Västernorrland, Kronoberg, Kalmar län. Deltagare; politiska ledningar och	Ökad krishanteringsförmåga, utvecklad beredskap samt risk- och sårbarhetsanalysarbetet /Livsmedelsverket i

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
		dricksvattenproducenter, miljöförvaltning, räddningstjänst, beredskapssamordnare, socialtjänsten med flera) samt regionala aktörer som landsting, vägverk m fl.	samverkan med Länsstyrelse
Övning i hantering av utrustning för nödvattenförsörjning	3 dagar	Deltagare från kommuner i hela landet för att informeras om och övas i handhavandet av utrustning för nödvattenförsörjning	Förbättrad krishanteringsförmåga/Livsmedelsverket
Lokal utbildning i incidenter/kriser med dricksvatten	1 dag	Olika kommuner/ 23 kommuner representerade med olika funktioner inkl dricksvattenproducent och tillsynsmyndighet	Förbättrad förmåga att klara kriser samt utveckla beredskapen/Livsmedelsverket
Utbildningsdag – att lära av kriser (även dricksvattenkris)	1 dag	Myndigheter, företag, kommuner, länsstyrelser med flera	Förbättrad förmåga att klara kriser samt utveckla beredskapen/Räddningsverket i samverkan med bl.a. Livsmedelsverket
Samordningskonferens	1 dag	Statens Veterinärmedicinsk Anstalt (Enh. f. sjukdomskontroll och smittskydd och Enh. f. kemi, miljö och foder) samt Jordbruksverket. Norrköping.	Presentation av kompetenser (medarbetare), diskussion och beslut om samverkansformer och projekt.
”Work –Shops”	3 dagar	Jordbruksverkets personal	Utvecklandet av en ny krisorganisation och etablerandet av krisledningscentral. /Jordbruksverket

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
Seminarium och möten	2 + 2 dgr.	Nordiska ländernas kompetenta myndigheter inom området . Plats bl.a. Riga	Främja krisarbetet i den Nordiska –Baltiska sfären /Jordbruksverket i samverkan med andra myndigheter i Norden
Kurs- utbildning	4 dagar	Representanter för en rad myndigheter inklusive fyra deltagare från Jordbrukverket.	Att förkovra sig i förmågan att leda en organisation under svårare kris / Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Seminarium om att klara större sjukdomsutbrott	1 dag	Jordbruksverket, SVA, SLV mfl. samt repr. för näringslivet	Öka förmågan att klara större sjukdomsutbrott varvid Blåtunga utgjort ett applikatoriskt exempel /Jordbruksverket
Epiteam utbildning	2 dagar	Personal från Jordbruksverket och en del utomstående organisationer	Ombildning och utveckling av epiteam som insatsstyrka och inte enbart vid sjukdomsutbrott/ Jordbruksverket
Epidemiologi utbildning	2 dagar	Deltagare från vetrinära myndigheter	Fortbildning i epidemiologi med inriktning mot större krisartade sjukdomsutbrott